

KAUNO TECHNOLOGIJOS UNIVERSITETAS
EKONOMIKOS IR VERSLO FAKULTETAS

Karolina Andrukaitytė

**EUROPOS SĄJUNGOS STRUKTŪRINIŲ FONDŲ PARAMOS ŠALIES
EKONOMIKAI VERTINIMAS**

MAGISTRO DARBAS

Darbo vadovė prof. dr. Jadvyga Čiburienė

KAUNAS, 2017

KAUNO TECHNOLOGIJOS UNIVERSITETAS
EKONOMIKOS IR VERSLO FAKULTETAS

EUROPOS SAJUNGOS STRUKTŪRINIŲ FONDŲ PARAMOS ŠALIES
EKONOMIKAI VERTINIMAS

Verslo ekonomika (kodas 621L17001)

MAGISTRO DARBAS

Studentė.....

Karolina Andrukaitytė, MGPVE-6 gr.

2017 m. gruodžio 18 d.

Vadovė .....

Prof. dr. Jadvyga Čiburienė

2017 m. gruodžio 18 d.

Recenzentas .....

Prof. dr. Daiva Dumčiuvienė

2017 m. gruodžio 18 d.

KAUNAS, 2017

KAUNO TECHNOLOGIJOS UNIVERSITETAS
Ekonomikos ir verslo fakultetas

Karolina Andrukaitytė

Verslo ekonomika, kodas 621L17001

Baigiamojo magistro darbo „Europos sąjungos struktūrinių fondų paramos šalies ekonomikai vertinimas“

AKADEMINIO SAŽININGUMO DEKLARACIJA

2017 m. gruodžio 18 d.

Kaunas

Patvirtinu, kad mano **Karolinos Andrukaitytės** baigiamasis magistro darbas tema „Europos Sąjungos struktūrinių fondų paramos šalies ekonomikai vertinimas“ yra parašytas visiškai savarankiškai, o visi pateikti duomenys ar tyrimų rezultatai yra teisingi ir gauti sąžiningai. Šiame darbe nei viena dalis nėra plagijuota nuo jokių spausdintinių ar internetinių šaltinių, visos kitų šaltinių tiesioginės ir netiesioginės citatos nurodytos literatūros nuorodose. Įstatymų nenumatytų piniginių sumų už šį darbą niekam nesu mokėjęs.

Aš suprantu, kad išaiškėjus nesąžiningumo faktui, man bus taikomos nuobaudos, remiantis Kauno technologijos universitete galiojančia tvarka.

(vardą ir pavardę įrašyti ranka)

(parašas)

Karolina Andrukaitytė. Assessment of the European Union Structural Funds Support for the Economy of the Country. Master's Final Thesis in Business Economics. Supervisor Assoc. Prof. Dr. Jadvyga Čiburienė. Kaunas. Department of Economics, School of Economics and Business, Kaunas University of Technology.

Social Science: 04S Economics

Key words: *structural funds, economy, macroeconomic impact*

Kaunas, 2017. 79 p.

SUMMARY

European union (ES) structural funds – are the instruments, intended for the removal of ES members economic and social differences. The problem of the regional separation is solved by various programmes, principles and means, the main purpose of them – to provide ES members the equal opportunities for the growth in economic and social areas. The dynamics of Lithuanian macroeconomics indicators are promisingly rising, however, the regional differences are noticed. The situation of the country shows, that the support of ES structural funds does not basically solve the separation problem. Therefore, the following analysis is necessary to determine the effect of the support for Lithuanian economical indicators.

Research object – the support of European union structural funds in Lithuania;

Research aim – to evaluate the effect of ES structural funds support for the macroeconomics indicators of the country;

Research tasks:

- to investigate the importance of ES structural funds support for Economics of Lithuania;
- to reveal the purposes and principles of ES structural funds, the priorities and means used for their realization;
- to analyze the evaluation methods of ES structural funds support;
- to assess the level of the support assimilation in the country and the changes of macroeconomics indicators;
- to characterize the effect of ES structural funds support for the macroeconomics indicators.

Research tasks revealed, ES structural funds support is implemented according to the programmes and their priorities of the period 2007-2013 and 2014-2020. The analysis of the received support and macroeconomics indicators revealed the stronger relation in the second period of programming. The greatest impact is felt for the indicators of employment, unemployment and direct foreign investments. The opposite effect observed evaluating the dynamics of the indicators in gross domestic product (GDP) for one inhabitant – ES structural funds support has no effect or it is very small.

TURINYS

Paveikslų sąrašas	6
Lentelių sąrašas	9
IVADAS.....	11
1. EUROPOS SAJUNGOS STRUKTŪRINIŲ FONDŲ POVEIKIO REGIONUI SVARBA	12
1.1. Europos Sąjungos struktūrinių fondų paramos poveikis ekonominių ir socialinių problemų sprendimui Lietuvoje.....	12
1.2. Europos Sąjungos struktūrinių fondų paramos naudojimas regioninių skirtumų mažinimui	16
2. EUROPOS SAJUNGOS STRUKTŪRINIŲ FONDŲ POVEIKIO ŠALIES EKONOMIKAI TEORINIAI ASPEKTAI	20
2.1. Europos Sąjungos struktūrinių fondų paramos esmė ir principai.....	20
2.2. Europos Sąjungos struktūrinių fondų sandara.....	27
2.3. Europos sąjungos struktūrinių fondų lėšų poveikio šalies ekonomikai rodikliai	33
2.4. Europos Sąjungos struktūrinių fondų paramos vertinimo metodai	37
3. EUROPOS SAJUNGOS STRUKTŪRINIŲ FONDŲ POVEIKIO ŠALIES EKONOMIKAI TYRIMO METODOLOGIJA.....	46
4. EUROPOS SAJUNGOS STRUKTŪRINIŲ FONDŲ PARAMOS POVEIKIO ŠALIES EKONOMIKAI TYRIMAS.....	48
4.1. Europos Sąjungos struktūrinės paramos ir ekonominių rodiklių kaita Lietuvoje 2007-2016 m.	48
4.2. Europos Sąjungos struktūrinės paramos ir Lietuvos makroekonominių rodiklių koreliacinė priklausomybė 2007-2016m.	65
IŠVADOS IR REKOMENDACIJOS	69
LITERATŪRA.....	72

Paveikslų sąrašas

1 pav. Lietuvos gyventojų užimtumo mieste ir kaime 2004-2016 m. laikotarpiu kitimas, tūkst. žm. (sudaryta pagal LR Statistikos departamento duomenis).....	13
2 pav. Lietuvos emigrantų skaičiaus 2004-2016 m. laikotarpiu kitimas, žm. (sudaryta pagal LR Statistikos departamento duomenis)	14
3 pav. Lietuvos jaunimo ir vyresnio amžiaus asmenų nedarbo lygio 2004-2016 m. laikotarpiu kitimas, % (sudaryta pagal LR Statistikos departamento duomenis).....	14
4 pav. Lietuvos bendrojo vidaus produkto 2004-2016 m. laikotarpiu kitimas, mln. EUR (sudaryta pagal Eurostat duomenis).....	15
5 pav. Tiesioginių užsienio investicijų Lietuvoje 2004-2016 m. laikotarpiu kitimas, mln. EUR (sudaryta pagal Lietuvos banko duomenis).....	16
6 pav. Europos Sąjungos šalių narių vidutinis nedarbo lygis 2007-2016 m. laikotarpiu, % (sudaryta pagal Eurostat duomenis).....	17
7 pav. Europos Sąjungos struktūrinių fondų paramos prioritetai pagal investavimo tikslus Lietuvoje 2014-2020 m. laikotarpiu (sudaryta pagal LR Partnerystės sutartį, 2014).....	25
8 pav. Europos Sąjungos struktūrinių fondų įgyvendinimo priemonės (sudaryta pagal LR Partnerystės sutartį, 2014).....	28
9 pav. Europos socialinio fondo uždaviniai (sudaryta pagal Europos Parlamento ir Tarybos ..., 2013)	29
10 pav. Regionų skirstymas pagal bendrąjį vidaus produktą Europos Sąjungoje (sudaryta pagal Europos Parlamento ir Tarybos reglamentą Nr. 1304 ..., 2013).....	31
11 pav. Europos Sąjungos struktūrinės paramos poveikis laiko požiūriu (sudaryta pagal Remeikienė ir kt., 2015).....	34
12 pav. Europos Sąjungos struktūrinės paramos vertinimo kryptys	37
13 pav. Europos Sąjungos struktūrinės paramos vertinimo metodai pagal vertinimo tikslus (sudaryta pagal ES struktūrinių fondų ..., 2014).....	40
14 pav. Europos Sąjungos struktūrinės paramos vertinimo planavimo stadijos (sudaryta pagal ES struktūrinės paramos ..., 2010)	41
15 pav. Dimensijų sąsaja Europos Sąjungos struktūrinės paramos vertinime (Domarkas, Juknevičienė, Kareivaitė, 2012).....	42
16 pav. Socialinės gerovės intervencijų uždaviniai (ES struktūrinės paramos ..., 2010, 62 p.).....	42
17 pav. Europos Sąjungos struktūrinės paramos vertinimo kriterijai pagal vykdomos programos principus ir aplinką (ES struktūrinės paramos ..., 2010, 66 p.).....	43

18 pav. Europos Sąjungos struktūrinės paramos vertinimo organizavimas (ES struktūrinės paramos vertinimo..., 2013, 2 p.).....	44
19 pav. Europos Sąjungos struktūrinių fondų paramos paraiškų skaičiaus Lietuvoje 2007-2016 m. laikotarpiu kitimas, vnt. (sudaryta pagal LR Finansų ministerijos duomenis).....	48
20 pav. Europos Sąjungos struktūrinių fondų paramos poreikis ir patvirtintas finansavimas Lietuvoje.....	49
2007-2016 m. laikotarpiu kitimas, mln. EUR (sudaryta pagal LR Finansų ministerijos duomenis)	49
21 pav. Europos Sąjungos struktūrinių fondų skiriamo finansavimo pagal ministerijas Lietuvoje.....	53
2007-2013 m. laikotarpiu kitimas, mln. EUR ir % (sudaryta pagal LR Finansų ministerijos duomenis) ...	53
22 pav. Lietuvos gyventojų užimtumo lyginamojo svorio mieste ir kaime 2007-2016 m. laikotarpiu kitimas (sudaryta pagal LR Statistikos departamento duomenis).....	55
23 pav. Lietuvos gyventojų užimtumo pagal amžiaus grupes 2007-2016 m. laikotarpiu kitimas, tūkst. žm. (sudaryta pagal LR Statistikos departamento duomenis)	56
24 pav. Laisvų darbo vietų Lietuvoje 2010-2016 m. laikotarpiu kitimas, vnt. (sudaryta pagal LR Statistikos departamento duomenis)	58
25 pav. Nedarbo lygio Lietuvoje ir Europos Sąjungoje 2010-2016 m. laikotarpiu kitimas, % (sudaryta pagal Eurostat duomenis).....	59
26 pav. Lietuvos gyventojų nedarbo lygio mieste ir kaime 2007-2016 m. laikotarpiu kitimas, % (sudaryta pagal LR Statistikos departamento duomenis)	59
28 pav. Lietuvos bendrojo vidaus produkto dalis vienam gyventojui apskrityse 2007-2016 m. laikotarpiu kitimas, % (sudaryta pagal LR Statistikos departamento duomenis)	61
29 pav. Tiesioginių užsienio investicijų pagal investuojančias šalis Lietuvoje 2007-2016 m. laikotarpiu kitimas, mln. EUR (sudaryta pagal LR Statistikos departamento duomenis)	62
30 pav. Tiesioginės užsienio investicijos pagal ekonominės veiklos rūšis Lietuvoje 2007-2016 m., % (sudaryta pagal LR Statistikos departamento duomenis)	63
31 pav. Valstybės biudžeto deficito nuo bendrojo vidaus produkto Baltijos šalyse 2007-2016 m. laikotarpiu kitimas, % (sudaryta pagal Eurostat duomenis).....	64
31 pav. Europos Sąjungos struktūrinės paramos ir bendrojo vidaus produkto vienam gyventojui poveikio palyginimas 2007-2013 m. ir 2014-2016 m. laikotarpiu.....	66
32 pav. Europos Sąjungos struktūrinės paramos ir užimtumo lygio Lietuvoje poveikio palyginimas	67
2007-2013 m. ir 2014-2016 m. laikotarpiu	67
33 pav. Europos Sąjungos struktūrinės paramos ir tiesioginių užsienio investicijų vienam Lietuvos gyventojui poveikio palyginimas 2007-2013 m. ir 2014-2016 m. laikotarpiu.....	67

34 pav. Europos Sąjungos struktūrinės paramos ir Lietuvos Respublikos biudžeto deficito nuo bendrojo vidaus produkto Lietuvoje poveikio palyginimas 2007-2013 m. ir 2014-2016 m. laikotarpiu 68

Lentelių sąrašas

1 lentelė. Bendrasis vidaus produktas vienam gyventojui Europos Sąjungoje 2016 m., PGS (sudaryta pagal LR Statistikos departamento duomenis)	18
2 lentelė. Lietuvos bendrojo vidaus produkto vienam gyventojui pagal apskritis 2007-2016 m. laikotarpiu kitimas, % (sudaryta pagal LR Statistikos departamento duomenis).....	19
3 lentelė. Lisabonos strategijos sritys (sudaryta pagal Europos Sąjungos Lisabonos ..., 2003)	21
4 lentelė. Europos Sąjungos struktūrinių fondų prioritetai pagal įgyvendinimo programas 2007-2013 m. laikotarpiu (sudaryta pagal LR Finansų ministerijos duomenis)	22
5 lentelė. Europos Sąjungos struktūrinių fondų prioritetai ir finansuojantys fondai 2014-2020 m. laikotarpiu (sudaryta pagal LR 2014-2020 ES ..., 2014).....	23
6 lentelė. Europos Sąjungos struktūrinių fondų principai pagal programas Europoje 2007-2020 m. laikotarpiu.....	26
7 lentelė. Pagrindiniai Europos Sąjungos struktūrinių fondų programavimo skirtumai 2007-2020 m. laikotarpiu (sudaryta pagal 2014-2020 m. laikotarpio ..., 2015).....	27
8 lentelė. Regioninės plėtros fondo lėšų skirstymo prioritetai pagal tikslus Europoje (sudaryta pagal Europos Parlamento duomenis, 2017)	29
9 lentelė. Europos Sąjungos struktūrinių fondų ir makroekonominių rodiklių analizė mokslinėje literatūroje	36
10 lentelė. Europos Sąjungos struktūrinės paramos vertinimo rūšys Lietuvoje (LR Finansų ministro įsakymas ..., 2008).....	38
11 lentelė. Europos Sąjungos struktūrinės paramos analizės vertinimo aspektai mokslinėje literatūroje ...	39
12 lentelė. Koreliacijos koeficiento reikšmių skalė (Janilionis, 2015)	46
13 lentelė. Patvirtintos Europos Sąjungos struktūrinės paramos vienam gyventojui dalis pagal programų prioritetus Lietuvoje 2007-2013 m. laikotarpiu kitimas, EUR (sudaryta pagal LR Finansų ministerijos duomenis).....	50
14 lentelė. Patvirtintos Europos Sąjungos struktūrinės paramos dalis vienam gyventojui pagal programų prioritetus Lietuvoje 2014-2016 m. laikotarpiu kitimas, EUR ir % (sudaryta pagal LR Finansų ministerijos duomenis)	51
15 lentelė. Patvirtintos Europos Sąjungos struktūrinės paramos lėšos pagal apskritis Lietuvoje 2014-2016 m. laikotarpiu, mln. EUR, EUR ir % (sudaryta pagal LR Finansų ministerijos duomenis)	54
16 lentelė. Lietuvos gyventojų užimtumo pagal lytis 2007-2016 m. laikotarpiu kitimas, tūkst. žm. ir % (sudaryta pagal LR Statistikos departamento duomenis).....	55

17 lentelė. Užimtumas pagal apskritis Lietuvoje 2007-2016 m., tūkst.žm. ir % (sudaryta pagal LR Statistikos departamento duomenis).....	57
18 lentelė. Lietuvos gyventojų nedarbo lygio apskrityse 2007-2016 m. laikotarpiu kitimas, % (sudaryta pagal LR Statistikos departamento duomenis).....	60
19 lentelė. Tiesioginių užsienio investicijų vienam gyventojui pagal apskritis Lietuvoje 2007-2016 m. laikotarpiu kitimas, Eur (sudaryta pagal LR Statistikos departamento duomenis).....	62
20 lentelė. Ekonominiai rodikliai Lietuvoje 2007-2016 m.	65
21 lentelė. Europos Sąjungos struktūrinės paramos poveikio šalies ekonomikai koreliacijos koeficiento skaičiavimas 2007-2013 m. (skaičiavimai atlikti MS Excel programa)	65
22 lentelė. Europos Sąjungos struktūrinės paramos poveikio šalies ekonomikai koreliacijos koeficiento skaičiavimas 2014-2016 m.....	66

ĮVADAS

2004 m. Lietuvai tapus pilnaverte ES nare, atsivėre daugiau galimybių šalies ekonominiam augimui. ES struktūrinių fondų skirstomos lėšos yra laikomos vienu pagrindinių narystės sąjungoje privalumų, nes visoms narėms suteikia galimybes vienodai vystytis. Tikimasi, kad pagal finansavimo programas įgyvendinami projektai bus ypatingai reikšmingi šalies ūkio ekonomikos plėtrai ir ekonominei konvergencijai. Vertinant Lietuvos ekonomikos plėtros augimą, matyti ir neigiamų aspektų – ne visi regionai vienodai įsisavina ES struktūrinių fondų lėšas, o dėl šios priežasties didėja ir socialinių bei ekonominių rodiklių atskirtis. Nuo 2004 m. Lietuva dalyvavo dviejuose ES struktūrinės paramos programų etapuose – 2007-2013 m. ir 2014-2020 m., kurių prioritetai atitinkamu laikotarpiu buvo nukreipiami į skirtingas sritis. Pagrindiniai ES struktūrinių fondų vertinimo kriterijai apima lėšų įsisavinimo statistiką šalies kontekste ir atskiruose sektoriuose bei šių rodiklių vertinimą bendrame ES šalių narių kontekste. Pateikiami kriterijai apima makroekonominių rodiklių vertinimą, tačiau nepakankamai tiria teikiamos paramos poveikį šalies ekonomikai. Būtinai detalesnis tyrimas, kuris nustatytų kokį poveikį šalies ekonomikai turi ES struktūrinė parama ir kurio laikotarpio (2007-2013 m. ar 2014-2020 m.) programa buvo efektyvesnė makroekonominių rodiklių atžvilgiu.

Tyrimo tikslas – įvertinti ES struktūrinių fondų paramos įtaką šalies makroekonominiams rodikliams.

Tyrimo objektas – ES struktūrinių fondų parama Lietuvoje.

Tyrimo uždaviniai:

- iširti ES struktūrinių fondų paramos svarbą Lietuvos ekonomikai;
- atskleisti ES struktūrinių fondų tikslus ir principus, jų įgyvendinimui naudojamus prioritetus ir priemones;
- išanalizuoti ES struktūrinių fondų paramos vertinimo metodus;
- įvertinti paramos įsisavinimo lygį šalyje ir makroekonominių rodiklių pokyčius;
- apibūdinti ES struktūrinių fondų paramos poveikį Lietuvos makroekonominiams rodikliams.

Tyrimo metodai - mokslinės literatūros analizė, statistinė lyginamoji, grafinė, vertikali analizė.

Tyrimo atlikimui naudojami duomenys pateikiami iš LR Statistikos departamento prie LR Vyriausybės ir oficialių ES tinklapių ir ataskaitų.

1. EUROPOS SAJUNGOS STRUKTŪRINIŲ FONDŲ POVEIKIO REGIONUI SVARBA

1.1. Europos Sąjungos struktūrinių fondų paramos poveikis ekonominių ir socialinių problemų sprendimui Lietuvoje

ES struktūriniai fondai yra pagrindinis investicijų portfelis Europoje, kurio poveikiu įgyvendinamas fiskalinio konsolidavimo procesas ir užtikrinamas ES tikslų siekimas. Pagal „Europa 2020“ (ES Tarybos rekomendacija..., 2015) numatytas gaires, finansavimas nukreipiamas į investicijų, augimo, darbo vietų kūrimo, viešųjų finansų tvarumo augimą ir socialinės atskirties mažinimą. Struktūrinių fondų lėšos skiriamos 28 ES šalims narėms (ES-28) pagal problemų sprendimo poreikį. Atsižvelgiant į „Europa 2020“ gaires Lietuvoje, nustatyta, kad Lietuvoje egzistuoja ekonominės ir socialinės problemos.

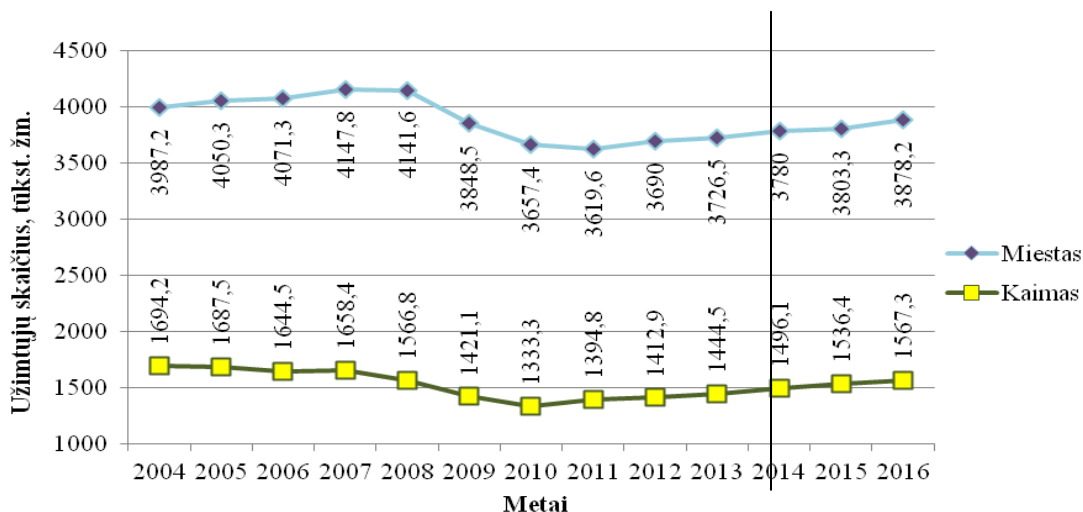
Aktualių problemų mažinimas Lietuvoje įgyvendinamas pagal projektus, kurie skirti neigiamų veiksnių likvidavimui. Įsisavinant lėšas numatoma konkrečios tikslinės grupės ar srities realiai gautina nauda. ES struktūrinės paramos finansavimo skirstymas pagal rengiamus projektus padeda efektyviau įsisavinti lėšas ir jas panaudoti ne tik įvairesnio pobūdžio sritims, bet ir socialinės atskirties grupėms ar regionams. Nuo Lietuvos įstojimo į ES išskiriami du programavimo etapai: 2007-2013 m. ir 2014-2020 m, kurių metu pagal atitinkamas sritis finansavimo lėšos kito. Remiantis „Europa 2020“ gairėmis, išskiriamos trys pagrindinės sritys, kurių augimui skiriamas dėmesys (Europos Komisijos komunikatas, 2010):

- užimtumas ir socialinė integracija;
- produktyvumo didinimas;
- investicijos.

Vertinimas atliekamas analizuojant ilgąjį ir trumpąjį laikotarpius. Trumpasis laikotarpis apima trijų metų duomenis, o ilgasis – keturis ir daugiau.

Užimtumas ir socialinė integracija. Viena didžiausių šalies problemų – užimtumo skirtumas miesto ir kaimo vietovėse bei socialinė atskirtis visuomenėje. Esant vis daugiau palankių sąlygų mieste kuriamam verslui, migracija iš kaimo į miestą didėja. 2007-2013 m. laikotarpio programoje buvo numatytos prioritėtinės sritys – užimtumo kokybė ir socialinė aprėptis, mokymosi visą gyvenimą galimybės, tyrėjų gebėjimų stiprinimas, administracinių gebėjimų stiprinimas ir efektyvumo didinimas, techninė parama programos įgyvendinimui. 2014-2020 m. laikotarpiui ES Užimtumo ir socialinių inovacijų programos PROGRESS kryptys numato: užimtumo mažinimo prioritetus mieste ir didinimo prioritetus kaime vykdant sanglaudos politiką, jaunimo ir vyresnio amžiaus asmenų įtraukimo į darbo rinką skatinimą,

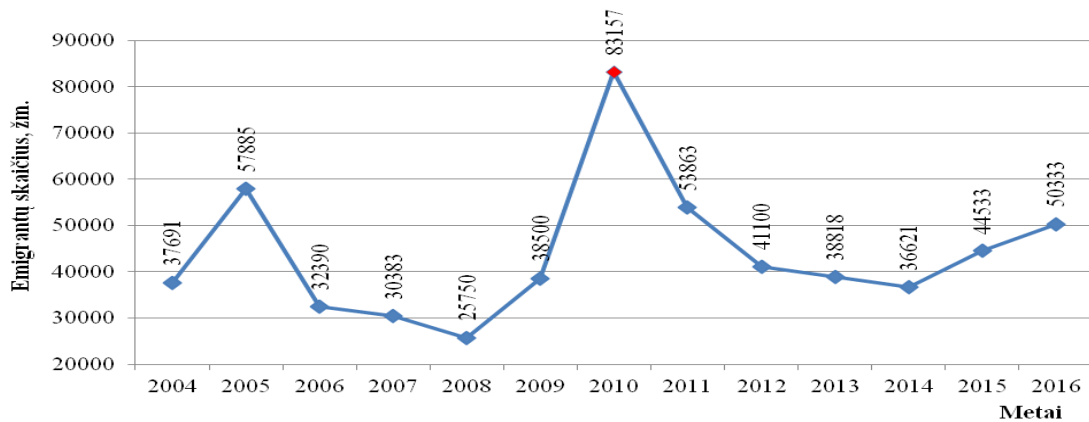
socialinės įtraukties ir skurdo mažinimo prevenciją bei darbo sąlygų gerinimą. 2013 m. Žmogiškųjų išteklių plėtros veiksmų programai buvo skiriama 935 mln. EUR, o 2014-2020 m. laikotarpiui numatyta 919,5 mln. EUR. Vertinant mažesnio finansavimo skyrimą, galima daryti išvadą, kad augimo procesas įsibėgėjo ir įgavo teigiamą poveikį, tačiau statistiniai duomenys rodo priešingą tendenciją, kuri mažina miesto ir kaimo užimtumo lygį (1 pav.).

1 pav. Lietuvos gyventojų užimtumo mieste ir kaime 2004-2016 m. laikotarpiu kitimas, tūkst. žm. (sudaryta pagal LR Statistikos departamento duomenis)

Statistiniai duomenys rodo, kad užimtumo lygis mieste ir kaime 2004-2016 m. laikotarpiu mažėjo. Nuo 2004 m. iki 2013 m., kai buvo skatinamas bendras užimtumo lygis, mieste rodiklis nukrito 6,5 %, o kaimo vietovėse – 14,7 %. Iki 2013 m. problemos sprendimui buvo skiriamos ES struktūrinių fondų lėšos, tačiau teigiamas poveikis nepastebėtas. Įgyvendinant antrosios programos tikslą - didinti užimtumą kaimo regionuose, darbo lygis mieste nuo 2014 m. iki 2016 m. išaugo 4 %, o kaime – 8,5 %.

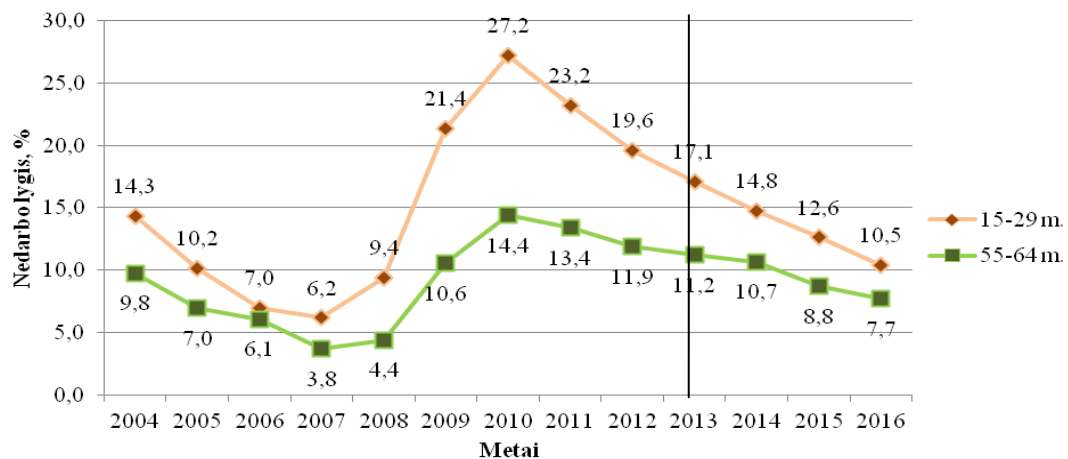
Vertinant ilgojo laikotarpio pokyčius, pastebimas užimtumo lygio Lietuvoje mažėjimas. Dalis asmenų, negalėję integruotis į darbo rinką arba negavę pakankamo atlygio poreikių patenkinimui, pasirinko geresnio gyvenimo paieškas kitose šalyse. Pagrindinėmis šio reiškinių priežastimis išskiriamos ekonominės problemos, nedarbo lygis, darbo jėgos apmokėjimo ir pragyvenimo skirtumai, socialiniai ir kultūriniai veiksniai, tobulėjimo galimybės švietimo srityje ir darbo jėgos judumo laisvė (LR Statistikos departamentas, 2013). Damulienė (2013) atliktame tyrime išskyrė emigracijos pasėkmes, kurios turi poveikį makroekonominiams rodikliams – skatina bendrojo vidaus produkto (BVP) ir infliacijos augimą, vidutinio mėnesinio bruto darbo užmokesčio ir vartojimo didėjimą. Galima išskirti ir socialinius padarinius - visuomenės ir darbo jėgos senėjimą. Emigracijos srautų pokyčiai 2004-2016 m. laikotarpiu pateikiami 2 pav.

2 pav. Lietuvos emigrantų skaičiaus 2004-2016 m. laikotarpiu kitimas, žm. (sudaryta pagal LR Statistikos departamento duomenis)

Duomenys rodo, kad mažiausias emigracijos srautas buvo 2008 m. Šį faktą galėjo įtakoti pasaulinė finansų krizė, dėl kurios laisvų darbo vietų skaičius šalyse buvo ribotas ir ap sunkino įsidarbinimo galimybes. Atsigavimo laikotarpiu emigracijos lygis stipriai išaugo ir 2010 m. pasiekė aukščiausią tašką – srautai buvo tris kartus didesni negu 2008 m.

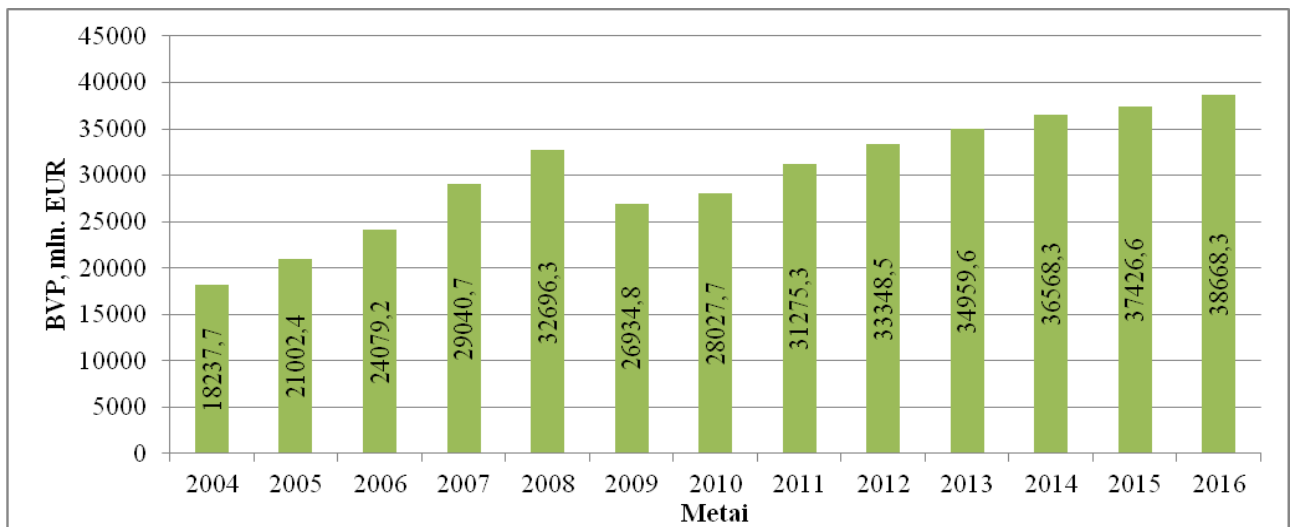
Problemine sritimi išskiriamas ir jaunimo bei vyresnio amžiaus asmenų įtraukimas į darbo rinką, kuris formuoja ir socialinę atskirtį. Mokslinėje literatūroje teigiama, kad jaunimui ypač sunku susirasti darbą ar įkurti savo verslą dėl patirties trūkumo ir išorinės aplinkos neigiamo požiūrio (Židonis, 2012). Priešinga situacija pastebima vyresnio amžiaus asmenų įdarbinimo srityje – didelis patirties įgijimas lemia didesnius darbo užmokesčio kaštus ir nepakankamą pasitikėjimą darbuotojo sveikata. Jaunimo grupei priskiriami asmenys, kurių amžius nuo 15 iki 29 m., o vyresnio amžiaus asmenims – nuo 55 iki 64 m. Nedarbo lygis pagal amžiaus grupes pateikiamas 3 pav.

3 pav. Lietuvos jaunimo ir vyresnio amžiaus asmenų nedarbo lygio 2004-2016 m. laikotarpiu kitimas, % (sudaryta pagal LR Statistikos departamento duomenis)

Duomenys rodo, kad nuo 2004 m. nedarbo lygis pagal amžiaus grupes sumažėjo: jaunimo nedarbas – 3,8 %, vyresnio amžiaus asmenų – 2,1 %. Reikšmingas pokytis pastebimas 2010 m., kai jaunimo nedarbo lygis nuo 2004 m. išaugo beveik du kartus, o vyresnio amžiaus asmenų – padidėjo 46,9 %. Pažymima, kad nedarbo lygis abiejose tikslinėse grupėse buvo mažiausias 2007 m., kai ES struktūriniai fondai pradėjo įgyvendinti pirmąją paramos programą. Nepaisant įsisavintų lėšų, trejus metus nedarbo lygis augo.

Produktyvumas. Remiantis Paun (2014) atliktais tyrimais, ES struktūrinių fondų įsisavinimas turi teigiamą poveikį žmogiškųjų išteklių tobulėjimui, eksporto augimui ir BVP augimui. BVP dydis dažnai tampa paramos skirstymo sąlyga skirtinguose programų prioritetuose. Nuo 2004 m. Lietuvos BVP dydis išaugo daugiau negu du kartus (4 pav.).

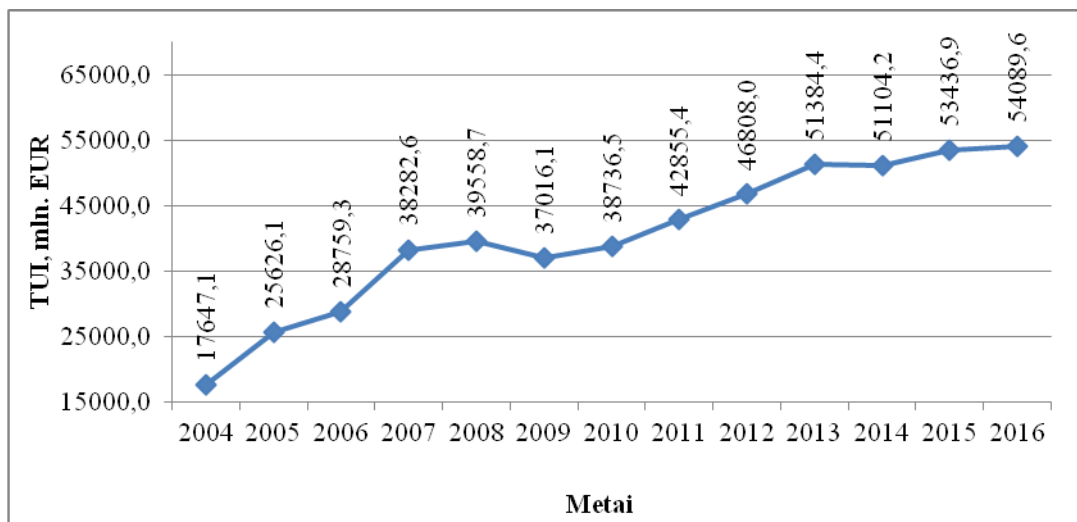

4 pav. Lietuvos bendrojo vidaus produkto 2004-2016 m. laikotarpiu kitimas, mln. EUR (sudaryta pagal Eurostat duomenis)

Kaip rodo 4 pav. duomenys, iki 2008 m. rodiklis kasmet vidutiniškai augo po 16 %, tačiau 2009 m. šią dinamiką iškreipė pasaulinė finansų krizė. To pasekoje BVP sumažėjo 17,6 %. Sugrįžimas į prieškrizinį lygį buvo lėtesnis negu manyta, tačiau gaunamas ES struktūrinių fondų finansavimas padėjo spartinti BVP augimą – rodiklis kasmet augo vidutiniškai po 5,3 % ir 2016 m. pasiekė 38 668,3 mln. EUR ribą.

Investicijos. Įgyvendinant Sanglaudos politiką numatomas regioninių skirtumų mažinimas ne tik Lietuvos regionuose, bet ir tarp ES-28. Vienas iš prioritetų – tiesioginių užsienio investicijų (TUI) pritraukimas, kurios skatina šalies technologijų plėtrą, didina darbo našumą bei plečia tarptautinius santykius. TUI apibūdinamos kaip „ilgalaikiai santykiai tarp vietos ir ūkio subjektų, o tuo pačiu – tarp

kapitalą investuojančios ir gaunančios šalių“ (Sakalauskaitė ir Miškinis, 2014, p. 45). Pagrindiniai veiksniai, kurie lemia investicijų augimą yra šalies ūkio išsivystymo lygis, žmogiškojo kapitalo sąnaudos, suinteresuotų šalių specializacija, vidinės ir išorinės aplinkos skaidrumas, investicinės ir investuojančios šalių kultūriniai bei geografiniai skirtumai. 5 pav. pateikiamos TUI Lietuvoje 2004-2016 m. laikotarpiu kitimas.

5 pav. Tiesioginių užsienio investicijų Lietuvoje 2004-2016 m. laikotarpiu kitimas, mln. EUR (sudaryta pagal Lietuvos banko duomenis)

5 pav. duomenys rodo, kad Lietuvos rinka yra patraukli užsienio investuotojams. 2004-2016 m. laikotarpiu investicijų lygis padidėjo daugiau negu tris kartus. Didžiausias investicijų augimas buvo 2008m. (8 mln. EUR) ir prieš pasaulio finansų krizę 2007 m. (9,5 mln. EUR). Krizės įtaka rodiklio augimui buvo mažai reikšminga – investicijos 2009 m. sumažėjo 6,4 %, o nuo 2010 m. dinamiškai augo.

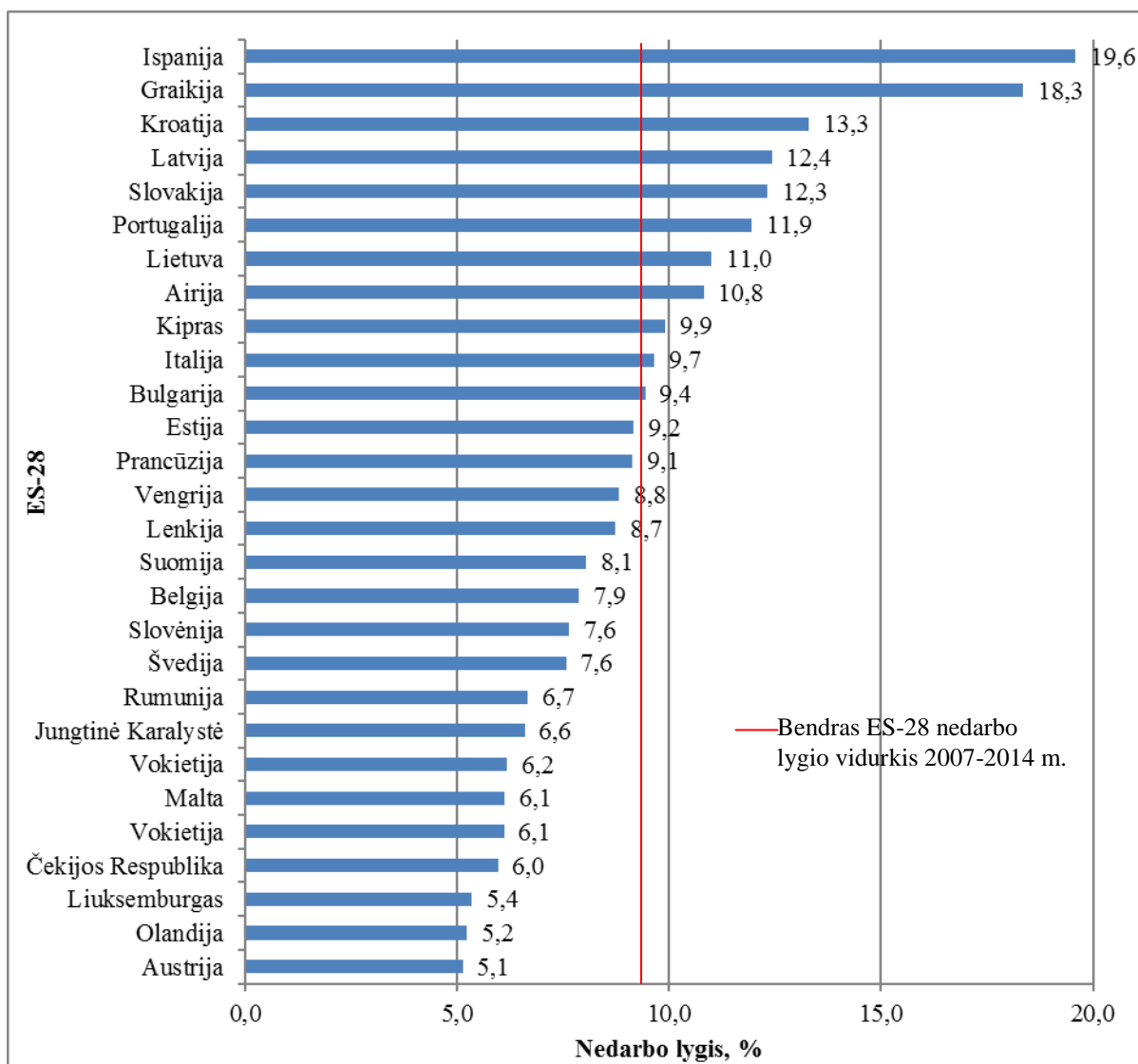
Vertinant 2004-2016 m. laikotarpio rodiklius matyti, kad ne visos finansuojamos ekonominės ir socialinės sritys yra vienodai efektyvios, o jų kitimo įtaka šalies ekonominiams rodikliams nepakankamai iširta. Atsižvelgiant į ES struktūrinių fondų prioritetus ir tikslą sumažinti regioninius skirtumus, matomas priešingas rezultatas. Didėjant TUI mažėja visuomenės nedarbo lygis ir jaunimo bei vyresnio amžiaus asmenų užimtumo lygis Lietuvoje. Šalies išsivystymo lygį apibūdinantis rodiklis BVP 2004-2016 m. laikotarpiu dinamiškai augo, tačiau nevienodas augimas nustatytas Lietuvos apskrityse.

1.2. Europos Sąjungos struktūrinių fondų paramos naudojimas regioninių skirtumų mažinimui

Vienas pagrindinių ES sanglaudos politikos tikslų – mažinti regioninius skirtumus. Vertinant tikslo įgyvendinimo efektyvumą, būtina palyginti socialinius ir ekonominius rodiklius, kurie turi poveikį šalių

ekonomikai. Vienas iš jų – nedarbo lygis. Bendras ES-28 nedarbo lygio vidurkis 2007-2016 m. laikotarpiu siekė 9,3 % (6 pav.).

6 pav. Europos Sąjungos šalių narių vidutinis nedarbo lygis 2007-2016 m. laikotarpiu, % (sudaryta pagal Eurostat duomenis)

Statistiniai duomenys rodo, kad ES-28 vidurkį 2007-2016 m. laikotarpiu viršijo net 12 šalių, kurių sąrašė yra ir Lietuva. Didžiausią atotrūkį nuo ES-28 vidurkio pasiekė Ispanija, kuri 2008 m. sunkiausiai iš visų narių išgyveno finansinę krizę. Ispanijos nedarbo lygis šalyje nuolat augo ir 2016 m. siekė 19,6 %. Nuo Ispanijos nežymiu skirtumu atsiliko Graikija, kurios nedarbo lygis išaugo tik 2013 m. ir 2016 m. buvo didžiausias ES šalių narių tarpe. Bendras šalių nedarbo lygio skirtumas rodo didelį atotrūkį tarp ES-28 – Austrijos ir Ispanijos nedarbo lygio vidurkis skiriasi net 3,8 karto. 2007-2016 m. laikotarpiu Lietuvos nedarbo lygis bendrą ES šalių vidurkį viršijo 18,3 %, o ES-28 sąrašė šalis patenka į didžiausio nedarbo

šalių dešimtuką.

Igyvendinant ES struktūrinių fondų politiką svarbų vaidmenį atlieka BVP augimas skirtinguose regionuose. Siekiant objektyvaus vertinimo, šalys suskirstytos į dvi tikslines kategorijas pagal BVP perkamosios galios standarto vienetus (PGS) vienam gyventojui – žemiau ir aukščiau bendro ES-28 šalių vidurkio. Vertinant ekonominių rodiklių duomenis pasirinktas laikotarpis – 2016 m. (1 lentelė).

1 lentelė. Bendrasis vidaus produktas vienam gyventojui Europos Sąjungoje 2016 m., PGS (sudaryta pagal LR Statistikos departamento duomenis)

Šalis	BVP vienam gyventojui	ES-28 lyginamasis svoris, %	Atotrūkis nuo ES vidurkio, %
Liuksemburgas	267	9,6	170
Airija	177	6,4	79
Olandija	128	4,6	29
Austrija	126	4,5	27
Danija	125	4,5	26
Švedija	124	4,5	25
Vokietija	123	4,4	24
Belgija	118	4,2	19
Suomija	109	3,9	10
Jungtinė K.	108	3,9	9
Prancūzija	105	3,8	6
Italija	96	3,5	-3
Malta	95	3,4	-4
Ispanija	92	3,3	-7
Čekija	88	3,2	-11
Slovėnija	83	3,0	-16
Kipras	81	2,9	-18
Portugalija	77	2,8	-22
Slovakija	77	2,8	-22
Lietuva	75	2,7	-24
Estija	74	2,7	-25
Lenkija	69	2,5	-30
Graikija	67	2,4	-32
Vengrija	67	2,4	-32
Latvija	65	2,3	-34
Kroatija	59	2,1	-40
Rumunija	59	2,1	-40
Bulgarija	48	1,7	-52
<i>Vidurkis</i>	99	-	-
<i>Viso</i>	2782	100,0	-

Didžiausias pranašumas BVP rodiklio atžvilgiu 2016 m. pastebimas Liuksemburge, kurio atotrūkis

nuo ES-28 šalių vidurkio siekia 170 %. Bulgarijos, Rumunijos ir Kroatijos rodikliai 40 % mažesni negu ES-28 vidurkis. Lietuvos padėtis šių šalių kontekste yra žemiau vidutinės ribos, o tai rodo žemą šalies išsivystymo lygį. Pastebima, kad Baltijos šalių kontekste Lietuva užima aukščiausią poziciją. Rodiklių skirtumai parodo ekonominę atskirtį ES-28 regionuose.

Siekiant išsiaiškinti situaciją Lietuvos regionuose, atliekama BVP analizė pagal PGS vienetus apskrityse. 2007-2016 m. laikotarpio statistiniai duomenys pateikiami 2 lentelėje.

2 lentelė. Lietuvos bendrojo vidaus produkto vienam gyventojui pagal apskritis 2007-2016 m. laikotarpio kitimas, % (sudaryta pagal LR Statistikos departamento duomenis)

Metai	Apskritys										Viso:
	Alytaus	Kauno	Klaipėdos	Marijampolės	Panevėžio	Šiaulių	Tauragės	Tešų	Utenos	Vilniaus	
2007	3,4	19,3	11,5	3,2	5,9	7,4	1,7	4,3	4,0	39,3	100
2008	3,5	19,3	11,5	3,3	6,2	7,4	1,9	4,3	4,1	38,5	100
2009	3,5	19,1	12,4	3,2	6,0	7,2	1,9	4,0	4,2	38,5	100
2010	3,5	19,2	12,3	3,4	6,0	7,4	2,1	4,2	3,5	38,4	100
2011	3,4	19,6	12,2	3,4	6,1	7,6	2,1	4,2	3,5	37,9	100
2012	3,3	19,6	12,0	3,4	6,4	7,5	2,0	4,0	3,3	38,5	100
2013	3,3	19,6	11,9	3,4	6,0	7,3	2,0	3,9	3,2	39,4	100
2014	3,3	19,7	11,8	3,3	6,0	7,2	2,0	3,6	3,2	39,9	100
2015	3,3	19,9	11,6	3,2	6,1	7,1	2,0	3,5	3,1	40,2	100
2016	3,1	20,0	11,1	3,0	5,8	7,1	1,9	3,4	3,0	41,6	100
Pokytis 2007-2016 m. laikotarpiu, %	-0,3	0,7	-0,4	-0,2	-0,1	-0,3	0,2	-0,9	-1,0	2,3	

Pateikti duomenys rodo, kad didžiąją Lietuvos BVP dalį sukuria Vilniaus ir Kauno apskritys, kuriose pagaminama pusė Lietuvos BVP vienam gyventojui. Ypač žemas išsivystymo lygis 2007-2016 m. laikotarpiu pastebimas Tauragės, Utenos ir Alytaus apskrityse, o ekonomikos augimas – tik Vilniaus, Kauno ir Tauragės regionuose.

Apibendrinant ES-28 ir Lietuvos regionų ekonominius ir socialinius skirtumus matyti, kad atskirtis yra vis dar reikšminga problema. Duomenys rodo, kad ES struktūrinės paramos įsisavinimas skirtingai veikia atskirus regionus ir makroekonominius rodiklius, todėl reikalingas tolimesnis tyrimas jų tarpusavio priklausomybei nustatyti.

2. EUROPOS SAJUNGOS STRUKTŪRINIŲ FONDŲ POVEIKIO ŠALIES EKONOMIKAI TEORINIAI ASPEKTAI

2.1. Europos Sąjungos struktūrinių fondų paramos esmė ir principai

„ES struktūrinių fondų ištakos prasideda ES regioninėje politikoje, kurios tikslas tuo metu buvo kaip galima labiau sumažinti socialinius ir ekonominius skirtumus“ (Kazėnas, 2008, p. 56). Fondo esmę sudaro ES-28 šalių vienodų sąlygų ir galimybių užtikrinimas socialinėje ir ekonominėje plėtroje. Skirtumai tarp ES šalių narių buvo akivaizdūs – 2004 m. į ES įstojus dar dešimt šalių, ekonominės atskirties rodikliai dar labiau išryškėjo – Rumunijos ir Bulgarijos išsivystymo lygis buvo septynis kartus mažesnis negu Liuksemburgo. 2016 m. regionų skirtumas tarp ES-28 siekė iki 5,5 karto. Šių problemų sprendimui skiriamos ES struktūrinių fondų lėšos.

Atsižvelgiant į skirtingų tyrimų kryptis, mokslinėje literatūroje ES struktūriniai fondai analizuojami skirtingais požiūriais ir dimensijomis. Politikos požiūriu struktūrinė politika suprantama tik kaip tam tikra Europos integracijos sritis, kuri gali turėti tiesioginį poveikį vidaus politikai (Inokaitytė-Šmagarienė, 2017). Autorė išskiria pagrindinius ES struktūrinės politikos elementus: visuomenės sandarą, nacionalinių vertybių vaidmenį ir ekonominę integraciją. Teigiama, kad politikai ideologiją Europos integracijoje daugiausiai suvokia per negatyvų požiūrį – vieningos rinkos kūrimą, saugumo sproblemų sprendimą ir prekybinių trikdžių šalinimą. Ekonominiu požiūriu ES struktūriniai fondai vertinami kaip pagrindinės socialinės ir ekonominės paramos priemonės (Dapkus ir Streinikienė, 2016). Jų pagalba ES šalių narių gretose galima užtikrinti tvarų vystymąsi ir skirtingų regionų konvergencijos procesus. Žernytė ir kt. (2016) ES struktūrinės paramos įsisavinimą įvardina kaip regioninės politikos vykdymą ir sėkmingą darnios plėtros siekio realizavimą. Išskiriamas privalomas kriterijus – atsakinga verslo elgsena ir pagrindinis regioninės politikos siekis – sumažinti gyvenimo kokybės regioninius skirtumus ir užtikrinti gyventojų gerovę regionuose.

Praktinis ES struktūrinės paramos modeliavimas prasidėjo 2000 m. priėmus Lisabonos strategiją. Pagrindiniu tikslu numatyta „pasiiekti, kad Europos Sąjunga per dešimtmetį taptų konkurencingiausia ir dinamiškiausia žinių pagrindu augančia ekonomika pasaulyje, kurioje būtų suderinta ekonominė plėtra su didesniu ir geresnės kokybės užimtumu ir tvirtesne socialine sanglauda“ (Europos Sąjungos Lisabonos..., 2003, 4 p.). Strategijoje numatytos pagrindinės sritys pateikiamos 3 lentelėje.

3 lentelė. Lisabonos strategijos sritys (sudaryta pagal Europos Sąjungos Lisabonos ..., 2003)

Dinamiška ir konkurencinga ekonomika	Modernus socialinis modelis
<ul style="list-style-type: none"> • informacinė visuomenė visiems; • Europos tyrimų ir inovacijų erdvės sukūrimas; • inovacinio verslo steigimui ir plėtrai palankios aplinkos sukūrimas; • ekonominės reformos vidaus politikos efektyvumo didinimui; • makroekonominės politikos koordinavimas 	<ul style="list-style-type: none"> • mokymasis gyventi ir dirbti žinių visuomenėje; • aktyvaus užimtumo politikos vystymas; • socialinės apsaugos modernizavimas; • socialinės sanglaudos skatinimas

Perėjimas prie dinamiškos ir konkurencingos ekonomikos buvo pagrįstas technologinės plėtros ir ekonominių reformų skatinimu. Vidaus ir makroekonominėi politikai numatomi kardinalūs pokyčiai. Socialinio modelio formavimui išskiriama užduotis mokytis gyventi ir dirbti žinių visuomenėje rodo žmogiškojo kapitalo išsilavinimo ir socialinių įgūdžių trūkumą. Numatomas užimtumo skatinimas ir socialinės apsaugos kūrimas viuo menei.

Siekiant išspręsti sanglaudos problemas, Europos Vadovų Taryba 2005 m. susitarė dėl 2007-2013 m. ES biudžeto ir Sanglaudos politikos vykdymo. Tikslu įgyvendinimui buvo skirta 347 mlrd. EUR. Ši paramos suma buvo nukreipta į socialinių ir ekonominių skirtumų mažinimą remiantis ES paramos pamatinėmis vertybėmis (LR Finansų ministerija, 2008):

- solidarumu – paramos tikslas yra padėti palyginti su ES vidurkiu šalies ekonominius rodiklius remiantis vieningais vertinimo principais ekonomiškai ir socialiai skurdesniems regionams;
- sanglauda – pajamų bei turtinių skirtumų mažinimo principas tarp skurdesnių ir turtingesnių regionų.

ES struktūrinės paramos fondai visų pirma siekia padėti sunkumus išgyvenantiems ES-28 regionams prisitaikyti prie besikeičiančių ekonominių ir socialinių sąlygų. 2007–2013 m. laikotarpiu paramos skyrimo strategija numato tris prioritėtines sritis (Lietuvos 2007-2013 m. ..., 2012):

- konkurencinga ekonomika;
- produktyvūs žmogiškieji ištekliai žinių visuomenei;
- gyvenimo kokybė ir sanglauda.

2007-2013 m. programų įsisavinimo intensyvumą verslo sektoriuje nagrinėjo Beržinskienė, Cibulskienė ir Būdvytytė-Gudienė (2012). Pasak autorių, ekonomikos augimo veiksmų programos pagrindinis tikslas yra skatinti šalies ūkio augimą ilguoju laikotarpiu. Strateginiuose teisės aktuose teigiama, kad ekonominis augimas pasiekiamas tik kuriant, stiprinant ir išlaikant tarptautinį konkurencingumą. Išskiriami trys uždaviniai (Nacionalinė bendrijos strategija ..., 2012):

1. Produktyvumo didinimas sudarant galimybes inovacijų ir smulkaus bei vidutinio verslo (SVV) kūrimui. Rodiklio pokyčiams įtakos turi kvalifikuota darbo jėga, investicijos į inovatyvų materialinį ir nematerialinį turtą. Produktyvumo augimas lemia BVP ir gyventojų pajamų augimą;
2. Aukštos pridėtinės vertės verslo lyginamosios dalies didinimas – tai šalies ūkio tarptautinio konkurencingumo stiprinimas remiantis MTTP. Siekiama sukurti aukštą lygį atitinkančią žinių ekonomiką, o mokslo sistema turi derintis prie ekonominių permainų;
3. Ekonominės infrastruktūros efektyvumo didinimas, kuris sudarytų sąlygas visuomenės ir juridinių asmenų mobilumo, bendradarbiavimo ir bendravimo prielaidas.

Pateiktų tikslų įgyvendinimui LR Vyriausybė nustatė keturias veiksmų programas: ekonomikos augimo, sanglaudos skatinimo, žmogiškųjų išteklių ir techninės paramos. Programose numatyti prioritetai ir sritys pateikiamos 4 lentelėje.

4 lentelė. Europos Sąjungos struktūrinių fondų prioritetai pagal įgyvendinimo programas 2007-2013 m. laikotarpiu (sudaryta pagal LR Finansų ministerijos duomenis)

Programa	Prioritetai	Sritis
Ekonomikos augimo	Informacinė visuomenė visiems	Regioninė ir socialinė sanglauda, informacinė visuomenė, kultūros paveldo ir gamtos išsaugojimas
	Esminė ekonominė infrastruktūra	Regioninė ir socialinė sanglauda, energetika, transportas, turizmas
	Transeuropinių transporto tinklų plėtra	Transportas, turizmas
	Verslo produktyvumo didinimas ir verslo aplinkos gerinimas	Verslas
Sanglaudos skatinimo	Vietinė ir urbanistinė plėtra, paveldosaugos ir gamtinių išteklių saugojimas	Regioninė ir socialinė sanglauda, aplinkosauga, transportas, verslas, užimtumas ir socialinė aprėptis, kultūros paveldo ir gamtos išsaugojimas, turizmas
	Viešųjų paslaugų kokybė ir prieinamumas bei sveikatos, švietimo ir socialinės infrastruktūros tobulinimas	Regioninė ir socialinė sanglauda, MTTP, užimtumas ir socialinė aprėptis, Švietimas, sveikatos priežiūra
	Aplinka ir darnus vystymasis	Regioninė ir socialinė sanglauda, aplinkosauga, energetika
Žmogiškųjų išteklių plėtros	Administracinių gebėjimų stiprinimas	Regioninė ir socialinė sanglauda, informacinė visuomenė, viešasis administravimas
	Tyrėjų gebėjimų stiprinimas	MTTP, švietimas
	Ūkio konkurencingumui ir ekonomikos augimui skirti MTTP	MTTP
	Kokybiškas užimtumas ir socialinė aprėptis	MTTP, informacinė visuomenė, užimtumas ir socialinė aprėptis, viešasis administravimas
	Mokymasis visą gyvenimą	Švietimas
Techninės paramos veiksmų	Teminių veiksmų programų administravimas	

Sanglaudos skatinimo veiksmų programa dažnai siejama su regioninės politikos įgyvendinimu, nes sprendžia regioninės atskirties problemas. Mokslinėje literatūroje teigiama, kad „ES regioninės politikos esmė yra suprantama kaip demokratijos plėtra, subsidiarumo principo naudojimas, regionų ekonominių skirtumų išlyginimas“ (Puidokas ir Daukaitė, 2013, p. 65). Nustatyti prioritetai skatina lygių galimybių regioninę plėtrą išsaugant kultūrinės vertybes. Pirmojo programavimo laikotarpio įgyvendinimas siejamas su Lisabonos strategija, nes dalis Sanglaudos politikos lėšų skiriama Lisabonos sutartyje numatytoms investicinėms sritims.

Žmogiškųjų išteklių programos prioritetų rezultatas Stokaitės (2012) teigimu turėtų būti žmogiškųjų išteklių produktyumas, kuris turėtų naudoti šalies ūkio plėtrai, užimtumo skatinimui ir visuomenės poreikių tenkinimui. Programoje numatoma skatinti gyventojų ekonominio aktyvumo augimą, kokybiškų darbo vietų kūrimą ir galimybes visiems dalyvauti darbo rinkoje, užtikrinti gyventojų galimybes mokytis visą gyvenimą, gerinti MTTP žmogiškųjų išteklių kokybę ir potencialą, stiprinti administracinius gebėjimus ir viešojo sektoriaus efektyvumą (Žmogiškųjų išteklių plėtros veiksmų programa ..., 2013).

Tobulinant struktūrinės politikos tikslų įgyvendinimo priemones, 2013 m. gruodžio 20 d. įsigaliojo 2014-2020 m. ES sanglaudos politikos reglamentai, kuriuose numatyta, kad kiekviena valstybė narė ES sanglaudos politikos įgyvendinimui turi parengti Partnerystės sutartį ir veiksmų programas. Programoje nustatoma kokių ekonominių ir socialinių pokyčių siekiama, investuojant ES struktūrinių fondų lėšas. 2014-2020 m. laikotarpiu ES struktūrinių fondų lėšas siekiama sutelkti į ribotą skaičių prioritetinių sričių ir užtikrinti, kad ES sanglaudos politikos investavimo kryptys kuo labiau prisidėtų prie strategijos „Europa 2020“ įgyvendinimo (5 lentelė).

5 lentelė. Europos Sąjungos struktūrinių fondų prioritetai ir finansuojantys fondai 2014-2020 m. laikotarpiu (sudaryta pagal LR 2014-2020 ES ..., 2014)

Eil. Nr.	Prioritetas	Finansuojantis fondas		
		Europos regioninės plėtros fondas	Sanglaudos fondas	Europos socialinis fondas
1.	Mokslinių tyrimų eksperimentinės plėtros ir inovacijų skatinimas	x		
2.	Informacinės visuomenės skatinimas	x		
3.	SVV konkurencingumo skatinimas	x		
4.	Energijos efektyvumo ir atsinaujinančių energijos šaltinių gamybos ir naudojimo skatinimas	x	x	
5.	Aplinkosauga, gamtos išteklių darnus naudojimas ir pritaikymas prie klimato kaitos	x	x	
6.	Tvarus transporto, pagrindinių tinklų infrastruktūros skatinimas	x	x	
7.	Kokybiško užimtumo ir dalyvavimo darbo rinkoje skatinimas	x	x	x

8.	Socialinės įtraukties didinimas ir kova su skurdu	x		x
9.	Visuomenės švietimas ir žmogiškųjų išteklių potencialo didinimas	x		
10.	Visuomenės poreikius atitinkantis ir pažangus viešasis valdymas			x
11.	Techninė parama, skirta informuoti apie veiksmų programą ir ją vertinti			x
12.	Techninė parama veiksmų programai administruoti		x	

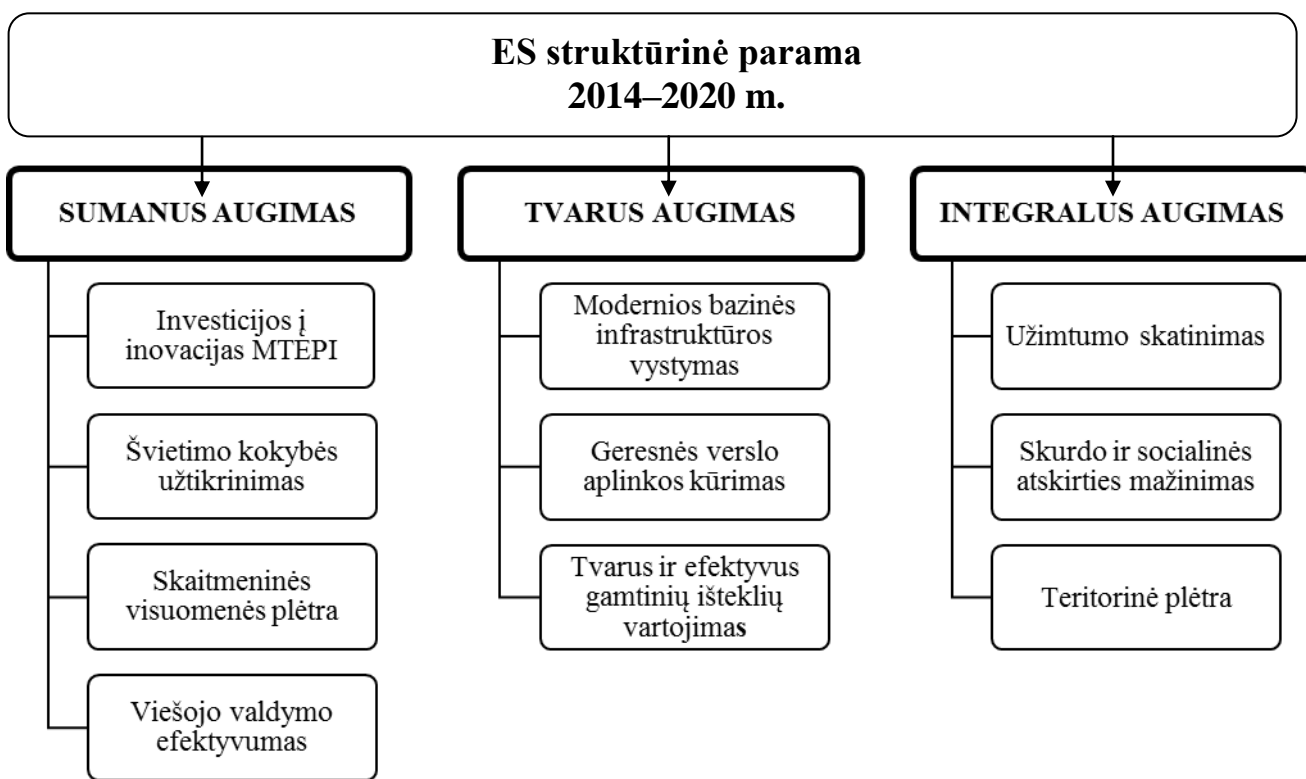
Išaugęs prioritetų skaičius lyginant 2007-2013 m. ir 2014-2020 m. laikotarpių programas rodo, kad probleminės arba silpnosios sritys yra žymiai didesnės negu buvo tikėtasi. Žmogiškųjų išteklių veiksmų programa 2014-2020 m. laikotarpiu tampa siauresne sritimi (prioritetu) – kokybišku užimtumu ir dalyvavimu darbo rinkoje bei visuomenės švietimo ir žmogiškųjų išteklių potencialo didinimas. Didžiausia dalis prioritetų finansuojami Europos regioninės plėtros fondo.

Laužikas ir Varnienė-Janssen (2014) „Europa 2020“ programavimo viziją apibūdina kaip kultūros, mąstymo ir elgsenos pokyčių bei vertybių visumą. Teigiama, kad keičiasi investavimo kryptis, nes finansavimas nebus sutelktas tik į tiesioginius ekonominius veiksnius, efektyvius darbo įgūdžius, gamybą, verslumą ir aukščiausios kokybės paslaugas. Gajewski (2017) strategiją vertina kaip konkurencijos pagalba veikiamą ekonominį augimą. Darnios konkurencijos egzistavimui būtinos inovacijos, mokslo rėmimas ir aplinkos apsaugos sistema. Strateginiuose programos dokumentuose numatomos trys pagrindinės kryptys (LR 2014–2020 m. ..., 2017):

- efektyvus ūkio sektoriaus augimas ilguoju laikotarpiu – konkurencingumo didinimas gebant kurti naujoves;
- augimas remiantis išteklių tausojimu – ilgalaikėje perspektyvoje numatomas CO2 kiekio mažinimas ir energijos vartojimo intensyvumo didinimas;
- auganti socialinė sanglauda – integruota miesto ir kaimo plėtra, įtraukiant savivaldą ir pasitelkiant bendruomenės iniciatyvą.

Atsižvelgiant į 2014-2020 m. laikotarpio kryptis, numatomas pagrindinis tikslas – augimas. Tikslų įgyvendinimui naudojami įvairūs modeliai, atsižvelgiant į žmogiškuosius išteklius, technologines galimybes ir tvarumą aplinkosaugos atžvilgiu. Prioritetų skirstymas pagal tris augimo tikslus pateikiamas 9 pav.

7 pav. Europos Sąjungos struktūrinių fondų paramos prioritetai pagal investavimo tikslus Lietuvoje 2014-2020 m. laikotarpiu (sudaryta pagal LR Partnerystės sutartį, 2014)

Sumanus augimas bendrai apibūdinamas kaip žiniomis ir inovacijomis pagrįstas ūkis, kuris reiškia ateities augimo varomąją jėgą. Sinkienė ir Grumadaitė (2014) jį apibūdina kaip naują, tačiau plačiai vartojamą modelį, kuris apima nacionalinę, religinę ir vietinės politikos koncepciją. Bruneckienė (2014) sumanaus augimo koncepciją įvardina kaip kokybinių charakteristikų visumą, kuri apima ne tik inovatyvų ekonominį augimą, bet ir socialinės atsakomybės didinimą. Siekiant šio tikslo įgyvendinimo būtina užtikrinti švietimo sistemos efektyvumą, stiprinti mokslinių tyrimų rezultatus ir inovacijų perdavimą ES. Šioje srityje ypatingai svarbų vaidmenį atlieka informacinių ir tyšio technologijų naudojimas bei novatoriškų idėjų virsmas vartojamomis prekėmis ir paslaugomis.

Tvarus augimas apima išteklių tausojoimo, ekologiškumo ir konkrecingesnio ūkio skatinimą. Šiuo prioritetu siekiama kurti naujus procesus ir technologijas saugant aplinką ir mažinant suvartojamų išteklių kieki. Pasitelkiant informacinių ryšių technologijas spartinamas pažangiųjų tinklų plėtojimas, išnaudojami ES-28 mąsto tinklui ir stiprinamas ūkio sektoriaus konkurencinis pranašumas gamybos ir mažų bei vidutinių įmonių sektoriuose. Grįžtamuju veiksniu turėtų būti aplinkos taršos mažėjimas, biologinės įvairovės tęstinumas ir išteklių atsinaujinimas. Tai padėtų palaikyti ekonominę, socialinę ir teritorinę sanglaudą.

Integralus augimas apibūdinamas kaip ypatingo užimtumo ūkis, kuriame užtikrinama socialinė, teritorinė ir ekonominė sanglauda. Šis augimas turi būti paremtas žmogiškojo kapitalo galimybėmis užtikrinti aukštą užimtumo lygį, investicijomis į įgūdžius ir solidarios visuomenės kūrimu. Svarbiu kriterijumi tampa šio tikslo pasiekiamumas net ir atokiausiuose regionuose bet kuriuo gyvenimo etapu. Europa turėtų efektyviai išnaudoti darbo jėgos potencialą, kad galėtų spręsti gyventojų senėjimo ir nuožmesnės pasaulinės konkurencijos uždavinius (LR Partnerystės sutartis, 2014).

Pradedant pirmąją struktūrinių fondų paramos reformą (1989 m.), buvo priimti pagrindiniai veiklą nustatantys principai, kurių pagrindinis tikslas – didinti teikiamos paramos efektyvumą. Šių principų sampratą pakeitė 2014-2020 m. programavimo laikotarpio nuostatos, kuriose pasikeitė numatomų principų taikymas (6 lentelė).

6 lentelė. Europos Sąjungos struktūrinių fondų principai pagal programas Europoje 2007-2020 m. laikotarpiu

	Principai	Samprata
2007-2013 m.	Koncentravimas	Paramos prioritetinių tikslų ir tikslinių regionų išskyrimas.
	Programavimas	Struktūrinių fondų veiklos gairės nustatomos ilgalaikio planavimo pagrindu. Šiam principui būdingi programinio planavimo etapai.
	Partnerystė	Bendradarbiavimo principas, kurio pagrindu programinių dokumentų rengimas ir struktūrinių fondų administravimas yra suvokiamas kaip bendras Europos Komisijos struktūrinių dalių ir šalių narių bei jų regionų ir vietinių institucijų darbas.
	Papildomumas	Struktūrinių fondų parama yra skirta tam tikroms valstybių sritims papildyti, o ne keisti. Įgyvendinant šį principą ir teikiant pagalbą konkretiems ekonominiams sektoriams yra reikalaujama, kad parama būtų naudojama kaip skatinanti priemonė, o ne pakeičiamoji. Šis principas praktiniu požiūriu dažniausiai apibrėžia bendrą ES ir valstybių narių projektų finansavimą.
2014-2020 m.	Darnus vystymasis	Būtinybė derinti aplinkosauginius, ekonominius ir socialinius vystymosi aspektus
	Lygių galimybių ir nediskriminacijos	Lygių galimybių užtikrinimas draudžiant varžyti žmogaus teises ar suteikti privilegijas dėl socialinių, kultūrinių ar etnografinių skirtumų.
	Moterų ir vyrų lygybės	Lygių teisių, atsakomybės ir galimybių užtikrinimas abiem lytims.

2007-2013 m. laikotarpio programoje buvo numatytos keturios principų grupės, kurios reglamentavo ES struktūrinės paramos skyrimo ir įsisavinimo tvarką, bet neužtikrino prieinamumo. 2014-2020 m. programos principai dar gali būti vadinami horizontaliaisiais principais (LR Finansų ministerija..., 2014) ir yra orientuoti į lygių galimybių užtikrinimą ir darnų vystymąsi visose srityse ir finansuojamuose projektuose.

Struktūrinių fondų veiklai taikomas ir bendras pavaldumo (subsidiarumo) principas, kuris apibrėžtas Maastrichto sutartyje. Šio principo požiūriu, žemiausio lygio valdžios institucijos turi efektyviai vykdyti

pavestus konkrečius veiksmus. Užduočių perkėlimas į aukštesnį lygį gali būti tik tada, kai žemesnių institucijų veikla yra neefektyvi dėl užduočių specifinio pobūdžio.

Programavimo laikotarpių skirtumai pastebimi ne tik principų ir prioritetų nuostatose, bet ir strategijos priemonių įgyvendinime. Pagrindiniai programavimo etapų skirtumai pagal strategiją pateikiami 7 lentelėje.

7 lentelė. Pagrindiniai Europos Sąjungos struktūrinių fondų programavimo skirtumai 2007-2020 m. laikotarpiu (sudaryta pagal 2014-2020 m. laikotarpio ..., 2015)

	2007-2013 m.	2014-2020 m.
Strategija	Lisabonos strategija	„Europa 2020“
Strateginis įgyvendinimas	Netiesioginis ryšys su Lisabonos strategija įgyvendinant nacionalines reformų programas.	Tiesioginis ryšys tarp šaliai pateiktų rekomendacijų, partnerystės susitarimų, programų.
Vertinimas	Lėšų panaudojimo ataskaitos tik iš dalies susijusios su Lisabonos strategijos ataskaitų teikimu.	Pažangos ataskaitos apima visus ES struktūrinius fondus ir yra įtraukiamos į Europos semestrą.
Teminė aprėptis	Nustatoma pagal prioritetų aprėptį.	Sudaromas visiems struktūriniams fondams taikomas teminių tikslų rinkinys, kurie turi tiesioginius investavimo prioritetus.

2007-2013 m. laikotarpio programos pagrindine strategija laikoma Lisabonos sutartis, kurios įtaka projektų įgyvendinime yra netiesioginė. Ryšys jaučiamas tik įgyvendinant nacionalines reformas, o lėšų panaudojimo kontrolė tarpusavyje susijusi tik iš dalies. Projektas įgyvendinamas pagal numatytų prioritetų aprėptį. 2014-200 m. laikotarpiu gairėmis laikoma „Europa 2020“ strategija. Strateginio įgyvendinimo rekomendacijos, susitarimai ir tikslai yra tarpusavyje susiję.

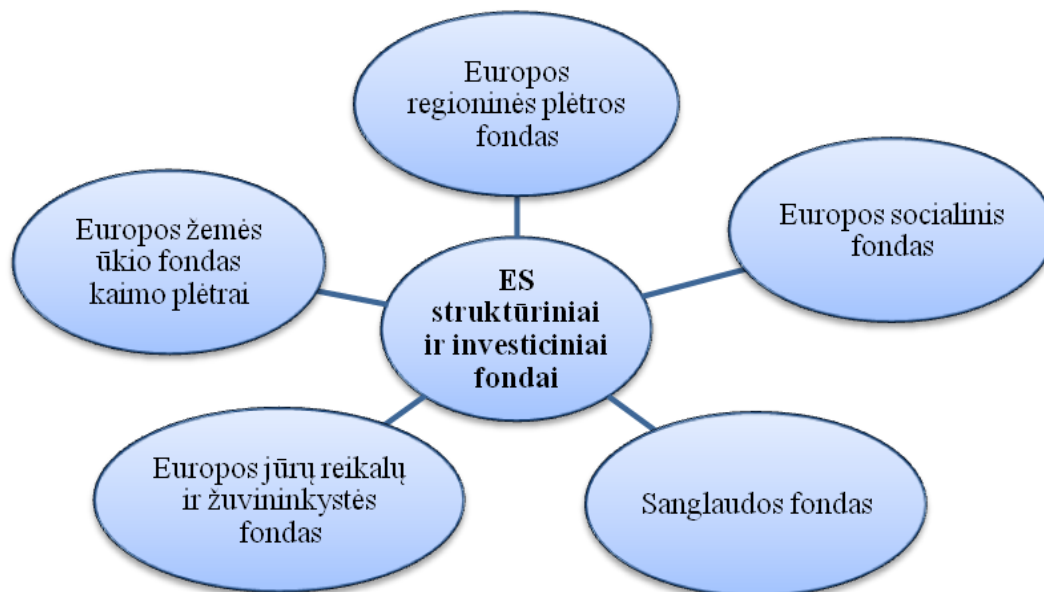
Apibendrinant nustatyta, kad ES struktūrinių fondų politikos įgyvendinimo užtikrinimui vadovaujamosi programiniais tikslais ir uždaviniais, kurių įgyvendinimas pagrįstas prioritetais ir teikiamos paramos efektyvumą didinančiais principais. ES struktūriniai fondai yra pagrindinės ES struktūrinės politikos įgyvendinimo priemonės.

2.2. Europos Sąjungos struktūrinių fondų sandara

Mokslinėje literatūroje pateikiamos įvairios nuomonės apie ES paramos įsisavinimą ir įgyvendinimui naudojamus instrumentus. Vilpišauskas (2004) Lietuvos įstojimą į ES vertina kaip užsienio prekybos varžymą taikant ES galiojančias priemones bei bendrąsias sprendimų priėmimo procedūras. Kiti autoriai ES struktūrinių fondų priemonių naudojimą apibūdina kaip teigiamą poveikį šalies ekonomikai,

tačiau tinkamam šių priemonių įgyvendinimui būtini ES struktūrinių fondų paramos prioritetai (Remeikienė, Gasparenienė, Grikštaitė, 2015).

ES struktūrinių ir investicinių fondų sandara pateikiama Partnerystės sutartyje (8 pav.).

8 pav. Europos Sąjungos struktūrinių fondų įgyvendinimo priemonės (sudaryta pagal LR Partnerystės sutartį, 2014)

Europos regioninės plėtros fondas (toliau – ERPF) skirtas padėti sumažinti Europos regionų išsivystymo lygio skirtumus ir likviduoti atsilikusių regionų problemų priežastis. Ypatingas dėmesys šio fondo veikloje skiriamas regionams, kuriuose yra gamtinių ir demografinių problemų. Šio fondo teisinis reglamentavimas apibrėžiamas ES veikimo sutartyje (2016), kurioje numatyta fondo paskirtis – padėti ištaisyti pagrindinius Sąjungos regionų pusiausvyros sutrikimus. Tikslų siekimas įgyvendinimas apibrėžiamas dviem instrumentais (ES veikimo sutartis, 2016):

- atsiliekiančių regionų vystymasis ir struktūrinis prisitaikymas;
- nuosmūkj patiriančių pramoninių regionų pertvarka.

Pateiktų instrumentų tarpusavio sąveika yra liberalaus požiūrio. Labiau išsivystę regionai padeda atskirtiems regionams įgyvendinant projektus ar kuriant darbo vietas. Pagrindinis pagalbos instrumentas – sukaupta patirtis.

2014-2020 m. laikotarpiui ERPF išskyrė pagrindinius prioritetus: moksliniai tyrimai ir inovacijos, informacinės ir ryšių technologijos (toliau IRT), mažos ir vidutinės įmonės (toliau MVI) ir mažo anglies dioksido kiekio technologijų ekonomikos skatinimas. ERPF lėšų skirstymo prioritetai pateikiami 8

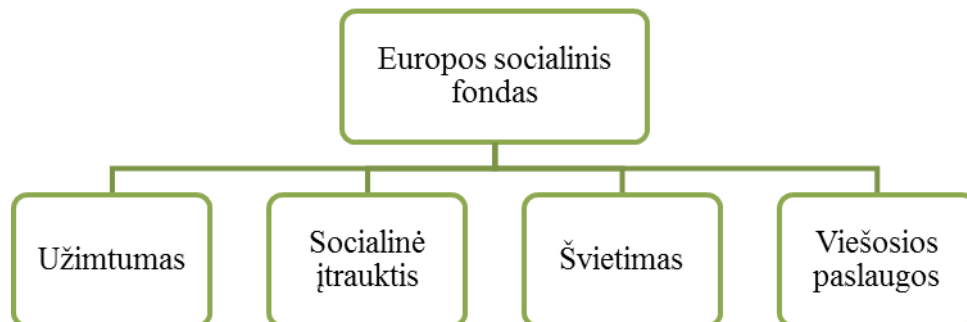
lentelėje.

8 lentelė. Regioninės plėtros fondo lėšų skirstymo prioritetai pagal tikslus Europoje (sudaryta pagal Europos Parlamento duomenis, 2017)

Tikslas	ERPF lėšų paskirstymas		Numatomas rezultatas
Investicija į ekonomikos augimą ir darbo vietų kūrimą	labiausiai išsivysčiusiems regionams	≤80 % bent dviem prioretetams ir ≤20 % mažo anglies dioksido kiekio technologijų ekonomikos plėtrai	Darbo rinkos ir regioninės ekonomikos stiprinimas
	pereinamojo laikotarpio regionams	≤ 60 % bent dviems prioritetams ir ≤15 % mažo anglies dioksido kiekio technologijų ekonomikos plėtrai	
	mažiau išsivysčiusiems regionams	≤ 50 % bent dviems prioritetams ir ≤ 12 % mažo anglies dioksido kiekio technologijų ekonomikos plėtrai	
Europos teritorinis bendradarbiavimas	≥ 12 % finansavimo		Tarpvalstybinio, tarptautinio ir tarpregioninio bendradarbiavimo ES stiprinimas

Nustatyta, kad pagrindiniu fondo prioritetu laikoma mažo anglies dioksido kiekio technologijų ekonomikos plėtra, kuriai numatyti minimalūs reikalavimai lėšų paskirstymo planuose.

Europos socialinis fondas (toliau – ESF) apibūdinamas kaip investicija į žmones. Dromantienė (2002) fondą vertina kaip instrumentą nedarbo priežasčių ir padarinių, nelygybės, skurdo, socialinės atskirties likvidavimui. Alegre (2016) ESF apibūdina kaip skatinimo priemonę siekiant darbo rinkos aktyvumo. Tai priemonė, skatinanti užimtumą, padedanti gyventojams susirasti geresnę darbo vietą ir ES piliečiams suteikiant galimybę įsidarbinti. Pagrindinė fondo prerogatyva grindžiama investicija į žmogiškąjį kapitalą, gerinant darbo pasiūlos perspektyvas. ESF sprendžiami uždaviniai pateikiami 9 pav.

9 pav. Europos socialinio fondo uždaviniai (sudaryta pagal Europos Parlamento ir Tarybos ..., 2013)

Užimtumo įgyvendinimui numatyta priemonė – finansuojami projektai, kurie skirti suteikti kuo daugiau galimybių įsidarbinti įvairaus amžiaus ir išsilavinimo žmonėms. Numatomi prioritetai (Europos Parlamento ..., 2013):

- galimybių gauti darbą suteikimas ieškantiems darbo ir neaktyviems asmenims, įskaitant ilgalaikius bedarbius ir asmenis, nutolusius nuo darbo rinkos;
- jaunimo ilgalaikis integravimas į darbo rinką, įtraukiant nedirbantį, nesimokantį ir socialinės atskirties pavojų galintį patirti jaunimą, įgyvendinant Jaunimo garantijų iniciatyvą, savarankiško darbo, verslumo ir verslo steigimo skatinimą, įskaitant novatoriškas labai mažas, mažąsias ir vidutines įmones;
- lyčių lygybė visose srityse, įskaitant įsidarbinimo ir profesinės karjeros galimybes, darbinio ir asmeninio gyvenimo derinimą ir skatinimą mokėti vienodą atlyginimą už vienodą darbą;
- darbuotojų, įmonių ir verslininkų prisitaikymas prie pokyčių;
- vyresnių žmonių aktyvumas ir sveikatingumas;
- darbo rinkos institucijų modernizavimas ir atitikties darbo rinkos poreikiams gerinimas, įskaitant priemones, kuriomis didinamas tarptautinis darbo jėgos judumas, pasitelkus mobilumo programas ir geresnį institucijų ir atitinkamų suinteresuotųjų subjektų bendradarbiavimą.

Socialinės įtraukties uždaviniu siekiama padėti palankių sąlygų neturintiems žmonėms susirasti geriau apmokamą darbą bei gerinti jų galimybes naudotis gyvybiškai svarbiomis paslaugomis. Prioritetams numatoma aktyvi įtrauktis (siekiant gerinti įsidarbinimo galimybes), socialinė ir ekonominė bendruomenių integracija (pvz., romų), kova su visų rūšių diskriminacija, galimybių didinimas naudotis įperkamos, tvariomis ir aukštos kokybės paslaugomis (įskaitant sveikatos priežiūrą ir visuotinės svarbos socialines paslaugas), socialinės verslininkystės ir profesinės integracijos socialinėse įmonėse didinimas.

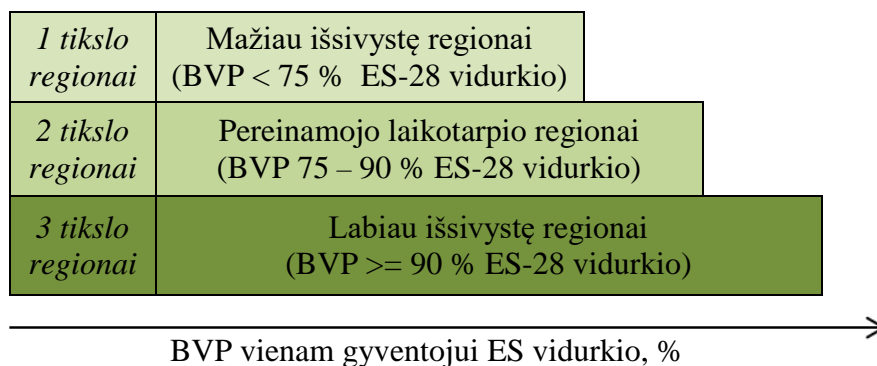
Švietimo skatinimui remiamos programos, kurios suteikia galimybę mokytis visą gyvenimą ir įgyti profesinį mokymą. Šių programų dėka lengviau kilti karjeros laiptais, susirasti darbą arba sugrįžti į darbo vietą po nedarbo laikotarpio. Švietimo programoms numatomi principai (Europos Parlamento ir Tarybos reglamentas Nr. 1304/2013, 2013):

- mokyklos nebaigiančių asmenų skaičiaus mažinimas ir mokyklos nebaigimo prevencija, aukštojo ir lygiaverčio lygmens mokslo kokybės, veiksmingumo ir prieinamumo didinimas;
- lygių galimybių gauti geros kokybės išsilavinimą užtikrinimas, įskaitant (ne)formalųjį mokymąsi ir savišvietą;
- galimybės mokytis visą gyvenimą suteikimas visoms amžiaus grupėms;

- darbuotojų kompetencijų ugdymo skatinimas žinių, pasitelkiant profesinį orientavimą ir įgytos kompetencijos pripažinimą;
- švietimo ir mokymo sistemų atitikties darbo rinkos poreikiams gerinimas, kai stiprinamas perėjimas nuo švietimo prie užimtumo. Lengvinimas profesinio mokymo stiprinimas, pasitelkiant gebėjimų numatymą, mokymo programų pritaikymą ir mokymosi darbo vietoje sistemų kūrimą bei plėtojimą, įskaitant dualinio mokymo sistemas ir pameistrystės programas.

Viešųjų paslaugų uždaviniu siekiama didinti viešojo administravimo skaidrumą ir priartinti verslą bei gyventojus prie teisinių ir administruojančių institucijų mažinant paslaugos suteikimo laiką. Numatomos prioritetinės investicijos į institucinius gebėjimus, viešojo administravimo ir viešųjų paslaugų efektyvumo didinimą, visų suinteresuotųjų subjektų, įgyvendinančių švietimo, mokymosi visą gyvenimą, profesinio mokymo, užimtumo ir socialinę politiką gebėjimų stiprinimą.

Visų uždavinių įgyvendinimas nevienodai integruojamas skirtingose šalyse. ES struktūrinių fondų finansuojami projektai ir lygis regionuose skiriasi. Tai sąlygoja lyginamasis šalies išsivystymas pagal regiono BVP vienam gyventojui santykį su ES-28 vidurkiu. Atsižvelgiant į rodiklius, ES regionų klasifikacija pateikiama 10 pav.

10 pav. Regionų skirstymas pagal bendrąjį vidaus produktą Europos Sąjungoje (sudaryta pagal Europos Parlamento ir Tarybos reglamentą Nr. 1304 ..., 2013)

Atsižvelgiant į pateiktą regionų klasifikavimą, ESF lėšos skirstomos:

- labiau išsivysčiusiuose regionuose ne mažiau kaip 80 % visų kiekvienai veiksmų programai skirtų ESF lėšų sutelkti daugiausiai į penkis investicinius prioritetus;
- pereinamojo laikotarpio regionuose – ne mažiau kaip 70 % visų kiekvienai veiksmų programai skirtų ESF lėšų sutelkti daugiausiai į penkis investicinius prioritetus;
- mažiau išsivysčiusiuose regionuose – ne mažiau kaip 60 % visų kiekvienai veiksmų programai skirtų ESF lėšų sutelkti daugiausiai į penkis investicinius prioritetus

Sanglaudos fondas (SF) buvo įsteigtas siekiant sustiprinti ES socialinę, ekonominę ir teritorinę sanglaudą įtraukiant tvaraus vystymosi skatinimą. Būtent šio fondo pagalba skiriamos lėšos energijos vartojimo efektyvumo srityms, transeuropinių tinklų sąveikumo skatinimui ir t.t. 2014-2020 m. programavimo laikotarpiu parama numatyta šioms sritims (Europos Parlamentas, 2017):

- investicija į aplinką, kuri susijusi su tvariu vystymusi, energetika ir aplinkosauga;
- transeuropinių tinklų transporto infrastruktūros tobulinimas;
- techninės pagalbos vystymas.

Fondo finansavimas skiriamas tik valstybėms narėms, kurių bendrosios nacionalinės pajamos vienam gyventojui siekia mažiau negu 90 % ES vidurkio. 2014-2020 m. programavimo laikotarpiu finansavimas teikiamas Bulgarijoje, Čekijoje, Estijoje, Graikijoje, Kipre, Kroatijoje, Latvijoje, Lietuvoje, Lenkijoje, Maltoje, Portugalijoje, Rumunijoje, Slovakijoje, Slovėnijoje ir Vengrijoje. Antrosios programos įgyvendimo Lietuvoje planuose numatyti kasmet didėjantys fondo asignavimai. Fondo finansavimas valstybėms narėms gali būti sustabdytas Tarybos sprendimu, jei yra nustatytas per didelis viešasis biudžeto deficitas ir padėtis neturi galimybių keistis teigiama linkme arba nėra imtasi veiksmų, kurie sumažintų neigiamus rodiklius.

Europos žemės ūkio fondas kaimo plėtrai (EŽŪFKP) finansuoja kaimo gyvenviečių plėtros programas, kurios vykdomos šalių narių regionuose. Programos sudaromos valstybių narių ir Europos Komisijos bendradarbiavimo principu ir jose atkreipiamas dėmesys į priimtas kaimo plėtros politines gaires ir prioritetines sritis, numatytas nacionaliniuose strateginiuose planuose. 2014-2020 m. programavimo laikotarpiu fondas apima tris pagrindinius tikslus (Europos Parlamento ir Tarybos reglamentas Nr. 1305/2013, 2013):

- žemės ūkio konkurencijos stiprinimas;
- gamtinių išteklių valdymo tvarumas ir veiksmų klimato kaitos užtikrinimas;
- subalansuota teritorinių regionų ekonominė ir bendruomenių plėtra (užimtumo kūrimas ir skatinimas).

Šio fondo veikla Europos struktūrinių ir investicinių fondų politikos programoje yra pakankamai nauja, nes pirmą kartą EŽŪFKP į programą buvo įtraukta tik 2014 m.

Europos jūrų reikalų ir žuvininkystės fondas (EJRŽF) yra vienas iš penkių Europos struktūrinių fondų, kurių vienas kitą papildo skatinant darbo vietų augimą, grindžiamą ES finansavimu. Kazėnas (2008) EJRŽF veiklą apibūdina kaip finansinį instrumentą žuvininkystei remti. Fondo asignavimais siekiama įvairinti pakrančių bendruomenių ekonominę veiklą ir užimtumą, finansuoti projektus, kurie

skirti naujų darbo vietų kūrimui ir kokybei gerinti bei skatinti tausios žvejybos kultūrą. Didžiausią asignavimų dalį pasidalina Ispanija, Prancūzija, Italija, Lenkija ir Portugalija.

Fondo lėšos skiriamos atsižvelgiant į šalies žvejybos pramonės dydį ir parengtą veiksmų programą. Pagal ES planus, šio fondo investicijų įgyvendinimas skatins žuvininkystės ir akvakultūrinio sektoriaus gyvybingumą ir konkurencinį pranašumą. Parama aplinkosauginiam tvarumui ir užimtumo skatinimui nuo žuvininkystės priklausančiuose regionuose išliks pagrindiniu prioritetu. Pagal pateiktą asignavimų programą matyti, kad didžiausia finansavimo dalis skiriama jūrinio klimato regionams. Lietuvos strateginis tikslas šio fondo bendrijoje apima gamtinių ekosistemų ir šalies žuvininkystės sektoriaus pažeidžiamumo mažinimą. Tikslu įgyvendinimui siekiama įdiegti priemones, kurios padėtų išlaikyti ir padidinti atsparumą klimato kaitos pokyčiams ir užtikrinti tinkamas visuomenės gyvenimo ir ekonominės veiklos sąlygas.

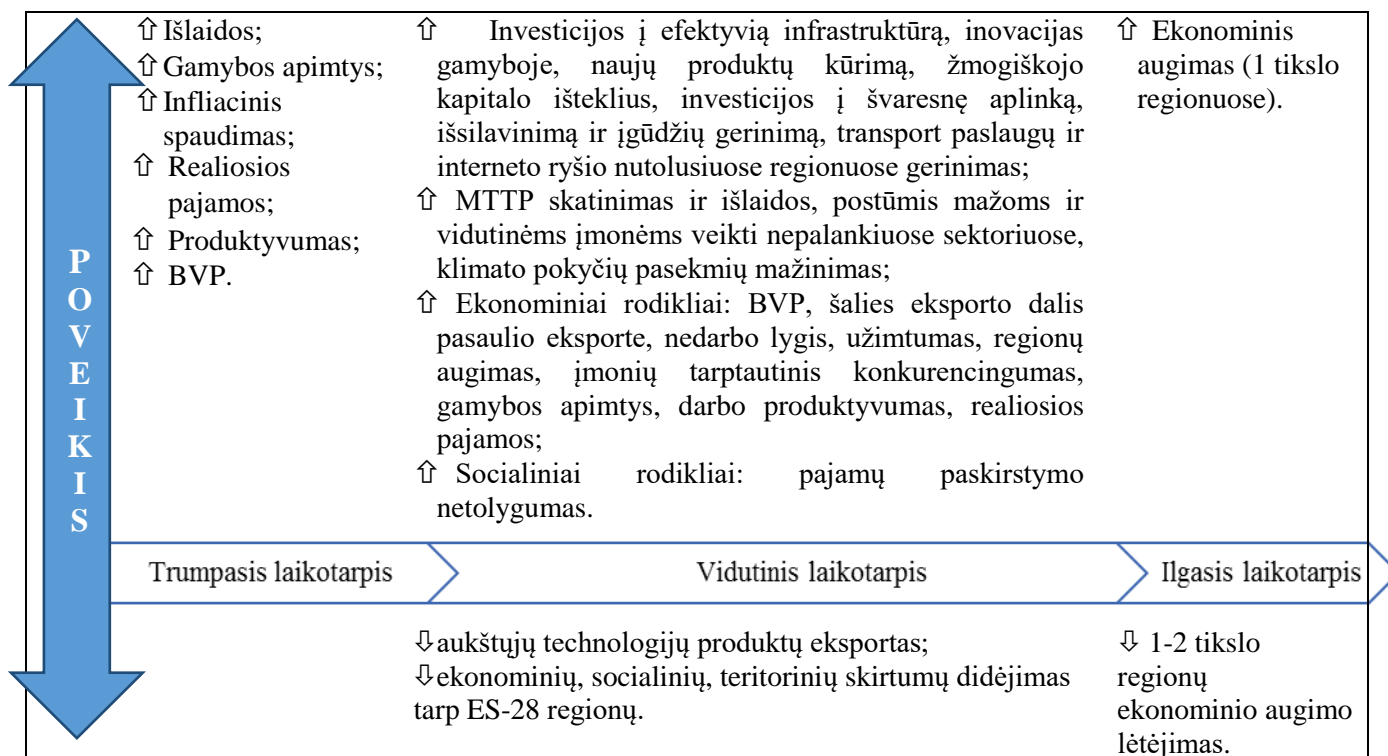
Visų Europos struktūrinių ir investicinių fondų finansavimo tikslas apima šalies ekonominės padėties augimo skatinimą per žmogiškąjį ir technologinį kapitalą. Nustatant šalies silpniausias vietas ir galimybių diapazoną, finansavimo pagalba galima sukelti ekonominių rodiklių augimą.

2.3. Europos sąjungos struktūrinių fondų lėšų poveikio šalies ekonomikai rodikliai

ES struktūrinių ir investicinių fondų tikslai ir prioritetinės sritys apima valstybių narių ideologinę sampratą, tačiau tikslinga išskirti paramos poveikio sąlygojamus rodiklius. Reimeikienė ir kt. (2015) teigia, jog struktūrinių fondų poveikio efektyvumas priklauso nuo finansavimo tikslo, o ekonominių rodiklių dinamiką skatina projektai pagal konvergencijos principą. Priešingai vertinamas regioninio konkurencingumo ir užimtumo bei Europos teritorinio bendradarbiavimo prioritetų finansavimą – šios paramos poveikis yra visiškai nereikšmingas ekonominiam augimui arba jos poveikis yra neigiamos reikšmės. Reimeikienė ir kt.(2015) išskiria dvi šio reiškinio priežastis:

- konvergencijos tikslo mokėjimai daugiausiai skatina investicijos apimtį ir struktūrinius pokyčius;
- užimtumo kūrimas užima daugiau laiko, negu programavimo laikotarpis.

Siekiant objektyviai įvertinti ES struktūrinių ir investicinių fondų paramą, dažniausiai naudojami makroekonominiai rodikliai. Pagrindiniu rodikliu paramos skirstymo prioritetuose ir vertinimo metodologijoje pasitelkiamas BVP. Pateikto rodiklio priklausomybė nuo kitų makroekonominių rodiklių yra elastinga. Paramos poveikio vertinimui išskiriamas trumpasis, vidutinis ir ilgasis laikotarpiai. Susisteminti rezultatai pateikiami 11 pav.

11 pav. Europos Sąjungos struktūrinės paramos poveikis laiko požūriu (sudaryta pagal Remeikienė ir kt., 2015)

Trumpuoju laikotarpiu pastebimas ekonominis augimas ūkio sektoriuose. Vidutiniu laikotarpiu jaučiamas didžiausias teigiamas poveikis, kuris apima investicijų didinimą, inovacijų ir MTTP kūrimą, šalies ekonominį augimą makroekonominių rodiklių atžvilgiu ir socialinių rodiklių teigiamus pokyčius. Stagnacijos procesas pasireiškia aukštųjų technologijų eksporto srityje ir teritorinių skirtumų didėjimu. Ilguoju laikotarpiu teigiamą poveikį jaučia tik 1 tikslo regionai.

Varga ir Veld (2010) trumpojo poveikio laikotarpiu pastebi, kad jaučiamas išlaidų, gamybos apimčių ir infliacinio spaudimo teigiamas poveikis. Fiaschi, Lazvezi ir Parenti (2011) išskyrė vienintelį teigiamą rezultatą – produktyvumo augimo dinamiką pirmojo tikslo regionuose. Tyrimo rezultatai rodo, kad jaučiamas neigiamas poveikis antrojo ir trečiojo tikslo regionuose. Rygos Stokholmo ekonomikos universiteto tyrimai (Stockholm School of Economics in Riga, 2011) rodo, kad paramos įsisavinimas tiesiogiai veikia šalies BVP ir skatina ekonomikos veiklą, o struktūrinių fondų finansavimas lemia teigiamą darbo jėgos produktyvumą. Fondai padidina darbo našumą, todėl didėja ir gyventojų pajamos. Išaugusios namų ūkio pajamos neturi didelės reikšmės infliacijai.

Vertinant vidutinio laikotarpio poveikį, mokslininkų nuomonė išsiskiria – vieni autoriai išskiria teigiamą struktūrinių fondų įtaką, kurią pagrindžia empiriniais skaičiavimais, kiti – šį poveikį apibūdina kaip nežymų arba neigiamą. Paun (2014) pastebi, kad parama turi teigiamą poveikį šalies BVP augimui,

žmogiškojo kapitalo tobulėjimui, mokslinių tyrimų išlaidų augimui ir eksporto plėtrai pasaulyje. Pastebimas ir neigiamas paramos poveikis, kuris skatina užimtumo lygio mažėjimą dėl paramos įsisavinimo, pajamų pasiskirstymo netolygumą ir didelę atskirtį tarp mažas ir dideles pajamas gaunančių asmenų. Pastebimas ir mokslinių technologijų prekių ir produktų eksporto ribojimas bei pabrėžiamas ribotas poveikis socialinės plėtros ir konkurencingumo srityse. Egzistuoja dvi pagrindinės priežastys – ES fondų biudžetai sudaromi iš ES fizinųjų ir juridinių asmenų ūkinės veiklos ir didžioji dalis finansuojamų projektų nėra investicijos, kurios uždirbtų realų pelną pasibaigus projekto laikotarpiui. Dumčiuvienė ir Adomynienė (2014), išskyrė teigiamo poveikio apraiškas mažinant ekonominius, socialinius ir teritorinius skirtumus tarp ES regionų. Šie skirtumai pastebimi transporto infrastruktūros srityje, mažų ir vidutinių įmonių galimybėmis veikti nepalankiuose sektoriuose ir regionuose, tvarios gamybos ir tvaraus verslo investicinėmis galimybėmis, išsilavinimą ir kompetencijų ugdymo skatinimą, inovacinių investicijų skatinimą, apimant naujų produktų ir gamybos būdus. Pasak autorių, yra ir neigiamos lėšų įsisavinimo pasekmės: konkurencija, privačių investicijų išstūmimas, kainų augimas, mažesnis biudžeto lėšų efektyvumas, prielaidų korupcijai sukūrimas ir t.t.

ES paramos naudą verslo vystymui išskyrė Mosionek-Schweda ir Tokarski (2014): paramos pagalba atsiranda galimybės greitesniam inovacinių sprendimų įgyvendinimui bei inovacinių technologijų įsigijimui ir naudojimui. Šie požymiai didina įmonių tarptautinį konkurencingumą ir skatina verslo plėtrą. Naujų darbo vietų kūrimas ir nedarbo mažinimas šioje srityje sutinkamas kaip grįžtamasis investicijų ryšys. Kita vertus, inovatyvių įrenginių įsigijimas (jei šalies MTTP nepakankamas) ir naudojimas gamyboje sukuria priklausomybę inovacijų gamintojams, todėl yra skatinamas kitų šalių ekonomikos vystymasis.

Ilguoju laikotarpiu teigiamas paramos poveikis orientuotas į pirmojo tikslo regionų ekonominį augimą. Šias įžvalgas savo darbuose pateikė Mohl ir Hagen (2011) bei Becker, Egger ir Ehrlich (2009). Pateikti autoriai pastebi, kad antrojo ir trečiojo lygio regionuose paramos poveikis yra neįčiuojamas arba jaučiamas nežymiai. Aiello ir Puppo (2012) teigia, kad paramos poveikis neegzistuoja regioninio konkurencingumo srityje, BVP vienam gyventovui kitimui ir darbo produktyvumo didinimui. Mokslinėje literatūroje regionų augimas vertinamas įvairiai: Dall Erba, Guillain ir Le Gallo (2009) atliktame tyrime nurodo, kad regioninis augimas ilguoju laikotarpiu neigiamai veikia įsisavinant ES struktūrinių fondų lėšas, o Cardenete ir Delgado (2013) pateikė priešingą įžvalgą – regioninis augimas pastebimas kartu su plėtra ir konvergencija vidutinės trukmės laikotarpiu. Išsiskiria ir Aiello ir Puppo (2012) bei mokslininkų Paun (2014) ir Rygos Stokholmo ekonomikos universiteto (Stockholm School of Economics in Riga, 2011) atliktų tyrimų pastebėjimai BVP poveikiu – Aiello ir Puppo teigia, kad poveikio nėra, o kiti mokslininkai pastebi BVP augimą trumpuoju ir vidutiniu laikotarpiu.

Nors ir didžioji dalis vertinimų įsisavinant ES struktūrinių fondų lėšas yra atliekama remiantis BVP rodikliu, tačiau nuo jo neatsilieka ir kiti makroekonominiai rodikliai: užimtumo lygis, nedarbas, TUI, valstybės biudžeto deficitas, darbo užmokestis (DU). Mokslininkai savo tiriamojame veikloje naudoja ir daugiau rodiklių, tačiau jie pasitelkiami vertinant atskirų ekonominių sričių pokyčius ir veiklą. Dažniausiai naudojamų makroekonominių rodiklių reikšmę šalyje ir jų priklausomybę nuo ES struktūrinių fondų paramos plačiau tyrinėjo 9 lentelėje pateikiami mokslininkai.

9 lentelė. Europos Sąjungos struktūrinių fondų ir makroekonominių rodiklių analizė mokslinėje literatūroje

Rodiklis	Tiriamos sritys	Moksliniai šaltiniai
Užimtumas	Socialinių ryšių priklausomybė; ES struktūrinių fondų paramos įsisavinimo įtaka; veiksniai.	Mažylis, 2006; Brazienė, Šalkauskaitė (2006); Okunevičiūtė-Neveauskienė, Moskvina, (2008); Dumčiuvienė, Stravinskas (2012); Kvedaraitė, Repečkienė, Glinskienė (2012); Brazienė, Mikutavičienė (2013).
Nedarbas	Nedarbo įtaka gyvenimo kokybei; atsiradimo priežastys; elastingumas ES paramos atžvilgiu	Bučaitė-Vilkė (2014); Dudzevičiūtė, Čekabnauskas (2014); Dromantienė (2012)
Tiesioginės užsienio investicijos	Veiksniai; padariniai; įtaka ekonomikai; ES struktūrinių fondų asignavimų įsisavinimo įtaka	Stankevičienė, Lakštutienė (2012); Sakalauskaitė, Miškinis (2014).
Valstybės biudžeto deficitas	Veiksniai; įtaka makroekonominiams rodikliams, išlaidų politikai, vystymuisi; ES struktūrinių fondų asignavimų įsisavinimo įtaka	Rakauskienė, Makuškaitė, (2004); Raipa, Backūnaitė (2004).
BVP	ES paramos poveikis; BVP lemiami pokyčiai ekonomikoje; BVP reikšmė makroekonominiu lygiu	Jakaitienė, Klyvienė (2007); Dapkus, Garšvienė (2012); Vveinhardt, Kuklytė (2016).
DU	DU lemiantys veiksniai; poveikis ekonomikai; ES struktūrinių fondų paramos įtaka DU dinamikai	Beržinskienė, Raziulytė (2012); Mačerinskienė, Kėdainis, Baležentis (2016); Čiergus, Tauraitė (2017).

Remiantis mokslininkų atliktais nustatyta, kad visi pateikti makroekonominiai rodikliai gali būti vertinami ne tik ekonominiu, bet ir socialiniu požiūriu. Pateiktų rodiklių reikšmė daugeliu atvejų lemia socialinės padėties lygį, papildoma BVP reikšmę ir esamą ekonominę situaciją padeda įvertinti objektyviau. Užimtumo problemos atsiradimo veiksniams galima priskirti darbinį amžių ir darbinę veiklą. Rodiklio dydis apibendrina tik teisėtų darbo santykių prizmę. Nedarbas apibūdinamas kaip makroekonominė problema, kurios pagrindiniai įtakos šaltiniai vyrauja ne visuomenėje, o verslo subjektuose. Išskiriamos nedarbo pasekmės, kurios apima ne tik ekonomines, bet ir socialines problemas. TUI tyrimai parodė, kad daugiau įtakos turi ne pačių verslo subjektų ir šalies ekonominės situacijos, o užsienio politika. Užsienio subjektų noras investuoti į šalį turi teigiamą poveikį užimtumui ir darbo našumui. Valstybės biudžeto deficitas lemia nepakankamą finansavimą tam tikroms sritis ir valstybiniais subjektams, todėl asignavimų vartotojai turi efektyviau naudoti turimas lėšas. BVP rodo šalies ar regiono išsivystym lygį,

nuo kurio priklauso gaunamos paramos dydis ir investicinė sritis. Darbo užmokesčio veiksniams priskiriamas išsilavinimo lygis, nedarbo ir užimtumo lygio santykis rinkoje, TUI, darbo našumas Mačerinskienė, Kėdainis, Baležentis, 2016).

Analizuoti rodikliai objektyviai vertina paramos poveikį šalies ekonomikai.

2.4. Europos Sąjungos struktūrinių fondų paramos vertinimo metodai

ES struktūrinių fondų paramos vertinimas yra svarbi kontrolės funkcija, kuri išryškina lėšų panaudojimo teigiamus ir neigiamus padarinius. 12 pav. pateikiamos vertinimo kryptys, kurios turi įtakos vertinimo metodų pasirinkimui ir atlikimui.

12 pav. Europos Sąjungos struktūrinės paramos vertinimo kryptys

Pateiktų krypčių pasirinkimas lemia atliekamo tyrimo apimtį, objektyvumą, efektyvumą ir galimybes pritaikyti tyrimo rezultatus ateityje. Tai tarpusavyje glaudžiai susijusios ES struktūrinių fondų paramos vertinimo dimensijos.

Vertinimo *rūšių* įvairovė apima aštuonias kryptis, kurios orientuojasi į konkretų tikslą, atlikimo terminą ir galutinį rezultatą. (žr. 10 lentelė).

10 lentelė. Europos Sąjungos struktūrinės paramos vertinimo rūšys Lietuvoje (LR Finansų ministro įsakymas ..., 2008)

Vertinimo rūšis	Tikslas
Išankstinis	Vertinimas atliekamas rengiant programą, siekiant kaip įmanoma daugiau optimizuoti lėšų paskirstymą ir tobulinti programinę sąmatą.
Einamasis	Strateginis ir veiklos vertinimas programos įgyvendinimo laikotarpiu.
Tarpinis	Programos tikslų įgyvendinimo tikimybės nustatymas ir programos pakeitimų sudarymas esant nepalankiam programos vykdymui.
Teminis	Vertinimas atsižvelgiant į konkrečią sritį ar tematiką. Pagrindinė šio vertinimo užduotis – įvertinti patirtį ir siekti efektyvaus programos įgyvendinimo. Sukaupta patirtis naudojama kitų projektų rengimui.
Veiklos	Stebėjimo būdu atsižvelgiama į programos įgyvendinimo plano subtilybes ir pateikiami siūlymai plano tobulinimui ir trikdžių pašalinimui.
Strateginis	Vertinamas programų tarpusavio suderinamumas tarpusavyje su Bendrijos ir nacionalinėmis strategijomis. Siekiama įvertinti programų našumo indėlį siekiant Bendrijos strateginių tikslų.
Išorinis	Išorės aplinkos vertinimas, kurį atlieka su programa nesusiję asmenys ar atsakinga institucija.
Baigiamasis	Vertinimas atliekamas baigus programos įgyvendinimą. Šio vertinimo metu analizuojamas finansavimo panaudojimas, planuotų ir neplanuotų padarinių poveikis, bendras projekto efektyvumas bei socialinis ir ekonominis poveikis.

Visų vertinimo rūšių bendras tikslas – išanalizuoti programos vykdymo procesą, atsižvelgiant į numatytus tikslus, lėšų optimizavimą ir pokyčius socialiniams bei ekonominiams rodikliams. Kitas tikslas yra vertinimo galimybių stiprinimas Lietuvoje, kurios turėtų galimybę užtikrinti projektų vertinimo veiksmingumą, efektyvumą, kokybiškumą ir naudingumą. Šio tikslo siekimui numatytos įgyvendinimo priemonės, kurios įgyvendinamos pagal galimybių lygius (LR Finansų ministro įsakymas ..., 2008):

- asmeninis – žmogiškojo kapitalo gebėjimai ir įgūdžiai;
- institucinis – organizacinių struktūrų vertinimo nuostatai, taisyklės ir procedūros;
- tarpinstitucinis – darbo grupių ir procedūrų tinklai, kurie užtikrinama viešojo sektoriaus bei ekonominių ir socialinių partnerių bendradarbiavimo principus;
- visuomenės – tradicijų pagrindu suformuotas požiūris, kuris apima visuomenės, profesinių institucijų ir viešojo sektoriaus sritis ir žingeidumas bei teisės normos, įpareigojančios atlikti programos vertinimą (išorės vertinimo paslaugų teikėjai ir kt.).

Atsižvelgiant į galimybės lygių stiprinimą, pasitelkiami specialieji tikslai, skirti rezultato užtikrinimui. Asmeninių galimybių tobulinimui numatyta mokymų programa (seminarai, paskaitos ir kt.), kuri taisyklių forma apibrėžta teisės aktuose. Institucinių galimybių tobulinimui numatytas darbuotojų priskyrimas vertinimui procesinių dokumentų rengime (nuostatai, pareigybinės instrukcijos ir kt.).

Tarpinstitucinio bendradarbiavimo galimybių tobulinimui numatyta Vertinimo koordinavimo grupės veikla, kuri privalomai turi atsižvelgti ne tik į administruojančių institucijų poreikius, bet ir suinteresuotų asmenų nuomonę bei pastabas. Visuomenės vertinimo lygyje numatyta sklaida visuomenėje, apimant ir tam tikras socialines grupes – studentus, dėstytojus, nepriklausomus vertintojus ir kt. Numatomo dialogo pagalba renkama sukaupta patirtis ir daromos išvados ateities projektų vertinimo srityje.

Mokslinėje literatūroje pateikiama daugybė ES paramos vertinimo *aspektų*, kurie naudojami siekiant nustatyti konkretų poveikį sektoriui ar sričiai (11 lentelė).

11 lentelė. Europos Sąjungos struktūrinės paramos analizės vertinimo aspektai mokslinėje literatūroje

Autorius	Aspektai
Dumčiuvienė, Meilienė, Snieška (2005); Jasinskis (2008); Remeikienė, Gasparenienė, Grikštaitė (2015)	Įtaka konkurencingumui
Ederveen, Groot, Nahuis (2006)	Įtaka šalies ekonomikai
Mohl, Hagen (2009)	Įtaka regiono plėtrai
Kriščiukaitienė, Namiotko (2012)	Įtaka ekologinių ūkių plėtrai
Kriščiukaitienė, Andrikienė, Namiotko (2012)	Įtaka žemės ūkiui
Damulienė (2012)	Įtaka turizmui
Beržinskienė-Juozaitienė, Cibulskienė, Būdvytytė (2012); Mažylis (2014);	Įtaka smulkiąjam ir vidutiniam verslui

Atlikus literatūros analizę pastebėta, kad bendra paramos vertinimo metodologija negali būti tinkama visoms sritims, dėl to yra būtinas detalesnis paramos poveikio šalies ekonomikai tyrimas. Skirtingų aspektų vertinimas leidžia apibendrinti ne tik naudą ekonomikai, bet ir pastebėti nykstančias arba neigiamai veikiamas sritis, kurios ateityje gali įtakoti bendrą finansų krizės atsiradimą. Tikslinė aspektų analizė sudaro sąlygas objektyviai įvertinti vyraujančias problemas, nustatyti kas lemia jų atsiradimą, kokie veiksniai darė teigiamą įtaką ir kaip ES struktūrinių fondų lėšų įsisavinimo greitis bei intensyvumas įtakojo tolimesnę veiklą. Ne visi investiciniai prioritetai gali būti panaudoti sektorių vertinimo įvairovėje, nes neturės reikšmės arba bus nežymiai reikšmingi.

Esant vertinimo metodų įvairovei, reikalingas ir valstybinis vertinimo reglamentavimas, kuris aspektais vertinamą paramos įsisavinimą sujungtų į bendrą ataskaitą. Vertinimo gairės pagal *tikslus* numatytos ES struktūrinių fondų lėšų panaudojimo vertinimo plane (2014). Pagrindiniai ES struktūrinių fondų paramos vertinimo metodai pagal vertinimo tikslus pateikiami 13 pav.

<u>IGYVENDINIMO VERTINIMAS</u>	<u>POVEIKIO VERTINIMAS</u>
<p>Ar pasirinktos priemonės ir įgyvendinimo būdai yra tinkami? Koks yra tikslų/rezultatų pasiekimo laipsnis? Kokios yra įgyvendinimo problemos ir sprendimo būdai? Ar efektyviai veikia administravimo sistema? Kokie galimi patobulinimai?</p>	<p>Kokie yra (bus) ilgalaikiai programos intervencijos padariniai? Kokius pokyčius ir kodėl lėmė intervencija? Ar pasiekti pokyčiai atitinka tikslinių grupių poreikius? Kokios investavimo priemonė/mechanizmai pasiteisino? Ar pasireiškė (ne)planuotas poveikis?</p>
KIEKYBINIAI VERTINIMO METODAI	KOKYBINIAI VERTINIMO METODAI
<i>Struktūravimo etapas</i>	<i>Duomenų rinkimo etapas</i>
<ul style="list-style-type: none"> ■ vertinimo sistemos ir jos komponentų analizė ■ suinteresuotų grupių analizė ■ loginių modelių sudarymas ■ turimos informacijos analizė 	<ul style="list-style-type: none"> ■ interviu ■ fokusuotos grupinės diskusijos ■ ekspertų panelės ■ stebėjimas ■ apklausa
<i>Duomenų analizės ir interpretavimo etapas</i>	
<ul style="list-style-type: none"> ■ kokybinė duomenų analizė ■ kiekybinė duomenų analizė ■ kontrafaktinio poveikio vertinimas ■ statistinė analizė ■ ekonometrinė analizė ■ atvejo studija ■ palyginimas 	

13 pav. Europos Sąjungos struktūrinės paramos vertinimo metodai pagal vertinimo tikslus (sudaryta pagal ES struktūrinių fondų ..., 2014)

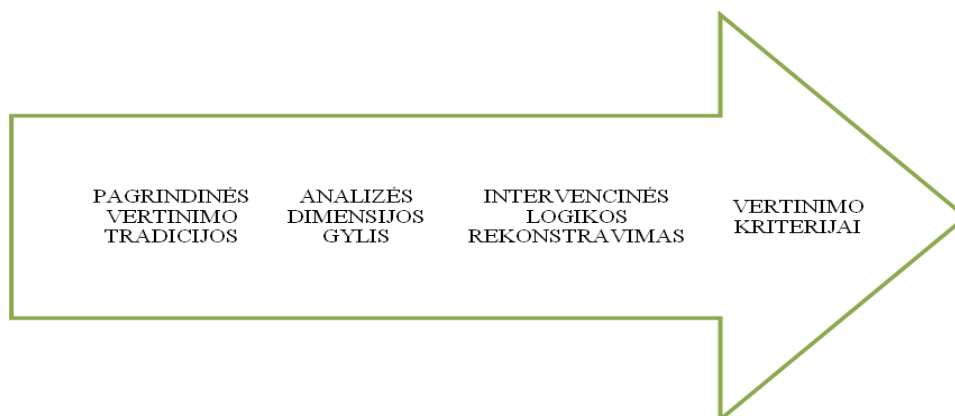
Pagal pateiktą standartizuotą paramos vertinimo metodologiją yra išskiriami du vertinimo požiūriai – kiekybinis ir kokybinis. Būtent šių požiūrių pasirinkimas priklauso nuo paramos vertinimo tipo ir etapo. Projekto įgyvendinimo etapui būdingi kiekybiniai vertinimo metodai, kurie padeda įvertinti pasirinktų priemonių tinkamumą statistinių duomenų požiūriu lyginant su tam tikro sektoriaus ar šalies duomenimis, padeda nustatyti ar esamas rezultatas pasiekė numatytus kriterijus ir kaip šie rodikliai skiriasi nuo ES-28 šalių rodiklių, kaip efektyviai veikia administravimo sistema ir kiek lėšų reikia jos palaikymui. Kiekybinių metodų pagalba galima nustatyti įgyvendinimo problemas, kurios turi priklausomybę ir neigiamą poveikį kitiems rodikliams. Duomenis galima lyginti ES-28 šalių kontekste ir pasinaudoti kitų šalių praktika priimant sprendimus.

Poveikio vertinimas atliekamas naudojant kokybinius tyrimo metodus ir reikalauja platesnio požiūrio į įvykusius reiškinius. Šiame etape svarbus intervencinių padarinių nustatymas ir interpretacija nustatant priežastis. Tikslingai pasirenkami stebėjimo ir interviu metodai, kurie leidžia nustatyti ar suinteresuotos grupės teigiamai vertina pasiektus rezultatus ir kurie reiškiniai jiems suteikia teigiamą ir neigiamą požiūrį. Apibendrinant šio tikslo siekius, būtina iširti kokie mechanizmai pasiteisino vykdymo etape ir kokie padariniai pasireiškė.

Siekiant kiek įmanoma daugiau suvienodinti atliekamų tyrimų metodiką, buvo išleistos metodinės

gairės ES struktūrinės paramos vertinimui atlikti (2010). Parengtos metodikos yra skirtos institucijoms, kurios dalyvauja įgyvendinant Vertinimo planą, darbuotojams ir Vertinimo koordinavimo grupės nariams. Vertinimo planavimo stadijos pateikiamos 14 pav.

14 pav. Europos Sąjungos struktūrinės paramos vertinimo planavimo stadijos (sudaryta pagal ES struktūrinės paramos ..., 2010)

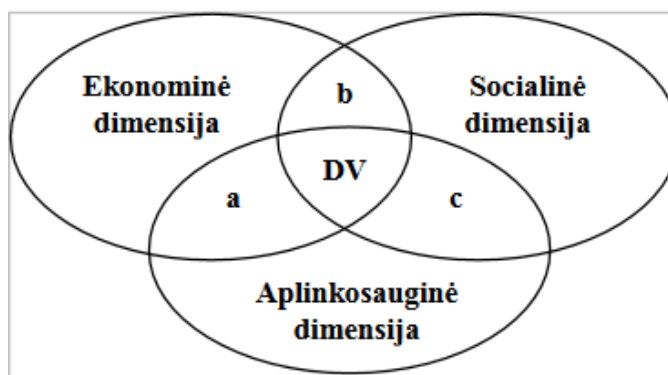
Pirminėje programos vertinimo stadijoje rekomenduojama išskirti pagrindines *vertinimo tradicijas*. Pateiktame etape išskiriamos trys paradigmos (ES struktūrinės paramos ..., 2010):

- racionalioji – pozityvinių prielaidų naudojimas, vyrauja kiekybinių tyrimo metodų įvairovė, siekiama kontroliuoti ir atsiskaityti, vertinimas yra galutinis rezultatas;
- konstruktyvistinė – socialinių mokslų prielaidų naudojimas, vyrauja kokybiniai tyrimo metodai, vertinimas yra procesas, kuriuo siekiama suprasti suinteresuotas šalis ir dalyvauti vykdyje;
- pragmatinė – mišrus paradigmų taikymas, naudojant kiekybinius ir kokybinius tyrimo metodus ir siekiamas politiko tobulinimas bei praktinė nauda.

Analizės dimensijos gylis pasirinkimui būdingas teorinis ir modelių taikymas. Pirmuoju atveju teorinės žinios padeda suprasti sudetingą empirinę tikrovę ir pasirinkti veiksnius, kurie bus analizuojami vertinimo metu. Empirinių tyrimų rezultatai parodo priežastinius ryšius – į ką reikėtų atkreipti dėmesį siekiant užsibrėžto rezultato. Antruoju atveju sudaromi loginiai modeliai, kurie yra paremti teorinių žinių pritaikymu. Loginių modelių kūrimas pagrįstas tikslu nustatyti ryšius tarp programos veiklos ir jos padarinių įgyvendinant programos veiklas.

Intervenciniu logikos rekonstravimu, kuris apibrėžiamas kaip valstybės intervencija į suinteresuotų pusių sąveiką, siekiama paveikti jos pobūdį ar rezultatą siekia pagrindinio tikslo – parodyti, kad viešojo politika ir jos intervencinės priemonės yra būtinos visose srityse. Vertinant ES struktūrinių fondų poveikį

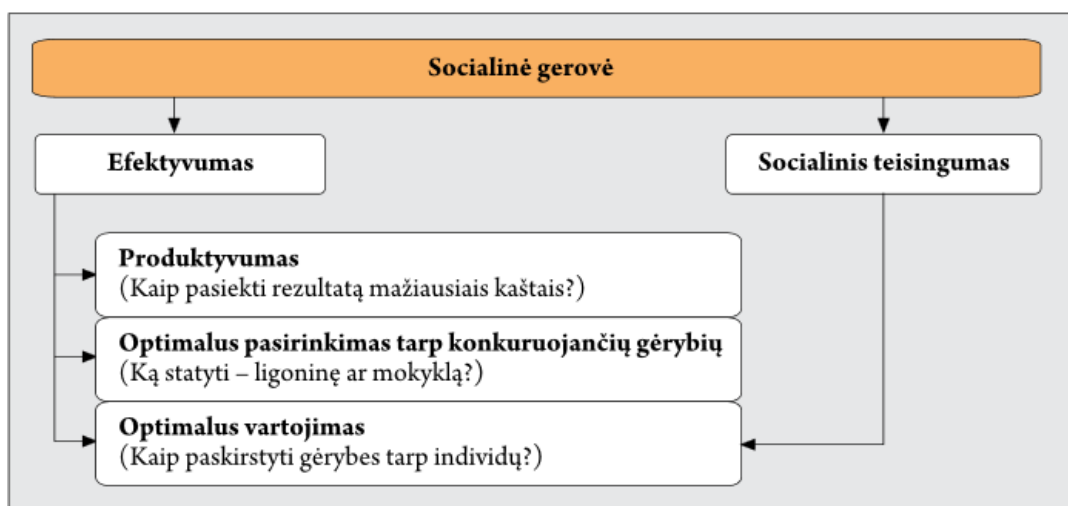
reikia numatyti ne tik ekonominių rodiklių dinamiką, bet ir socialinės gerovės lygį. Domarkas, Juknevičienė, Kareivaitė (2012) išskiria ekonominės, socialinės ir aplinkosauginės dimensijos sąsajas, kurias galima pritaikyti poveikio vertinimui (15 pav.).

15 pav. Dimensijų sąsaja Europos Sąjungos struktūrinės paramos vertinime (Domarkas, Juknevičienė, Kareivaitė, 2012)

Plotas „a“ charakterizuoja ekonomikos įtaką aplinkai ir aplinkos įtaka ekonomikai, kuri susijusi su išteklių vartojimu, aplinkos tarša. Plotą „b“ apibūdina tarpusavio ekonominių ir socialinių dimensijų sąveika, kuri apibūdinama – užimtumu, pajamomis, darbo jėga, vartojimo galimybėmis ir t.t. Socialinių dimensijų įtaka aplinkai pasireiškia demografiniais pokyčiais („c“ plotas), o aplinkosaugos įtaka – poveikis sveikatai, darbo ir gyvenimo sąlygų kokybė.

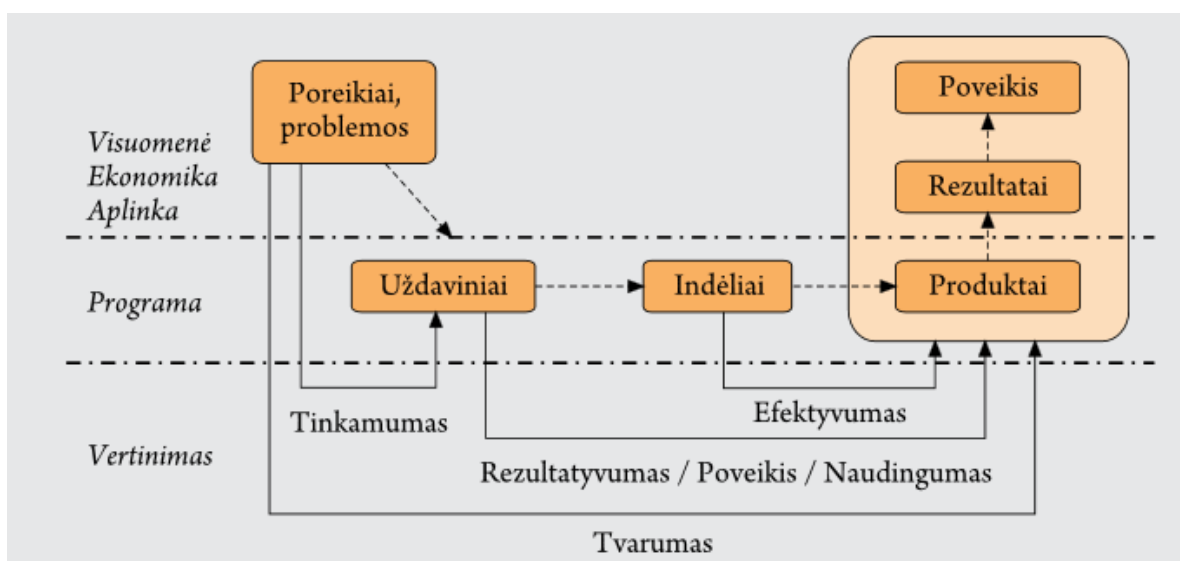
Suinteresuotų grupių ar institucijų poreikių tenkinimas privalo būti įgyvendintas, todėl yra vertinamas socialinės gerovės pasiektas rezultatas. Socialinės gerovės intervencijų *uždaviniai* pateikiami 16 pav.

16 pav. Socialinės gerovės intervencijų uždaviniai (ES struktūrinės paramos ..., 2010, 62 p.)

Socialinės gerovės užtikrinimui numatyti du pagrindiniai uždaviniai: efektyvumas ir socialinis teisingumas. Pirmuoju atveju vertinamas programos produktyvumas kaštų atžvilgiu, optimalių galimybių pasirinkimas ir optimalus gėrybių naudojimas tarp individų. Teisingam tikslo įgyvendinimui būtinas kitas uždavinys – socialinis teisingumas, kuris užtikrina vertikalios ir horizontalios lygybės sampratą. Vertikaliai lygybei priskiriamas išteklių perskirstymas, o horizontaliai – suinteresuotų grupių ar individų nevienodas galios poveikis. Sutrikus socialinio teisingumo vykdymui atsiranda „socialinės atskirties“ apraiškos. Efektyvumo ir socialinio teisingumo uždaviniai gali preštaruoti vienas kitam ir sukelti įtampą vertybių atžvilgiu.

Vertinimo kriterijų nustatymas priklauso nuo atliekamo vertinimo rūšies (žr. 9 lentelė), vykdomos programos principų (5 lentelė) ir ją sąlygojančios aplinkos (17 pav.), kuri apima suinteresuotas grupes ar institucijas.

17 pav. Europos Sąjungos struktūrinės paramos vertinimo kriterijai pagal vykdomos programos principus ir aplinką (ES struktūrinės paramos ..., 2010, 66 p.)

Tvarumo kriterijus padeda nustatyti teigiamų programos padarinių tęstinumo galimybes pasibaigus programos įgyvendinimo laikotarpiui ir finansavimui. Vertinimas atliekamas vertinant vidutinį ir ilgąjį laikotarpius. Tiriamas vidinių ir išorinių veiksnių poveikis rezultatams.

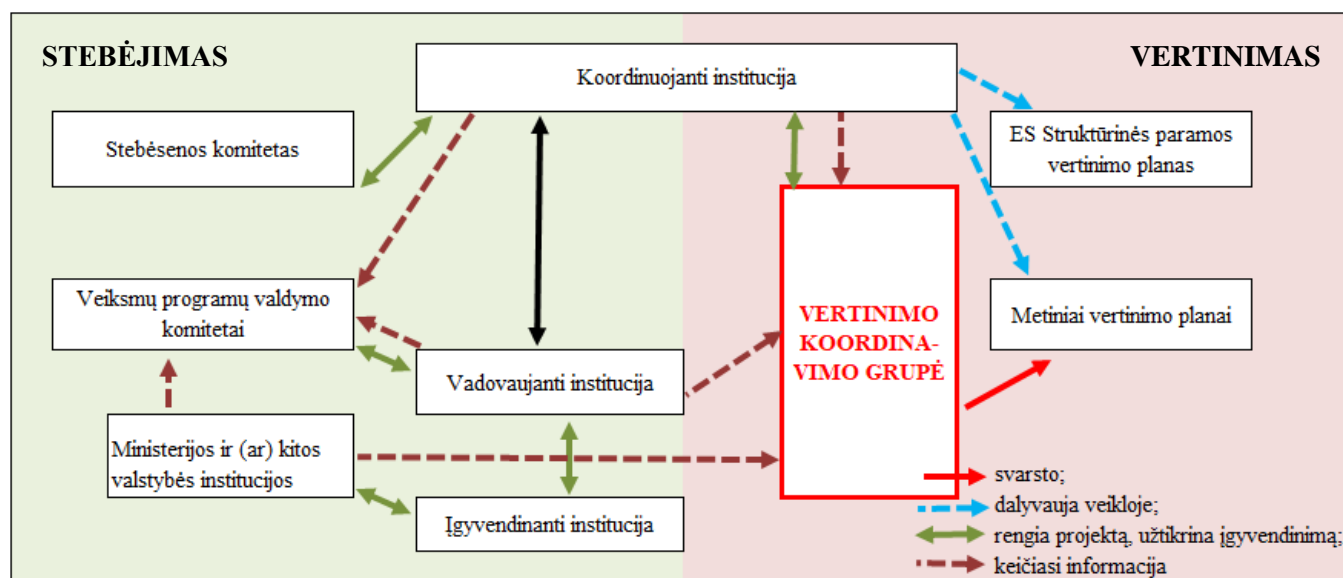
Programos vertinimo kriterijus, kai atsižvelgiama į tikslus, uždavinius ir tikslinių grupių poreikių tenkinimą, vadinamas tinkamumu. Pateiktas parametras naudojamas sprendžiant socialines ir ekonomines regionų problemas. Siekama iširti koku mastu viešoji politika atitinka regiono, tikslinės grupės ar visuomenės lūkesčius.

Suderinamumo kriterijus tiria programos vidinį ir išorinį suderinamumą. Svarbus prioritetų ir priemonių tarpusavio ryšys ne tik konkrečioje programoje, bet ir su kitomis programomis. Nustatoma kokio masto sinergijos buvo sukurtos ir kokių koordinavimo kliūčių buvo išvengta.

Efektyvumas apibendrina programos įvykdymo kaštus, t.y. tiria ar tikslų ir uždavinių įgyvendinimas buvo atliktas remiantis mažiausių išlaidų strategija. Žiūrint į ateities perspektyvas būtina numatyti ar turint tuos pačius kaštus galima pasiekti geresnių rezultatų. Vertinamas žmogiškojo kapitalo, gamybos išlaidų, laiko ir galutinio rezultato santykis.

Programos tikslų pasiekimo laipsnį apibūdina rezultatyvumas, kuris apibendrina ne tik kiekybinį, bet ir kokybinį įgyvendinimą. Būtina identifikuoti kokia rezultatų kokybė ir kaip jie tenkina tikslinių grupių poreikius. Pasiekimo laipsnis gali būti matuojamas ir pasibaigus programos įgyvendinimo laikotarpiui. Dažniausiai kriterijumi vertinamas galutinis produktas (rezultatas), o ne programos poveikis. Programos kriterijus, kurio metu nustatomi tiesioginiai ir netiesioginiai padariniai, vadinamas poveikiu. Jis nustato kokie ilgalaikiai socialiniai ir ekonominiai padariniai numatomi įgyvendinus programą ir kokia nauda arba žala bus pasiekta laikotarpio pabaigoje. Konkretus programos poveikis yra susijęs su įgyvendintais veiksmais ir pasireiškia naudos gavėjams pasibaigus programos įgyvendinimui. Bendrasis poveikis veikia makroekonominio lygmeniu ir didesnei visuomės daliai. Poveikis yra ilgalaikio pobūdžio.

ES struktūrinių fondų vertinimo organizavimas pradedamos organizacijose, kurios skirstomos į stebėsenos ir vertinimo (18 pav.).

18 pav. Europos Sąjungos struktūrinės paramos vertinimo organizavimas (ES struktūrinės paramos vertinimo..., 2013, 2 p.)

Pirminis vertinimo organizavimas prasideda stebėjimo stadijoje, kurioje komitetai ir institucijos bendradarbiauja bei keičiasi turima informacija. Stebėsenos komitetas nagrinėja vertinimų rezultatus ir stebi veikslių programų įgyvendinimo vykdymą, tačiau bendradarbiauja tik su koordinuojančia institucija. Pastarosios funkcijas apima ES struktūrinės paramos vertinimo plano rengimas ir patvirtinimas, Vertinimo koordinavimo grupės steigimas ir priežiūra bei vertinimo stiprinimo galimybės. Ši institucija turi daugiausiai sąsajų su kitomis institucijomis. Viena iš jų – dalyvavimas Veikslių programų valdymo komitetuose, kurių pagrindinis tikslas – analizuoti programų planavimo ir įgyvendinimo problemas ir kliūtis. Prie minėto komiteto veiklos prisideda ir vadovaujanti institucija bei ministerijos.

Organizavimo schemeje jaučiamas hierarchinis pasiskirstymas – ministerijos neturi tiesioginio ryšio su koordinuojančia institucija ir veikloje dalyvauja per Vertinimo koordinavimo grupės veiklą, kuri svarsto metinius programų vertinimo planus, analizuoja jų įgyvendinimo gaires ir t.t. Tiesioginio ryšio su koordinuojančia institucija neturi ir įgyvendinanti institucija, kuri renka duomenis apie projektų įgyvendinimą. Svarbiausią funkciją vertinime atlieka Vertinimo koordinavimo grupė, kuri priima sprendimą dėl tolimesnio projekto vykdymo, tačiau visų pateiktų institucijų veikla yra svarbi grandies dalis. Sutrikus vienos iš jų veiklai, atliekamas vertinimas gali būti neteisingas arba iškreiptas.

Atliekant paskutinį duomenų analizės ir interpretavimo etapą, abu vertinimo metodai apjungiami ir pateikiama galutinė vertinimo išvada, kurioje pagal pateiktus statistinius ir konsoliduotus duomenis pateikiami rezultatai, neigiamą ir teigiamą poveikį turėjusios priežastys bei pasiūlymai programos įgyvendinimo tęstinumui.

3. EUROPOS SAJUNGOS STRUKTŪRINIŲ FONDŲ POVEIKIO ŠALIES EKONOMIKAI TYRIMO METODOLOGIJA

Analizuojant ES struktūrinių fondų paramos poveikį, pasirinkti statistiniai duomenys ir atliekama koreliacinė-regresinė analizė tarp įsisavintos paramos kiekio, BVP, užimtumo, nedarbo, TUI ir biudžeto deficito rodiklių. Tyrimas atliekamas remiantis 2007-2016 m. ES-28 statistiniais duomenimis.

Tiriant paramos poveikį šalies ekonominiams rodikliams, pasirinkta tiesinė-regresinė analizė, kurios atlikimui naudojama MS Excel programa. Ši analizė padeda nustatyti ryšio stiprumą tarp dviejų kintamųjų. Koreliacijos koeficientas yra kintamųjų priklausomybės stiprumo matas. Šio mato dydis gali kisti nuo -1 iki +1 arba nuo 0 iki +1, atsižvelgiant į esamo ryšio stiprumą. Tiesinio ryšio stiprumas didėja gauto koeficiento reikšmei $|r|$ artėjant prie 1 reikšmės. Kai $r < 0$, tai vieno atsitiktinio dydžio reikšmės didėjimas sąlygoja kitos reikšmės tiesinį mažėjimą, kai $r > 0$, tai didėjant vieno atsitiktinio dydžio reikšmei, kito dydžio reikšmė didėja tiesiškai. Jei $r = 0$, tai tiesinis ryšys tarp kintamųjų neegzistuoja. Stiprus koreliacijos ryšys egzistuoja tuomet, kai gautos reikšmės yra didelės, neatsižvelgiant į tai ar jos teigiamos ar neigiamos. Mažų reikšmių koeficientas rodo silną koreliacinį ryšį. Nereikšmingas koreliacijos ryšys yra artimas nuliui.

Kintamųjų ryšio stiprumas nusakomas koreliacijos koeficientų reikšmių skale. 12 lentelėje paeikiama skalės informacija pagal koeficiento reikšmes.

12 lentelė. Koreliacijos koeficiento reikšmių skalė (Janilionis, 2015)

Ryšio stiprumas	Koreliacijos koeficiento reikšmė (r)
Nėra ryšio	0
Labai silpnas	-0,2 iki 0 ir 0 iki 0,2
Silpnas	-0,5 iki -0,2 ir 0,5 iki 0,5
Vidutinis	-0,7 iki -0,5 ir 0,5 iki 0,7
Stiprus	-1 iki -0,7 ir 0,7 iki 1
Labai stiprus	-1 ir +1

Matematinė regresijos modelio lygtis išreiškiama (Čėkanavičius ir Murauskas, 2014, 29 p):

$$Y = b_1X + b_2Z + b_3W + e, \quad (1)$$

čia Y – priklausomas (regresuojamas) kintamasis;

X, Z, W – aiškinamieji kintamieji arba regresoriai;

e – liekamoji paklaida, t.y. viskas, nuo ko gali priklausyti Y ;

C – konstanta;

b_1, b_2, b_3 - koeficientai.

Liekamoji paklaida ir koeficientai nėra žinoma (Čekanavičius ir Murauskas G., 2014).

Analizuojant ES struktūrinės paramos ir šalies ekonominių rodiklių tarpusavio ryšį, išskiriami tyrimo eigos etapai:

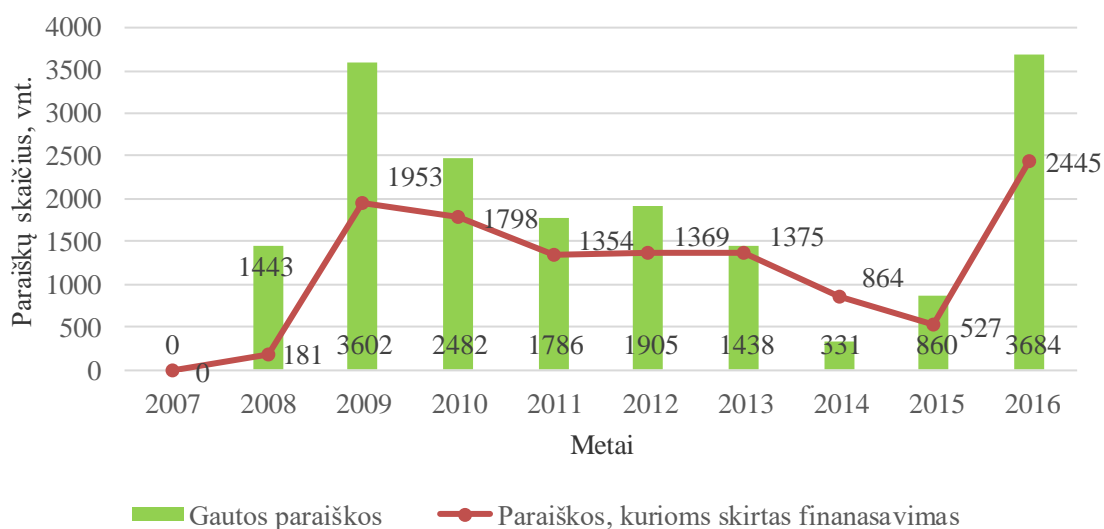
- pirmame etape susisteminama informacija apie ES struktūrinės paramą Lietuvoje;
- antrame etape, remiantis Lietuvos Statistikos departamento ir Eurostato duomenimis susisteminama informacija apie šalies BVP, nedarbo lygio, užimtumo, TUI ir biudžeto deficito duomenis;
- trečiame etape atliekama tiesinė koreliacinė-regresinė analizė, siekiant nustatyti paramos ir šalies makroekonominių rodiklių tarpusavio ryšį;
- ketvirtame etape įvertinami ir apibendrinami gauti rezultatai;
- penktame etape pateikiamos atlikto tyrimo išvados.

Remiantis suformuotais analizės etapais atliekamas tyrimas, kurio pagalba apibūdinamas ES struktūrinių fondų paramos poveikis Lietuvos ekonomikai.

4. EUROPOS SAJUNGOS STRUKTŪRINIŲ FONDŲ PARAMOS POVEIKIO ŠALIES EKONOMIKAI TYRIMAS

4.1. Europos Sąjungos struktūrinės paramos ir ekonominių rodiklių kaita Lietuvoje 2007-2016 m.

ES struktūrinių fondų paramą įgyvendinimą per projektus, siekiama sulaukti įvairesnio pobūdžio paraiškų, kurios padėtų efektyviau įsisavinti ES skiriamas lėšas ir pasiekti tikslines grupes (regionus, sektorius). Vertinant 2010-2016 m. laikotarpį, susikerta dvi programos, kurių tikslai ir prioritetai skiriasi. Siekiant išsiaiškinti ES struktūrinių fondų paramos poreikį šalyje, atliekama teikiamų paraiškų analizė (19 pav.).

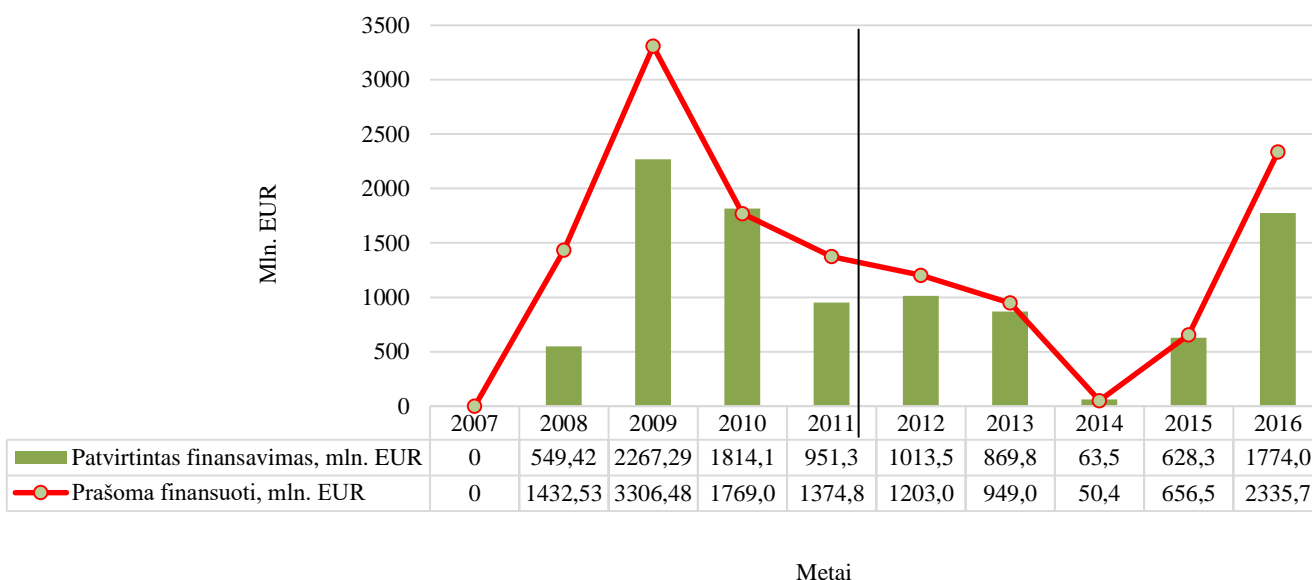
19 pav. Europos Sąjungos struktūrinių fondų paramos paraiškų skaičiaus Lietuvoje 2007-2016 m. laikotarpiu kitimas, vnt. (sudaryta pagal LR Finansų ministerijos duomenis)

Duomenys rodo, kad 2007-2016 m. laikotarpiu teikiamų paraiškų skaičius viršijo patvirtinamų paraiškų skaičių, išskyrus 2014 m., kai 2007-2013 m. programavimo laikotarpio paraiškų priėmimas buvo sustabdytas, tačiau baigiamos vertinti ankstesnių laikotarpių neįvertintos paraiškos. Pirmojo programavimo laikotarpiu (2007-2013 m.) užregistruotų paraiškų skaičius žymiai išaugo 2009 m., palyginus su 2008 m. paraiškų skaičius padidėjo 35,3 %. 2010-2013 m. laikotarpiu, kai pirmosios programavimo įgyvendinimas artėjo prie pabaigos, mažėjo ir teikiamų paraiškų skaičius. 2010 m. paraiškų skaičius buvo 27,6 % didesnis negu patvirtintos paraiškos, 2011 m. skirtumas sumažėjo 3,4 % ir siekė 24,2 %. Atotrūkis tarp teikiamų ir patvirtinamų projektų 2012 m. išaugo iki 28,1 %, tačiau 2013 m.

situacija pasikeitė iš esmės – patvirtintų paraiškų skaičius siekė 95,6 %. Tai rodo, kad projektų teikimas tapo efektyvesnis ir atitinkantis ES struktūrinių fondų paramos tikslus bei prioritetus. Programavimo laikotarpių sankirtoje (2014 m.) dominavo pirmojo laikotarpio įgyvendinimas ir paraiškos. Neįsisavinus visų projekto lėšų ir neįvertinus gautų paraiškų, jų įgyvendinimas užsitęsė iki 2014 m. Šiuo laikotarpiu gautų paraiškų skaičius naujos programos įgyvendinimui siekė tik 3 %, tačiau visos pateiktos paraiškos buvo patvirtintos. Naujo laikotarpio pradžia paraiškų teikimo atžvilgiu buvo neefektyvi: 2015 m. patvirtintų paraiškų skaičius siekė tik 61,3 %, o 2016 m. – 66,4 %. Esminis proveržis 2007-2016 m. laikotarpiu įvyko 2016 m., kai gautų paraiškų skaičius išaugo daugiau negu 4 kartus. Šis reiškinys rodo, kad programos tikslais sprendžiamos Lietuvos problemos yra iš esmės svarbios ir aktualios.

Gaunamų paraiškų prašoma finansuoti suma ir skirto finansavimo santykis pateikiamas 20 pav.

20 pav. Europos Sąjungos struktūrinių fondų paramos poreikis ir patvirtintas finansavimas Lietuvoje 2007-2016 m. laikotarpiu kitimas, mln. EUR (sudaryta pagal LR Finansų ministerijos duomenis)

Duomenys rodo, kad daugiausiai prašoma finansavimo suma buvo 2009 m., kuri patvirtintą finansavimą viršijo 45,8 %, o 2008 m. prašoma finansuoti suma buvo net 160 % didesnė negu gautas finansavimas. Baigiantis pirmojo programavimo laikotarpiui, prašomas finansavimas ir finansuojama suma mažėjo. 2010 m. patvirtintas projektų biudžetas viršijo tais pačiais metais priimtų paraiškų sumą 2,54 %. Tam įtakos galimai turėjo išaugusi projektų sąmata arba 2009 m. paraiškos buvo įvykdytos 2010m. 2011 m. patvirtintas finansavimas buvo 1,9 karto mažesnis, o prašomas finansavimas lyginant su skiriama suma buvo 44,5 % didesnis. 2012 m. atotrūkis tarp patvirtinto ir prašomo finansavimo buvo 18,7%. 2013 m. prašymų finansuoti projektus buvo 9,1 % daugiau negu patvirtinta lėšų suma. 2014 m. matomas prašymų ir finansavimo mažėjimas. Tam įtakos turėjo naujos programos ir prioritetinių sričių

pasikeitimas bei žinių trūkumas, tačiau 2015 m. finansuojama suma išaugo beveik 10 kartų. 2015-2016 m. duomenys rodo, kad programos įgyvendinimas įsibėgėjo ir sulaukė paklausos rinkoje.

ES struktūrinių fondų teikiamos paramos prioritetai 2007-2013 m. laikotarpio programoje yra nukreipti į žmogiškųjų išteklių tobulinimo, ekonominio augimo, sanglaudos ir techninės projekto paramos finansavimą. Vertinant šalies ekonominę situaciją, svarbu numatyti ne tik bendrą šalies gautą naudą, bet ir finansuojamų lėšų sumą vienam šalies gyventojui (13 lentelė).

13 lentelė. Patvirtintos Europos Sąjungos struktūrinės paramos vienam gyventojui dalis pagal programų prioritetus Lietuvoje 2007-2013 m. laikotarpiu kitimas, EUR (sudaryta pagal LR Finansų ministerijos duomenis)

Metai	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013	Viso:
Prioritetai								
<i>Nuolatinių gyventojų skaičius, mln.</i>	3,25	3,21	3,18	3,14	3,05	3,00	2,97	
Kokybiškas užimtumas ir socialinė aprėptis	0,00	16,64	72,16	21,36	39,67	62,42	85,27	297,51
Mokymasis visą gyvenimą	0,00	6,74	3,33	28,45	56,81	77,59	79,40	252,32
Tyrėjų gebėjimų stiprinimas	0,00	3,58	1,67	2,51	14,56	30,88	36,59	89,78
Administracinių gebėjimų stiprinimas	0,00	0,72	22,48	16,89	24,57	27,44	35,16	127,27
Techninė parama žmogiškųjų išteklių veiksmų programai	0,00	2,96	0,00	0,13	0,16	0,18	0,29	3,72
Ūkio konkurencingumas ir ekonomikos augimas	0,00	3,45	29,43	94,62	106,75	121,40	147,73	503,38
Verslo produktyvumo didinimas ir verslo aplinkos gerinimas	0,00	38,65	38,56	47,18	53,76	68,71	99,30	346,16
Informacinė visuomenė visiems	0,00	6,66	23,79	19,41	36,09	60,28	62,10	208,35
Esminė ekonominė ir infrastruktūra	0,00	47,59	52,56	22,75	48,81	81,00	109,49	362,20
Transeuropinių transporto tinklų plėtra	0,00	21,70	74,21	41,18	100,48	175,72	276,85	690,15
Techninė parama ekonomikos augimo veiksmų programai	0,00	3,23	0,04	0,03	0,07	0,11	0,10	3,58
Vietinė ir urbanistinė plėtra kultūros paveldui	0,00	8,13	119,44	73,10	108,52	164,60	202,32	676,11
Viešųjų paslaugų kokybė ir prieinamumas	0,00	9,23	74,11	69,91	128,16	147,92	157,06	586,39
Aplinka ir darnus vystymasis	0,00	4,88	187,74	139,70	186,99	239,19	271,09	1029,57
Techninė parama sanglaudos skatinimo veiksmų programai	0,00	3,11	0,01	0,07	0,11	0,14	0,15	3,58
Techninė parama ES struktūrinės paramos administravimui	0,00	6,88	0,35	0,09	0,00	0,54	1,33	9,19
Viso:	0,00	184,15	699,88	577,38	905,53	1258,13	1564,22	5189,28

13 lentelės duomenys rodo, kad vienam gyventojui 2007-2013 m. laikotarpiu buvo skirta 5 189,28 EUR ES struktūrinės paramos. 2008-2009 m. laikotarpiu skirta paramos dalis vienam gyventojui išaugo

3,8 karto, o 2010-2011 m. laikotarpiu – 56,9 % , 2012 m – 38,9 %, 2013 m. – 24,3 %. Didžiausia finansavimo suma skiriama Aplinkos ir darnaus vystymosi prioritetui ir bendrame kontekste sudaro 19,8 % lyginamojo svorio. Mažiausią lyginamąjį svorį sudaro techninės paramos prioritetai. Užimtumo ir mokymosi prioritetų finansavimas sudaro 10,6 % lyginamojo svorio, o transeuropinių transporto tinklų, viešųjų paslaugų kokybės, kultūros paveldo ir ūkio konkurencingumo prioritetams skiriama 2 kartus daugiau.

2014-2020 m. laikotarpio programai priskiriamų prioritetų finansavimas pagal pasirašytų sutarčių vertę pateikiamas 14 lentelėje.

14 lentelė. Patvirtintos Europos Sąjungos struktūrinės paramos dalis vienam gyventojui pagal programų prioritetus Lietuvoje 2014-2016 m. laikotarpiu kitimas, EUR ir % (sudaryta pagal LR Finansų ministerijos duomenis)

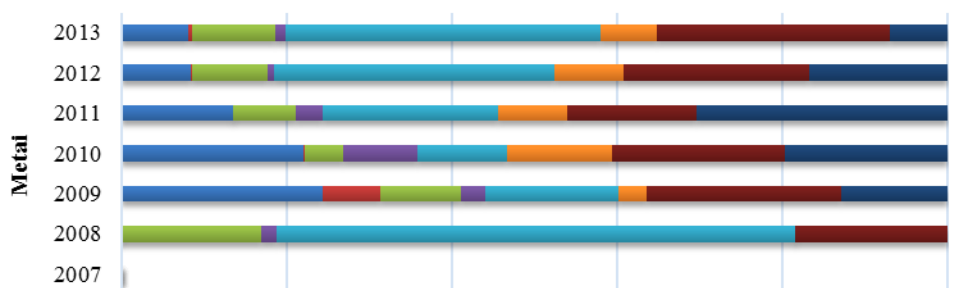
Metai	2014	2015		2016		Viso:	
		EUR	lyginamasis svoris, %	EUR	lyginamasis svoris, %	EUR	lyginamasis svoris, %
<i>Nuolatinių gyventojų skaičius, mln.</i>	2,94	2,92		2,89			
Mokslinių tyrimų, eksperimentinės plėtros ir inovacijų skatinimas	0,00	0,00	0,00	78,21	18,64	78,21	12,75
Informacinės visuomenės skatinim.	0,00	0,00	0,00	1,33	0,32	1,33	0,22
SVV konkurencingumo skatinimas	0,00	11,71	6,03	15,42	3,68	27,13	4,42
Energijos efektyvumo ir atsinaujinančių energijos išteklių gamybos ir naudojimo skatinimas	0,00	103,94	53,55	44,64	10,64	148,59	24,21
Aplinkosauga, gamtos išteklių darnus naudojimas ir prisitaikymas prie klimato kaitos	0,00	0,00	0,00	58,98	14,06	58,98	9,61
Tvaraus transporto, pagrindinių tinklų infrastruktūros skatinimas	0,00	3,51	1,81	127,73	30,44	131,24	21,39
Kokybiško užimtumo ir dalyvavimo darbo rinkoje skatinimas	0,00	55,28	28,48	7,45	1,78	62,73	10,22
Socialinės įtrauktiems didinimas ir parama kovai su skurdu.	0,00	14,39	7,41	25,11	5,98	39,50	6,44
Visuomenės švietimas ir žmogiškųjų išteklių potencialo didinimas	0,00	5,28	2,72	32,21	7,68	37,48	6,11
Visuomenės poreikius atitinkantis ir pažangus viešasis valdymas	0,00	0,00	0,00	3,29	0,78	3,29	0,54
Techninė parama veiksmų programos administravimui	0,00	0,00	0,00	22,36	5,33	22,36	3,64
Techninė parama informavimui apie veiksmų programą ir veiksmų programos vertinimui	0,00	0,00	0,00	2,83	0,67	2,83	0,46
Viso:	0,00	194,11	100,00	419,55	100,00	613,67	100,00

Duomenys rodo, kad 2014 m. nebuvo pasirašytos sutartys dėl finansavimo skyrimo, nors buvo gautos ir patvirtintos 9 paraiškos. Tai galėjo įtakoti ilgas projektų rengimo laikas, finansavimo galimybių

paieškos ir nepakankama informacijos sklaida. 2015 m. pasirašytų sutarčių dalis vienam Lietuvos gyventojui siekė 419,55 EUR. Didžiąją svertinę dalį sudarė energijos efektyvumo ir atsinaujinančių energijos šaltinių skatinimo prioritetą, kuriam buvo patvirtinta net 53,55 % paramos dalies. Kokybiško užimtumo ir galimybių dalyvauti darbo rinkoje skatinimui buvo skirta 28,48 % svertinės dalies ir tai sudarė 55,28 EUR vienam gyventojui. 2015 m. paklausos neturėjo MTTP skatinimo, informacinės visuomenės, aplinkosaugos, pažangaus viešojo valdymo ir techninės paramos prioritetai. Jiems nebuvo skirtos programos lėšos. 2016 m. dominuojančiu prioritetu tapo tvaraus transporto ir infrastruktūros tobulinimas, kuris sudarė 30,44 % bendro patvirtintos paramos lyginamojo svorio. MTTP skatinimo svoris išaugo 18,64 % ir sudarė net 78,21 EUR vienam gyventojui. Aplinkosaugos prioriteto poreikis 2016 m. išaugo 58,98 EUR ir siekė 14,06 % lyginamojo svorio, tačiau kokybiško užimtumo lyginamasis svoris sumažėjo 16 kartų, o atsinaujinančių energijos šaltinių – daugiau negu 5 kartus. Pagal prioritetų pasiskirstymo tendencijas matyti, kad kiekvienais programos įgyvendinimo metais dominuoja skirtingi poreikiai. 2014-2016 m. didžiausia ES struktūrinės paramos dalis buvo skiriama tvaraus transporto ir pagrindinių tinklų infrastruktūros skatinimui, o tai sudarė vieną ketvirtąją patvirtintos paramos dalies.

Dviejų programavimo laikotarpių sandūroje atliktas tyrimas rodo, kad baigiant programos įgyvendinimą, vienam žmogui tenkanti paramos suma didėja. 2007-2013 m. laikotarpiu paramos dalis vienam gyventojui išaugo 8,5 karto (1380,07 EUR). Pradėjus naujos programos įgyvendinimą (2014 m.) patvirtintos paramos kiekis vienam gyventojui krito, tačiau iki 2016 m. išaugo iki 419,55 EUR .

2007-2013 m. laikotarpio programos finansavimo skirstymas pagal administruojančias ministerijas pateikiamas 21 pav. Duomenys rodo, kad 2007-2013 m. laikotarpiu LR Ūkio reikalų ministerijos projektų įgyvendinimui buvo skiriama 21,84 % ES struktūrinių fondų paramos dalies. ES lėšomis ministerija padėjo modernizuoti įmonių veiklą, gamybos procesus, skatinti eksportą, kurti pramonės parkus, įrengti naujų gaminių kūrimo ir testavimo laboratorijas, renovuoti švietimo įstaigas ir kitas lankytinas vietas. LR Aplinkos apsaugos ministerijos vaidmuo skiriamo finansavimo atžvilgiu 2007-2013 m. sumažėjo 9 kartus. Didžiausia paramos dalis ministerijoje buvo skirta vietinės ir urbanistinės plėtros, kultūrinio paveldo ir gamtos išsaugojimo priemonėms bei aplinkos ir darnaus vystymosi programoms. LR Susisiekimo ministerijos gauta paramos dalis 2007-2013 m. laikotarpiu siekė 23,08 % viso skiriamo finansavimo. Daugiausiai finansuojamu prioritetu ministerijoje buvo transeuropinių transporto tinklų plėtra, kuri apėmė kelių infrastruktūros pralaidumo didinimą, modernizavimą ir plėtrą, krovinių ir keleivių paslaugų aptarnavimo plėtrą Klaipėdos valstybiniame jūrų uoste, tarptautinių oro uostų plėtrą ir kt. Esminės ekonominės infrastruktūros tobulinimo principo įgyvendinimas ministerijoje lėmė kelių ir geležinkelių tobulinimą, savivaldos transporto infrastruktūros modernizavimą ir plėtrą bei sąlygų regioninei laivybai tobulinimą.

Finansavimas, %	Metai						
	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013
■ Aplinkos ministerija, mln. EUR	0	0	599,27	359,9	160,0	69,5	66,7
■ Finansų ministerija, mln. EUR	0	0	171,63	3,0	1,0	0,9	4,0
■ Soc. apsaugos ir darbo ministerija, mln. EUR	0	74,51	242,63	78,0	90,4	77,2	83,9
■ Sveikatos apsaugos ministerija, mln. EUR	0	7,9	71,16	148,5	39,1	7,0	10,0
■ Susisiekimo ministerija, mln. EUR	0	277,79	399,8	176,5	254,6	284,7	319,4
■ Vidaus reikalų ministerija, mln. EUR	0	0	83,94	209,0	99,3	70,6	56,8
■ Ūkio ministerija, mln. EUR	0	81,19	583,28	345,5	187,9	188,1	235,0
■ Švietimo ir mokslo ministerija, mln. EUR	0	0	315,58	322,6	363,2	139,9	57,9

21 pav. Europos Sąjungos struktūrinių fondų skiriamo finansavimo pagal ministerijas Lietuvoje 2007-2013 m. laikotarpiu kitimas, mln. EUR ir % (sudaryta pagal LR Finansų ministerijos duomenis)

Esminiai pokyčiai paramos skirstyme LR socialinės apsaugos ir darbo ministerijoje vyko 2009 m., kai skiriamos lėšos 3,2 karto viršijo 2008 m. patvirtintą paramos sumą. Ministerija įgyvendino Žmogiškųjų išteklių plėtros veiksmų programą, kuri apėmė socialinės integracijos paslaugų teikimą tikslinėms grupėms bei socialinio darbo specialistų kvalifikacijos tobulinimą ir mokymo programų kūrimą. LR vidaus reikalų ministerijoje pokyčiai vyko 2010 m., kai patvirtintos paramos suma išaugo 2,49 karto ir siekė 209 mln. EUR. 2011 m. skiriamos paramos suma mažėjo. LR finansų ministerijoje ir LR sveikatos apsaugos ministerijoje 2007-2013 m. esminiai pokyčiai pastebėti 2009 m., tačiau skiriamos paramos suma sudarė mažą svirtinę dalį bendrame kontekste.

2014-2020 programavimo laikotarpiu paramos skirstymas pagal apskritis pateikiamas 15 lentelėje. Duomenys rodo, kad 2014 m. parama pagal antrąjį programavimo etapą skiriama nebuvo. Didžiausią paramos dalį gavo Vilniaus apskritis, kuriai 2015-2016 m. vidutiniškai teko 59,9 % skiriamos ES struktūrinių fondų paramos. Lyginant 2015-2016 m. duomenis matyti, kad Vilniaus apskrities gyventojui tenkanti paramos dalis išaugo 1,7 karto ir siekė 816,84 EUR ribą. Esminiai pokyčiai pastebimi Marijampolės apskrityje, kurios gaunama paramos suma išaugo 82,44 mln. EUR ir paramos dalį vienam gyventojui padidino beveik 5 531 karto. 2015 m. Marijampolės apskrities gauta ES paramos dalis siekė tik 14,69 tūkst.EUR, dėl to pastebimi ryškūs lyginamieji pokyčiai. Panevėžio apskrityje paramos dalis vienam

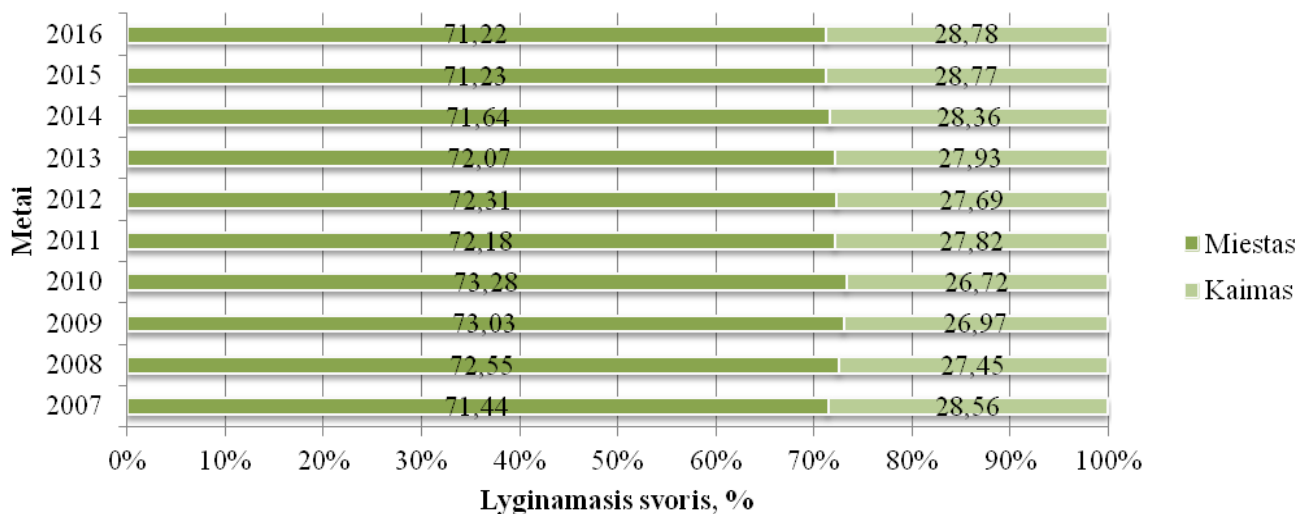
gyventojui lyginant 2015-2016 m. laikotarpį išaugo daugiau negu 105 kartus, Alytaus – 52, Telšių – 31,9, Tauragės – 14,6, Utenos – 14, Šiaulių – 13,5, Kauno apskrityje – 4,6 karto. Pagal augimo tendenciją matyti, kad sparčiausiai augo mažesnių apskričių gaunamos paramos dydis vienam gyventojui. Klaipėdos apskrities gautos paramos suma 2016 m. sumažėjo 106,11 mln. EUR ir vienam gyventojui tenkančią paramos dalį sumažino daugiau negu tris kartus. Bendras gaunamos paramos kiekis vienam gyventojui pagal apskritis 2015-2016 m. išaugo 2,7 tūkst. EUR ir rodiklį padidino 3,6 karto.

15 lentelė. Patvirtintos Europos Sąjungos struktūrinės paramos lėšos pagal apskritis Lietuvoje 2014-2016 m. laikotarpiu, mln. EUR, EUR ir % (sudaryta pagal LR Finansų ministerijos duomenis)

Apskritis	2015 m.			2016 m.		
	mln. EUR	lyginamasis svoris, %	paramos dalis vienam gyventojui, EUR	mln. EUR	lyginamasis svoris, %	paramos dalis vienam gyventojui, EUR
Vilniaus	378,55	66,67	468,78	657,87	53,21	816,84
Klaipėdos	151,15	26,62	461,80	45,04	3,64	138,75
Kauno	24,89	4,38	42,69	113,19	9,16	196,05
Alytaus	2,14	0,38	14,46	109,51	8,86	754,70
Telšių	2,14	0,38	14,91	67,15	5,43	475,23
Utenos	3,74	0,66	26,66	52,26	4,23	380,89
Marijampolės	0,01	0,00	0,10	82,45	6,67	553,07
Šiaulių	4,11	0,72	14,61	54,51	4,41	197,27
Panevėžio	0,44	0,08	1,86	45,30	3,66	196,08
Tauragės	0,64	0,11	6,17	9,10	0,74	89,94
Viso:	567,81	100,00	1052,03	1236,37	100,00	3798,82

Siekiant objektyviai nustatyti paramos įsisavinimo padarinius, pasirinkti pagrindiniai makroekonominiai rodikliai: užimtumas, nedarbas, BVP, TUI ir biudžeto deficitas.

Užimtumo situacija šalyje bendruoju požiūriu yra teigiama – lyginant 2010-2016 m. duomenis matyti, kad užimtųjų asmenų skaičius per laikotarpį išaugo 5,06 % ir siekė 7461,5 tūks. žmonių. Nepaisant to, svarbus aspektas užimtumo vertinime – regioninis užimtumas. Siekiant regioninės politikos tikslų įgyvendinimo, skatinamas darbo lygio kėlimas kaime. 2010-2016 m. regioninio užimtumo lyginamasis svoris ir dinamika pateikiama 22 pav.

22 pav. Lietuvos gyventojų užimtumo lyginamojo svorio mieste ir kaime 2007-2016 m. laikotarpiu kitimas (sudaryta pagal LR Statistikos departamento duomenis)

Remiantis statistiniais duomenimis, matyti, kad užimtumo lygis 2007-2016 m. kaime didėjo 0,76 %. Didžiausias pokytis pastebimas 2011 m., kai šalies ekonomika pradėjo atsigauti po pasaulinės finansų krizės. 2010 m. užimtumo lygis buvo žemiausias nuo 2004 m. (žr. 1 pav.). Užimtumo kaime rodikliai nuo 2011 m. didėjo nežymiai – kasmet vidutiniškai po 0,7 % ir 2016 m. pasiekė 28,78 % ribą. Užimtumas mieste vis dar išlieka dominuojančiu reiškiniu ir vidutiniškai 2,5 karto viršija užimtumo kaime rodiklius.

Lyčių nelygybės klausimas vertinant užimtumą sulaukia nemažai visuomenės dėmesio. Lyčių pasiskirstymas užimtumo rodikliuose pateikiamas 16 lentelėje.

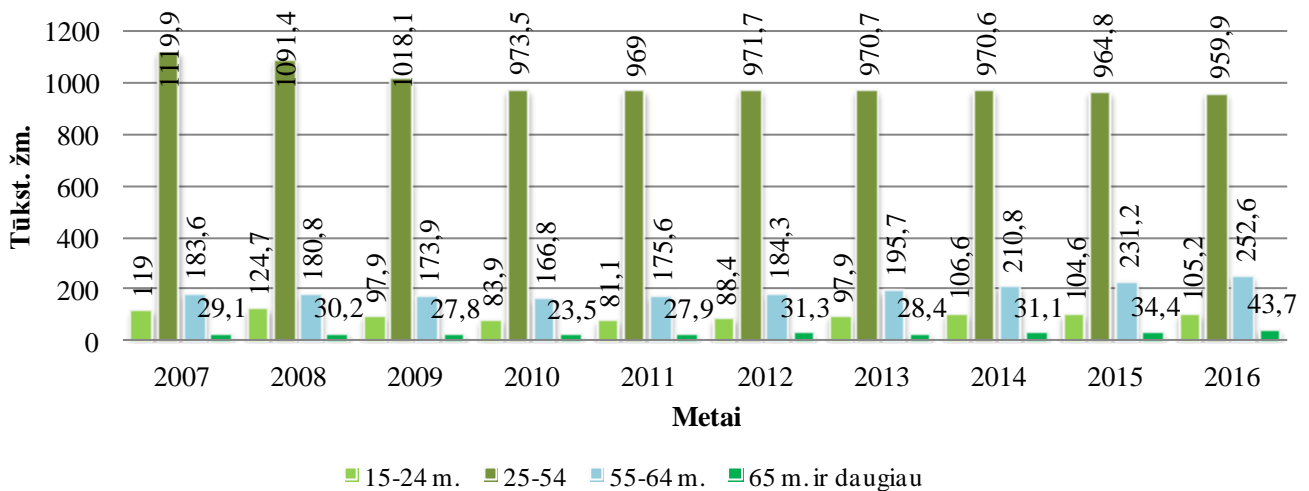
16 lentelė. Lietuvos gyventojų užimtumo pagal lytis 2007-2016 m. laikotarpiu kitimas, tūkst. žm. ir % (sudaryta pagal LR Statistikos departamento duomenis)

Metai	Vyrai		Moterys	
	Tūkst. žm.	Lyginamasis svoris, %	Tūkst. žm.	Lyginamasis svoris, %
2016	663,0	48,7	698,4	51,3
2015	654,1	49,0	680,8	51,0
2014	647,1	49,1	671,9	50,9
2013	636,1	49,2	656,7	50,8
2012	617,6	48,4	658,1	51,6
2011	603,8	48,2	649,8	51,8
2010	590,8	47,4	656,9	52,6
2009	630,2	47,8	687,2	52,2
2008	720,2	50,5	706,9	49,5
2007	736,2	50,7	715,3	49,3

Duomenys rodo, kad moterų užimtumo lyginamasis svoris 2009-2016 m. buvo didesnis negu vyrų.

2009-2016 m. laikotarpiu moterų užimtumas buvo vidutiniškai 3 % didesnis negu vyrų. Užimtumo lyginamasis svoris vyrų atžvilgiu iki 2011 m. mažėjo vidutiniškai 1,1 %, o iki 2013 m. augo vidutiniškai po 0,6 %. Nuo 2014 m. pastebimas mažėjimas – vidutiniškai po 0,2 %. Remiantis pateiktais duomenimis matyti, kad didžiausią poveikį bendram užimtumo rodikliui sudaro moterys.

ES Užimtumo ir socialinių inovacijų programos kryptys numato ir jaunimo bei vyresnio amžiaus asmenų įtraukimo į darbo rinką skatinimą. Vertinant šio prioriteto poreikį, svarbu ištirti, koks užimtumo lygis pagal amžiaus grupes vyrauja darbo rinkoje. Tyrimui pasirinktos 15-24 m., 25-54 m., 55-64 m. ir vyresnių negu 65 m. asmenų amžiaus grupės. Darbo jėgos skirtumai ir dinamika pateikiama 23 pav.

23 pav. Lietuvos gyventojų užimtumo pagal amžiaus grupes 2007-2016 m. laikotarpiu kitimas, tūkst. žm. (sudaryta pagal LR Statistikos departamento duomenis)

Duomenys rodo, kad didžiausią užimtumo lygį Lietuvoje sudaro 25-54 m. asmenys. Jų darbo vietos sudaro vidutiniškai 75 % bendro užimtumo lygio. Įgyvendinant ES struktūrinės paramos tikslus, esminiai pokyčiai pastebimi 15-24 m. asmenų užimtumo dinamikoje. 2007-2016m. laikotarpiu užimtumo lygis sumažėjo 13,8 tūkst. žmonių (11,6 %). Vertinant rodiklio dinamiką, galima teigti, kad baigus mokyklą, didžioji dalis jaunimo renkasi tolimesnes studijas, o ne darbą. Šio poveikio vertinimas turi ne tik teigimą pusę – ateityje gali būti jaučiamas išsilavinusių asmenų ir specialistų perteklius. Vyresnio amžiaus asmenų įdarbinimo programa galimai turėjo įtakos ir 55-64 m. amžiaus asmenų užimtumo didėjimui. Nuo 2007 m. iki 2016 m. dirbančių asmenų skaičius išaugo 69 tūkst. (37,58 %). Šio amžiaus asmenų sukuriamas užimtumo lyginamasis svoris buvo vidutiniškai 8 % didesnis negu 15-24 m. amžiaus asmenų. Pensijinio amžiaus žmonių užimtumas padidėjo 50,17 %, šį reiškinį lėmė mažos pensijų išmokos, kurių dydis nepakankamas poreikių tenkinimui.

Regioninių skirtumų mažinimas užimtumo vertinime taip pat yra esminis prioritetas. Sukuriant daugiau darbo vietų mažėja socialinė atskirtis bei sukuriamas aukštesnis regiono BVP. Užimtumas pagal apskritis Lietuvoje 2007-2016 m. laikotarpiu pateikiamas 17 lentelėje.

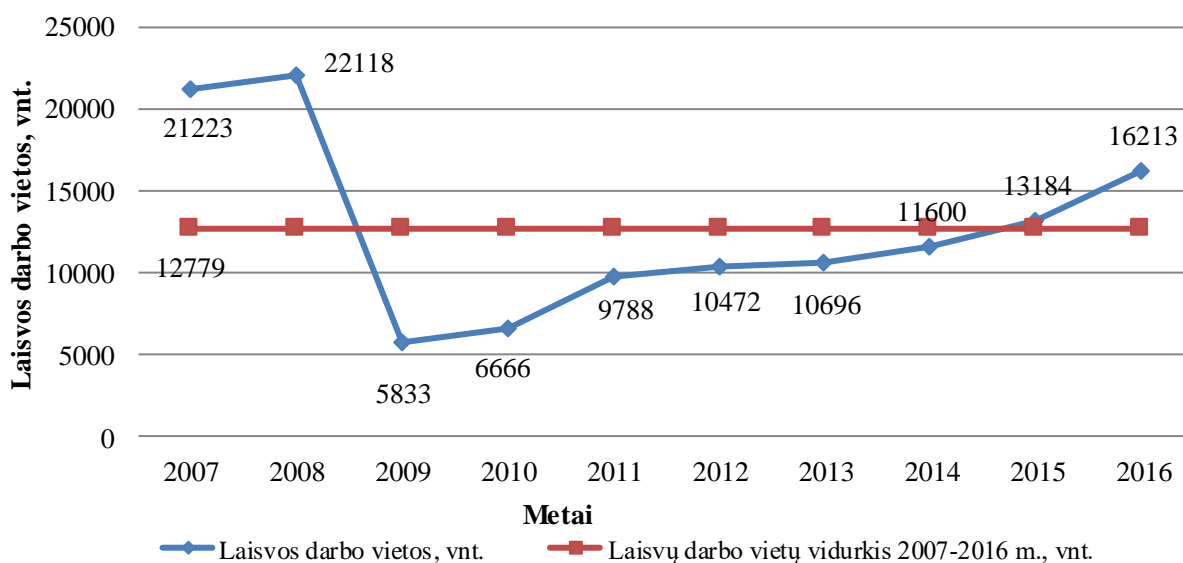
17 lentelė. Užimtumas pagal apskritis Lietuvoje 2007-2016 m., tūkst.žm. ir % (sudaryta pagal LR Statistikos departamento duomenis)

Metai	Rodiklis	Alytaus apskritis	Kauno apskritis	Klaipėdos apskritis	Marijampolės apskritis	Panevėžio apskritis	Šiaulių apskritis	Tauragės apskritis	Telšių apskritis	Utenos apskritis	Vilniaus apskritis	Lietuvos Respublika
2007	tūkst. žm.	69,3	293,6	160,1	76,7	113,6	137,3	49,0	73,8	78,2	400,0	1451,6
	lyginamasis svoris, %	4,8	20,2	11,0	5,3	7,8	9,5	3,4	5,1	5,4	27,6	100,0
2008	tūkst. žm.	70,8	283,5	156,6	72,3	116,8	147,7	41,4	64,3	71,6	402,2	1427,2
	lyginamasis svoris, %	5,0	19,9	11,0	5,1	8,2	10,3	2,9	4,5	5,0	28,2	100,0
2009	tūkst. žm.	66,7	261,7	146,8	66,2	102,1	130,6	42,8	58,9	70,2	371,5	1317,5
	lyginamasis svoris, %	5,1	19,9	11,1	5,0	7,7	9,9	3,2	4,5	5,3	28,2	100,0
2010	tūkst. žm.	62,4	249,9	144,6	61,4	90,9	116,5	42,5	55,3	57,2	366,9	1247,6
	lyginamasis svoris, %	5,0	20,0	11,6	4,9	7,3	9,3	3,4	4,4	4,6	29,4	100,0
2011	tūkst. žm.	61,2	250,7	148,3	59,6	92,3	115,7	45,3	53,4	52,9	374,1	1253,5
	lyginamasis svoris, %	4,9	20,0	11,8	4,8	7,4	9,2	3,6	4,3	4,2	29,8	100,0
2012	tūkst. žm.	62,3	258,3	153,3	56,3	95,2	114,8	44,5	55,8	54,8	380,4	1275,7
	lyginamasis svoris, %	4,9	20,2	12,0	4,4	7,5	9,0	3,5	4,4	4,3	29,8	100,0
2013	tūkst. žm.	59,9	268,3	153,1	57,6	92,4	118,2	41,2	57,9	58,9	385,2	1292,7
	lyginamasis svoris, %	4,6	20,8	11,8	4,5	7,1	9,1	3,2	4,5	4,6	29,8	100,0
2014	tūkst. žm.	56,8	272,2	160,2	62,1	95,9	121,7	40,3	62,3	58,3	389,2	1319,0
	lyginamasis svoris, %	4,3	20,6	12,1	4,7	7,3	9,2	3,1	4,7	4,4	29,5	100,0
2015	tūkst. žm.	61,2	272,7	163,7	64,2	97,9	114,4	43,0	63,3	57,4	397,1	1334,9
	lyginamasis svoris, %	4,6	20,4	12,3	4,8	7,3	8,6	3,2	4,7	4,3	29,7	100,0
2016	tūkst. žm.	65,9	274,7	155,0	59,4	102,3	121,0	46,1	62,9	57,4	416,7	1361,4
	lyginamasis svoris, %	4,8	20,2	11,4	4,4	7,5	8,9	3,4	4,6	4,2	30,6	100,0

Remiantis statistiniais duomenimis galima teigti, kad didžiausias užimtumo lygis sukuriamas Vilniaus ir Kauno apskrityse. Šių apskričių rodikliai užima pusę šalies užimtumo lyginamojo svorio. Matyti, kad šis padarinys yra lemiamas apskričių užimamo ploto, tačiau pastebima, kad Kauno apskritis yra 6 % mažesnė negu Šiaulių apskritis. Šiuo atveju, Kauno ir Šiaulių lyginamasis svoris skiriasi daugiau negu 2 kartus. Panevėžio apskrities geografinis plotas yra 2,2 % mažesnis negu Kauno, tačiau užimtumo

lyginamasis svoris skiriasi daugiau kaip 2,7 karto. Panašų skirtumą sukuria Alytaus ir Klaipėdos apskritys – skirtumas didesnis negu 2 kartus. Klaipėdos apskrities užimtumo rodikliams teigiamą poveikį galimai turi uosto veikla ir aukštas eksporto lygis. Vertinant užimtumą apskrities ploto atžvilgiu, Utenos apskrities rodikliai yra mažiausi – joje sukuriama vidutiniškai 4,4 % užimtumo lygio Lietuvoje, nors pagal apskrities dydį Utena užima 5 vietą visų apskričių atžvilgiu.

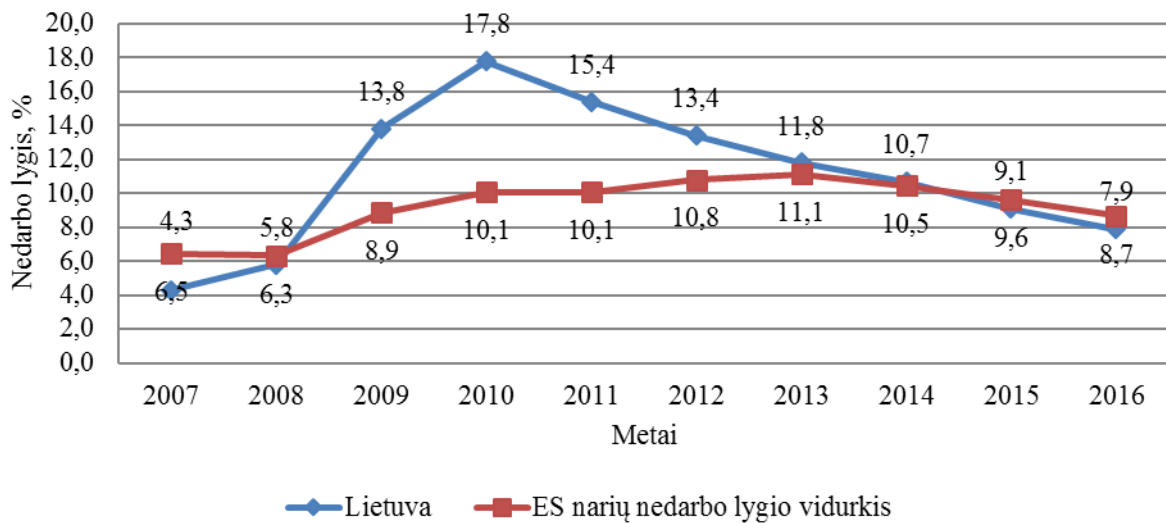
Analizuojant užimtumo lygio kitimą, svarbu nustatyti kokie veiksniai įtakoja dinامينius pokyčius. Vienas iš jų – laisvų darbo vietų stygius rinkoje, kuris nesudaro galimybių įsidarbinti. Laisvų darbo vietų kitimas pateikiamas 24 pav.

24 pav. Laisvų darbo vietų Lietuvoje 2010-2016 m. laikotarpiu kitimas, vnt. (sudaryta pagal LR Statistikos departamento duomenis)

24 pav. rodo, kad 2007-2016 m. laikotarpiu vidutiniškai rinkoje buvo 12,78 tūkst. laisvų darbo vietų. Mažiausias laisvų darbo vietų skaičius yra 2009 m., kai buvo žemiausias užimtumo lygis Lietuvoje (nuo 2004 m.). Atsigavimas po pasaulinės finansų krizės jau buvo matomas 2011 m., kai laisvų darbo vietų padaugėjo 46,8 %. Šis prieaugis lyginamuoju laikotarpiu buvo didžiausias. Nuo 2011 m. iki 2015 m. laisvos darbo vietos augo vidutiniškai 7 %, o 2016 m. rodiklis išaugo 23 %. Laisvos darbo vietos rodo koks potencialių darbuotojų skaičiaus poreikis vyrauja rinkoje, todėl pastebima, kad nedarbo lygis šalyje mažėja.

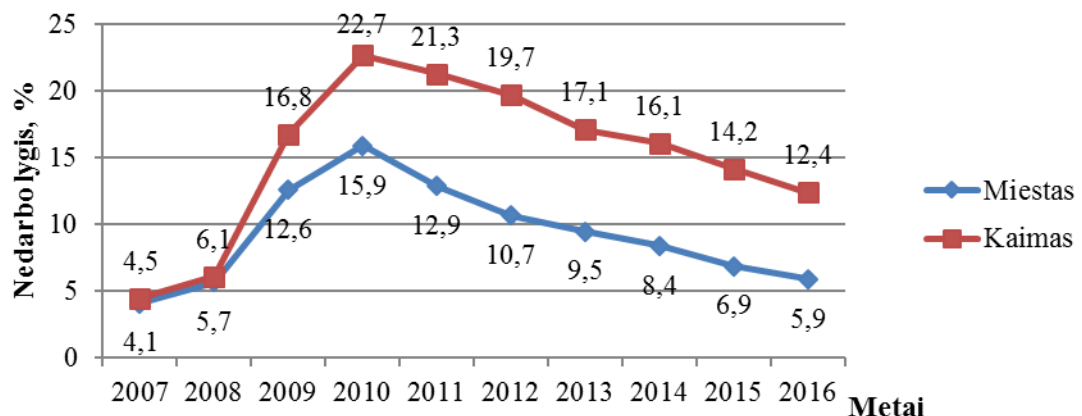
Įgyvendinant sanglaudos politikos tikslus, siekiama suvienodinti ir neigiamus šalies rodiklius, kuriems priskiriamas nedarbas. Nedarbo lygis šalyje, 2007-2016 m. buvo 1,7 % didesnis negu ES šalių vidurkis (žr. 6 pav.). Nedarbo lygio kitimas Lietuvoje ir ES pateikiamas 25 pav.

25 pav. Nedarbo lygio Lietuvoje ir Europos Sąjungoje 2010-2016 m. laikotarpiu kitimas, % (sudaryta pagal Eurostat duomenis)

25 pav. duomenys rodo, kad didžiausias skirtumas ES šalių kontekste buvo 2010 m. Šiuo laikotapiu skirtumas siekė 7,7 %. ES šalių vidurkį 2010 m. mažino žemas Liuksemburgo (4,4%), Olandijos (4,5 %) ir Austrijos (4,8 %) nedarbo lygis. Aukštesnį nedarbo lygį 2010 m. ES-28 kontekste turėjo tik Latvija (19,5 %) ir Ispanija (19,9 %). Nuo 2011 m. nedarbo lygis šalyje vidutiniškai mažėjo po 1,7 % ir 2016 m. skirtumą nuo ES-28 vidurkio sumažino iki 0,8 %.

Nedarbo skirtumus regionuose svarbu nustatyti ne tik ES, bet šalies viduje. Pirminiam rodiklio vertinimui pasirinkta miesto ir kaimo vietovių nedarbo lygio dinamika 2009-2016 m. (26 pav.)

26 pav. Lietuvos gyventojų nedarbo lygio mieste ir kaime 2007-2016 m. laikotarpiu kitimas, % (sudaryta pagal LR Statistikos departamento duomenis)

26 pav. duomenys rodo, kad nedarbo lygis kaime yra vidutiniškai 7,6 karto didesnis negu mieste.

Esminis lūžis, kaip ir užimtumo vertinime, vyko 2010 m. – nedarbas kaime išaugo 5,9 %, o mieste – 3,3 %. Spartesnis nedarbo problemos sprendimas 2011-2012 m. buvo mieste ir sumažėjo 2,2 %, kai tuo tarpu kaime rodiklis kito tik 1,6 %. Situacija pasikeitė 2013 m., kai nedarbas kaime mažėjo sparčiau negu mieste – vidutiniškai 1,8 %, o mieste – 1,2 %.

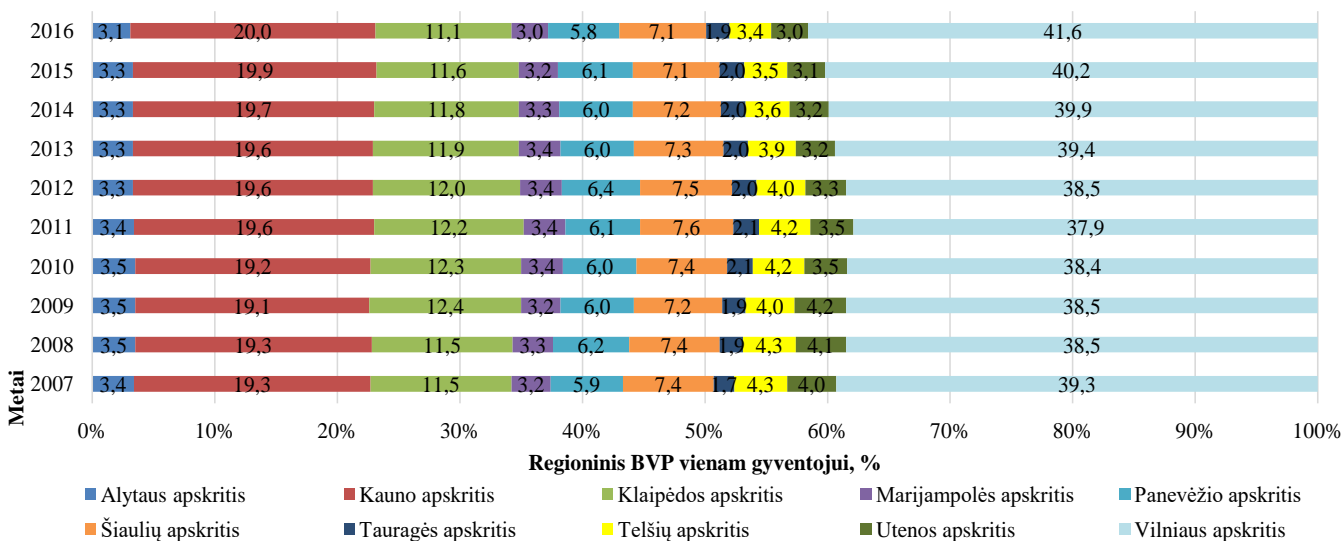
18 lentelė. Lietuvos gyventojų nedarbo lygio apskrityse 2007-2016 m. laikotarpiu kitimas, % (sudaryta pagal LR Statistikos departamento duomenis)

Metai	Rodiklis	Apskritis									
		Alytaus	Kauno	Klaipėdos	Marijampolės	Panevėžio	Šiaulių	Tauragės	Telsių	Utenos	Vilniaus
2007	Nedarbo lygis, %	3,3	4,2	3,9	1,6	6,4	4,5	2,7	4,5	4,4	4,5
	Skirtumas nuo bendro vidurkio, %	-0,9	0,0	-0,3	-2,6	2,2	0,3	-1,5	0,3	0,2	0,3
2008	Nedarbo lygis, %	4,4	6,0	6,9	3,1	5,5	5,6	5,7	6,4	5,4	6,2
	Skirtumas nuo bendro vidurkio, %	-1,4	0,2	1,1	-2,7	-0,3	-0,2	-0,1	0,6	-0,4	0,4
2009	Nedarbo lygis, %	15,6	13,2	14,2	10,5	14,5	14,5	11,5	16,8	10,1	14,2
	Skirtumas nuo bendro vidurkio, %	1,8	-0,6	0,4	-3,3	0,7	0,7	-2,3	3,0	-3,7	0,4
2010	Nedarbo lygis, %	17,6	16,9	18,1	15,5	23,2	19,1	11,9	22,5	21,3	16,2
	Skirtumas nuo bendro vidurkio, %	-0,2	-0,9	0,3	-2,3	5,4	1,3	-5,9	4,7	3,5	-1,6
2011	Nedarbo lygis, %	16,9	13,3	13,0	13,9	20,6	17,3	11,3	19,3	23,8	14,3
	Skirtumas nuo bendro vidurkio, %	1,5	-2,1	-2,4	-1,5	5,2	1,9	-4,1	3,9	8,4	-1,1
2012	Nedarbo lygis, %	15,0	10,7	9,1	14,7	16,3	16,5	12,8	14,8	23,0	12,8
	Skirtumas nuo bendro vidurkio, %	1,6	-2,7	-4,3	1,3	2,9	3,1	-0,6	1,4	9,6	-0,6
2013	Nedarbo lygis, %	16,8	10,0	7,4	15,4	15,9	14,8	10,0	13,9	19,8	9,7
	Skirtumas nuo bendro vidurkio, %	5,0	-1,8	-4,4	3,6	4,1	3,0	-1,8	2,1	8,0	-2,1
2014	Nedarbo lygis, %	18,5	8,9	7,7	13,0	13,7	12,9	11,6	12,4	17,4	8,5
	Skirtumas nuo bendro vidurkio, %	7,8	-1,8	-3,0	2,3	3,0	2,2	0,9	1,7	6,7	-2,2
2015	Nedarbo lygis, %	15,4	7,2	6,0	10,4	12,0	13,0	9,1	10,3	14,0	7,6
	Skirtumas nuo bendro vidurkio, %	6,3	-1,9	-3,1	1,3	2,9	3,9	0,0	1,2	4,9	-1,5
2016	Nedarbo lygis, %	11,5	6,5	5,1	10,4	10,9	10,9	7,9	11,5	13,7	5,6
	Skirtumas nuo bendro vidurkio, %	3,6	-1,4	-2,8	2,5	3,0	3,0	0,0	3,6	5,8	-2,3

Lentelėje raudonai pažymėtas nedarbo lygis yra didesnis negu to laikotarpio ES-28 vidurkis. Matyti, kad 2009-2011 m., kai šalyje buvo didžiausias nedarbo lygis, visų apskričių rodikliai viršijo ES šalių vidurkį. Didžiausias nedarbas išaugo 2009 m. 2012 m. Klaipėdos ir Kauno apskričių rodikliai aplenkė ES

nedarbo lygį ir buvo mažesni negu šalies nedarbo lygis. 2013 m. ES nedarbo ribą viršijo ir Tauragės bei Vilniaus apskritys, kurių nedarbo lygis buvo vidutiniškai 2 % mažesnis negu šalies rodiklis. 2014 m. nedarbo lygis mažėjo ir Marijampolės apskritis. Nedarbo lygis vis dar išlieka opi problema regionuose – Vilniaus ir Alytaus apskričių nedarbo lygiai vidutiniškai skiriasi 49,6 %. Būtent šis veiksnys gali įtakoti gyventojų vietinę migraciją iš mažesnių miestų ar apskričių į didesnius miestus.

Vertinant šalies išsivystymo lygį, svarbu atsižvelgti ir į šalies regionus. Dėmesį reikėtų sutelkti į regionus, kurie kuria mažiausią pridėtinę vertę BVP rodiklio atžvilgiu. Siekiant nustatyti kiek BVP sukuria Lietuvos regionai, pasirinktas BVP dydis vienam gyventojui apskrityse (28 pav.).

28 pav. Lietuvos bendrojo vidaus produkto dalis vienam gyventojui apskrityse 2007-2016 m. laikotarpiu kitimas, % (sudaryta pagal LR Statistikos departamento duomenis)

Pateikti duomenys rodo, kad apie 60 % šalies BVP sukuria Vilniaus ir Kauno gyventojai. Vilniaus pozicija visu analizuojamu laikotarpiu išliko pirmaujanti ir per 10 metų lyginamąjį svorį padidino 2,3 %. Kauno apskritis nuo 2007 m. iki 2016 m. lyginamąjį svorį padidino 0,7 %, tačiau nuo 2012 m. nekito. Trečią vietą pagal gyventojui tenkantį BVP užima Klaipėda. Pastebima, kad minėto regiono lyginamasis svoris 2007-2016 m. laikotarpiu sumažėjo 0,4 %. Nepaisant to, Klaipėdos apskrities sukuriamą BVP dalis beveik tris kartus viršija Marijampolės, Telšių ir Utenos apskritis. Matyti, kad regionuose išlieka didelė atskirties problema, nes ekonominiai skirtumai siekia iki 19 kartų.

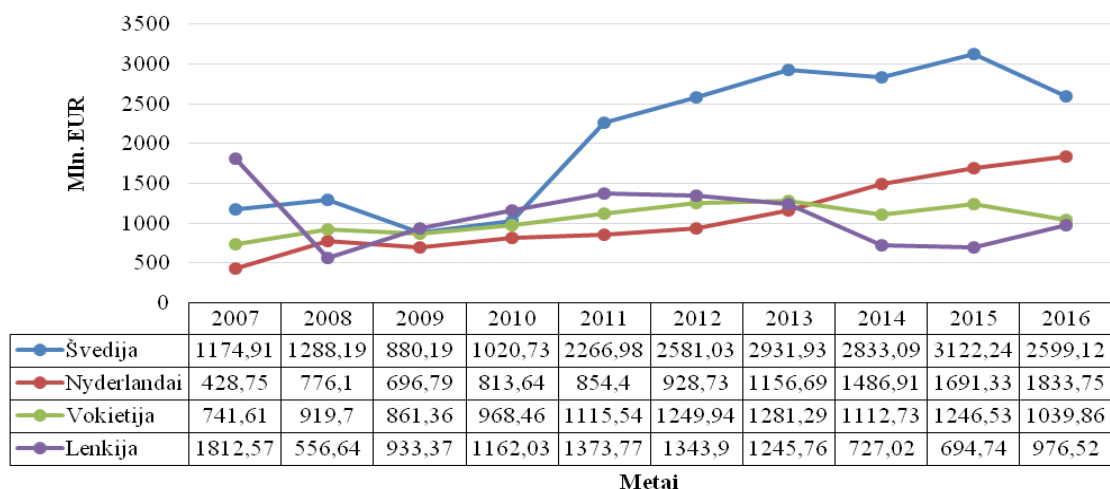
TUI kaip ir anksčiau minėti makroekonominiai rodikliai lemia šalies ekonominę padėtį. TUI pasiskirstymas regionuose parodo jų patrauklumą (19 lentelė).

19 lentelė. Tiesioginių užsienio investicijų vienam gyventojui pagal apskritis Lietuvoje 2007-2016 m. laikotarpiu kitimas, Eur (sudaryta pagal LR Statistikos departamento duomenis)

Apskritis	Metai										Viso:
	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016	
Vilniaus	6971	7640	6934	7672	8582	9649	10796	11235	11830	12282	93591
Telšių	10481	2725	4817	6733	7309	7016	6692	1999	1867	2642	52281
Klaipėdos	2344	2658	2562	2834	3072	3115	2925	3100	3732	3474	29816
Kauno	1767	1447	1849	1927	2225	2521	2196	2427	2612	2610	21581
Panevėžio	634	627	850	701	833	993	1203	1184	1369	1494	9888
Utenos	582	612	644	657	472	580	520	1644	1375	1274	8360
Alytaus	758	646	608	583	603	723	752	805	949	1011	7438
Marijampolės	156	235	553	589	659	861	776	904	944	919	6596
Šiaulių	383	439	445	529	569	597	636	605	641	968	5812
Tauragės	154	141	120	117	123	129	160	212	243	273	1672
<i>Viso:</i>	<i>24230</i>	<i>17170</i>	<i>19382</i>	<i>22342</i>	<i>24447</i>	<i>26184</i>	<i>26656</i>	<i>24115</i>	<i>25562</i>	<i>26947</i>	<i>237035</i>

Statistiniai duomenys rodo, kad didžiausias užsienio investicijas pritraukia Vilniaus apskritis. Lyginant bendrą investicijų sumą, Vilniaus lyginamojo svorio dalis sudaro 39,5 %. Perpus mažiau už Vilniaus apskritį sukuria Telšių apskritis, kuri lyginamojo svorio atžvilgiu lenkia didžiausius Lietuvos miestus iki 7,5 karto. Ypatingai didelis investicijų kiekis vienam gyventojui teko 2010-2015 m. Utenos apskrities situacija kardinaliai pakito 2014 m., kai rodiklis pakilo daugiau negu 3 kartus. TUI Tauragės apskrityje yra mažavertės, tačiau matyti, kad investuotojus pritraukia ne tik didieji Lietuvos miestai, bet ir mažesnės apskritys.

TUI augimas šalyje yra ekonominę situaciją gerinanatis reiškinys. Siekiant didinti TUI apimtį, tikslinga iširti daugiausiai investuojančias šalis (29 pav.).

29 pav. Tiesioginių užsienio investicijų pagal investuojančias šalis Lietuvoje 2007-2016 m. laikotarpiu kitimas, mln. EUR (sudaryta pagal LR Statistikos departamento duomenis)

Duomenys rodo, kad 2007-2010 m. laikotarpiu TUI lygis pagal šalis tarpusavyje skyrėsi nežymiai. Didžiausias investijų kiekis 2007-2016 m. gautas iš Švedijos. Investavimo lygis 2011 m. išaugo 2,2 karto. 2012 m. metais augimas buvo nežymus, o 2014 m. – mažėjo. Lenkijos investicijos 2007-2013 m. buvo antros pagal dydį, tačiau 2014-2015 m. mažėjo. Tam įtakos galimai turėjo tarptautinių santykių konfliktai dėl lenkijos piliečių teisių apribojimo Lietuvoje. Vokietijos investicijos, kaip ir anksčiau minėtų šalių, didėjo iki 2014 m. Tikėtina, kad naujos nacionalinės valiutos įvedimas investuotojams sukėlė nesaugumo jausmą, kurio pasekoje buvo jaučiama investicijų stagnacija. Nyderlandų TUI didėjo visu analizuojamu laikotarpiu ir pakilo 1,3 karto. TUI paskirstymas pagal veiklos rūšis pateikimas 30 pav.

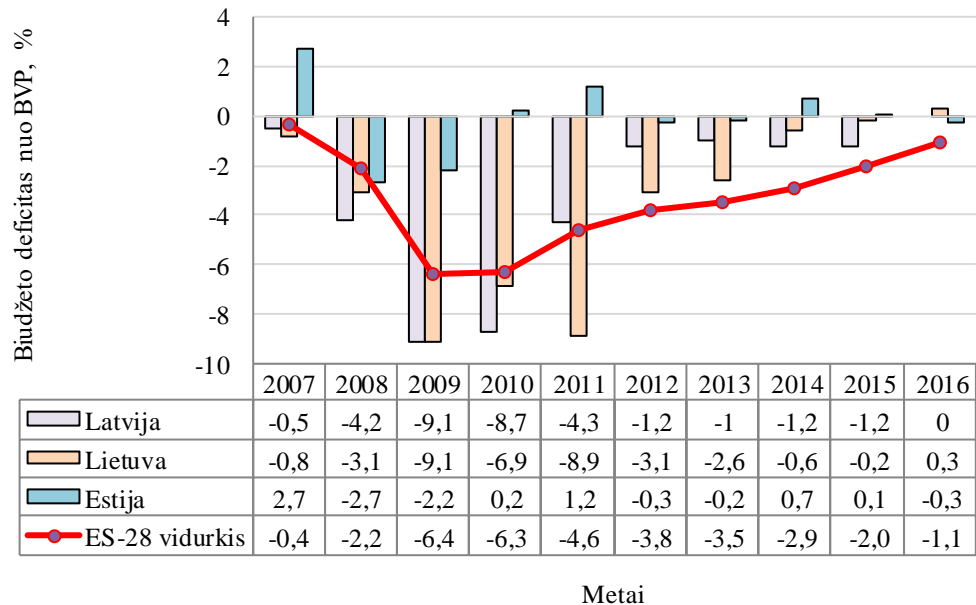

30 pav. Tiesioginės užsienio investicijos pagal ekonominės veiklos rūšis Lietuvoje 2007-2016 m., % (sudaryta pagal LR Statistikos departamento duomenis)

Duomenys rodo, kad didžiausias užsienio investicijas 2007-2016 m. pritraukė finansinės, draudimo ir apdirbamosios gamybos sektoriai, kurie sudaro 46,7 % visų investicijų. Perpus mažiau investuojama į nekilnojamojo turto operacijų ir prekybos sektorius (25,1 %). Informacinių technologijų sektorius sulaukia vidutinio lygio investicijų, kurias daugiausiai sudaro Švedijos ir Nyderlandų kapitalas. Kitos veiklos finansuojamos nežymiai – jų lyginamasis svoris nesiekia 5 %. Mažiausiai TUI sulaukia žemės ūkis, miškininkystė ir žuvininkystė.

Ekonominės situacijos gerinimui šalyje itin svarbus teisingas valstybės išdalo paskirstymas. Šiuo klausimu susiduriama su problema – nepakanka biudžeto lėšų asignavimų paskirstymui. Šių veiksmų

pasekoje, susiformuoja deficitinis valstybės biudžetas. Biudžeto vykdymo dinamikos analizei pasirinktas biudžeto deficitas nuo šalies BVP, o rezultatai lyginami su Baltijos šalimis (31 pav).

31 pav. Valstybės biudžeto deficito nuo bendrojo vidaus produkto Baltijos šalyse 2007-2016 m. laikotarpiu kitimas, % (sudaryta pagal Eurostat duomenis)

Duomenys rodo, kad Lietuvos valstybės biudžeto deficitas 2007 m. buvo 0,8 %, o iki 2009 m. išaugo dar 8,3 %. Esminis pasikeitimas įvyko 2012 m., kai deficitą pavyko sumažinti 5,8 %. 2013-2016m. deficitas biudžete buvo sumažintas dar 2,9 % ir paskutiniaisiais metais turėjo perviršį. Deficito mažėjimui įtakos turėjo išsaugusios valstybės pajamos ir BVP augimas. 2012 m. Lietuvai pavyko peržengti ES šalių vidurkį ir iki 2016 m. išlaikyti teigiamą pusiausvyrą. Latvijos situacija 2010 m. buvo blogesnė nei kitų Baltijos valstybių, tačiau iki 2012 m. pavykus deficitą sumažinti 7,5 %, 2013 m. jo dydis siekė tik 1-1,2 %. 2016 m. šalies biudžetas atitiko pajamų ir asignavimų santykį. ES šalių vidurkį Latvija viršijo dar 2011 m. ir pozicijos neapleido iki 2016 m. Estijos situacija Baltijos šalių atžvilgiu yra perspektyviausia. Didžiausias biudžeto deficitas buvo pasiektas 2008 m. ir 2009 m., kai rodiklis siekė tik 2,2-2,7 %. Kitais metais buvo jaučiamas biudžeto perviršis. Teigiamas Estijos požymis – nereikšmingi pokyčiai, kurie šalyse sukuria saugumo jausmą. Tai rodo, kad valstybė geba valstybės lėšas paskirstyti teigiamai.

4.2. Europos Sąjungos struktūrinės paramos ir Lietuvos makroekonominių rodiklių koreliacinė priklausomybė 2007-2016m.

Siekiant įvertinti ES struktūrinės paramos poveikį Lietuvos makroekonominiams rodikiams, atliekama koreliacinė-regresinė analizė. 20 lentelėje pateikiami analizėje naudojami duomenys.

20 lentelė. Ekonominiai rodikliai Lietuvoje 2007-2016 m.

Metai	ES struktūrinė parama	Užimtumo lygis	Nedarbo lygis	BVP vienam gyventojui	TUI vienam gyventojui	Biudžeto deficitas nuo BVP
	(Y)	(X ₁)	(X ₂)	(X ₃)	(X ₄)	(X ₅)
2007	0	53,2	4,3	60	24230	-0,8
2008	549,4	52,6	5,8	63	17170	-3,1
2009	2267,3	48,8	13,8	56	19382	-9,1
2010	1814,1	46,7	17,8	60	22342	-6,9
2011	951,1	48,6	15,4	66	24447	-8,9
2012	1013,5	50,0	13,4	70	26184	-3,1
2013	869,8	51,2	11,8	73	26656	-2,6
2014	63,5	52,6	10,7	75	24115	-0,6
2015	628,3	53,8	9,1	75	25562	-0,2
2016	1774,0	55,6	7,9	75	26947	0,3

Pagal 2007-2013 m. duomenis atliktos koreliacijos analizės rezultatai pateikiami 21 lentelėje.

21 lentelė. Europos Sąjungos struktūrinės paramos poveikio šalies ekonomikai koreliacijos koeficiento skaičiavimas 2007-2013 m. (skaičiavimai atlikti MS Excel programa)

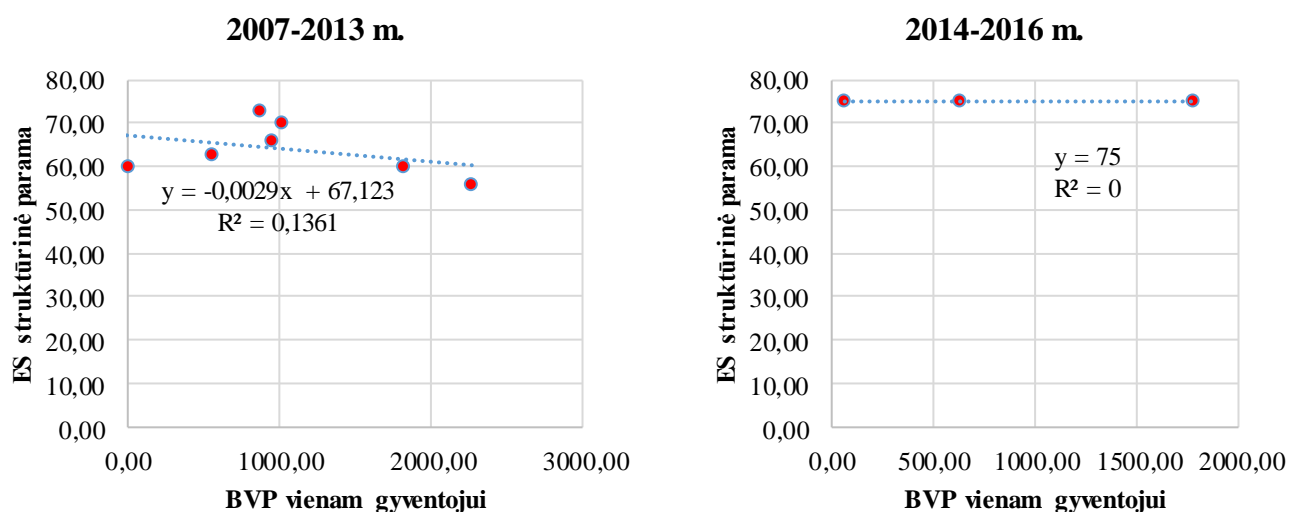
		ES struktūrinė parama	Užimtumo lygis	Nedarbo lygis	BVP vienam gyventojui	TUI vienam gyventojui	Biudžeto deficitas nuo BVP
		(Y)	(X ₁)	(X ₂)	(X ₃)	(X ₄)	(X ₅)
ES struktūrinė parama	(Y)	1					
Užimtumo lygis	(X ₁)	-0,82339	1				
Nedarbo lygis	(X ₂)	0,77340	-0,96301	1			
BVP vienam gyv.	(X ₃)	0,36892	0,18279	0,07131	1		
TUI vienam gyv.	(X ₄)	-0,25464	0,60353	-0,75616	-0,64812	1	
Biudžeto deficitas nuo BVP	(X ₅)	-0,78801	0,81481	-0,74287	0,39036	0,26133	1

Pagal 2014-2016 m. laikotarpio duomenis atliktos koreliacijos analizės rezultatai pateikiami 22 lentelėje.

22 lentelė. Europos Sąjungos struktūrinės paramos poveikio šalies ekonomikai koreliacijos koeficiento skaičiavimas 2014-2016 m.

		ES struktūrinė parama	Užimtumo lygis	Nedarbo lygis	BVP vienam gyventojui	TUI vienam gyventojui	Biudžeto deficitas nuo BVP
		(Y)	(X ₁)	(X ₂)	(X ₃)	(X ₄)	(X ₅)
ES struktūrinė parama	(Y)	1					
Užimtumo lygis	(X ₁)	0,99691	1				
Nedarbo lygis	(X ₂)	-0,96218	-0,98061	1			
BVP vienam gyventojui	(X ₃)	0	0	0	1		
TUI vienam gyventojui	(X ₄)	0,95676	0,97666	-0,99981	0	1	
Biudžeto deficitas nuo BVP	(X ₅)	0,99162	0,99870	-0,98931	0	0,98632	1

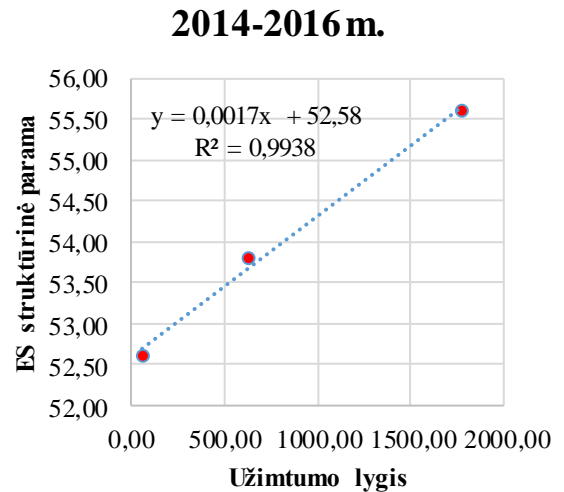
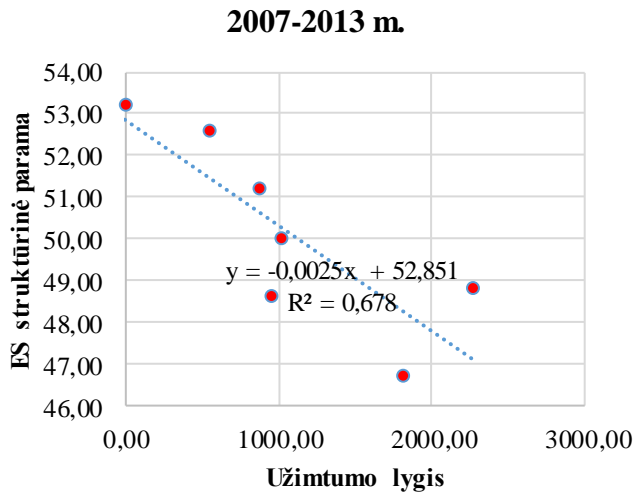
21 ir 22 lentelių duomenys rodo, kad tarp ES struktūrinės paramos ir BVP vienam gyventojui pastebimas stiprus ryšys (31 pav.).

31 pav. Europos Sąjungos struktūrinės paramos ir bendrojo vidaus produkto vienam gyventojui poveikio palyginimas 2007-2013 m. ir 2014-2016 m. laikotarpiu

Vertinant BVP pokyčius ir gautą ES struktūrinių fondų paramą 2007-2013 m. laikotarpiu nustatytas silpnas koreliacijos tiesinis ryšys. Tai reiškia, kad gauta paramos suma tiesiogiai neįtakoja BVP dydžio vienam gyventojui ir turi silpną ryšį vertinant šalies išsivystymo lygį. Visiškas ryšio nebuvimas nustatytas antruoju programavimo laikotarpiu – nuo 2014 m. iki 2016 m.

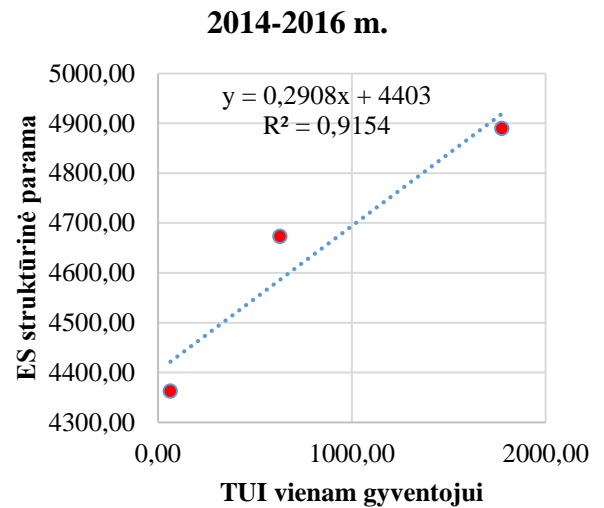
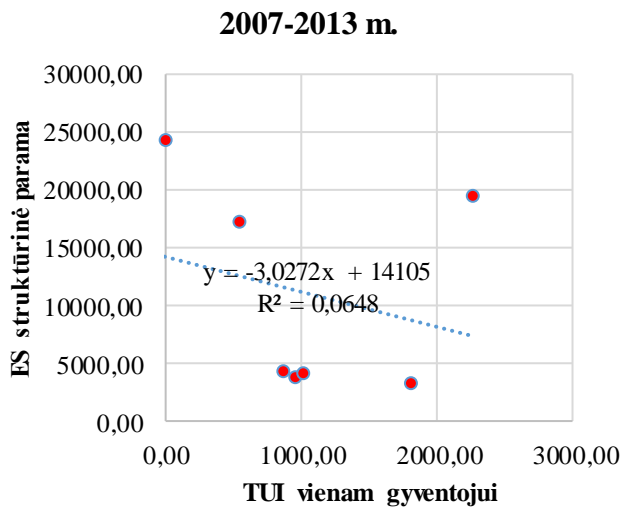
Stiprus ryšys nustatytas ES struktūrinių fondų poveikiui vertinant užimtumo lygį (32 pav.).

32 pav. Europos Sąjungos struktūrinės paramos ir užimtumo lygio Lietuvoje poveikio palyginimas 2007-2013 m. ir 2014-2016 m. laikotarpiu

2007-2013 m. pastebimas neigiamos koreliacijos ryšys ($r = -0,82339$), kuris yra neigiamas ir kreivinis. Tai reiškia, kad ES struktūrinė parama įtakoja šalies užimtumo lygį. 2014-2016 m. ryšys buvo stipresnis ($r = 0,99691$). Nustatyta tiesinė teigiama koreliacija.

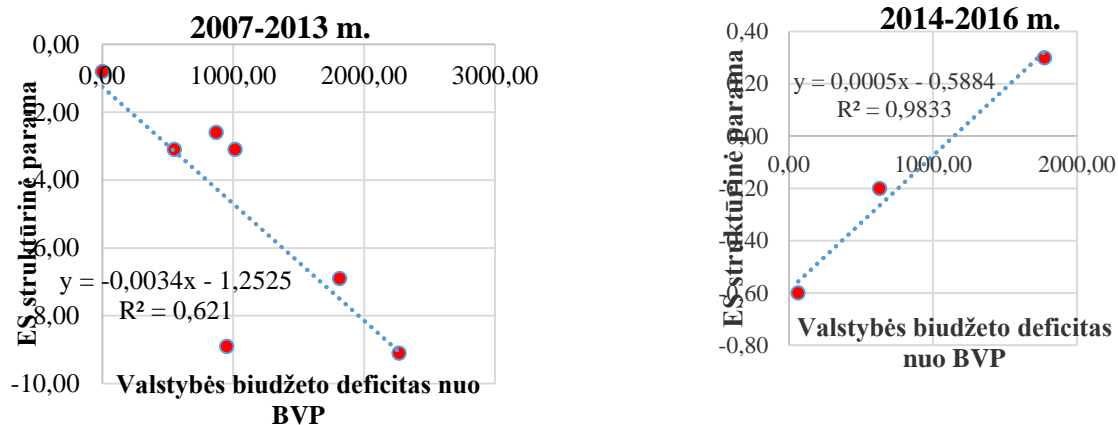
ES struktūrinės paramos poveikis TUI atžvilgiu (33 pav.) 2007-2013 m. laikotarpiu yra silpnas. Nustatyta kreivinė neigiama koreliacija ($r = -0,25464$). Galima teigti, kad poveikis yra juntamas nežymiai.

33 pav. Europos Sąjungos struktūrinės paramos ir tiesioginių užsienio investicijų vienam Lietuvos gyventojui poveikio palyginimas 2007-2013 m. ir 2014-2016 m. laikotarpiu

2014-2016 m. laikotarpiu ES struktūrinių fondų paramos poveikis TUI buvo stiprus ($r= 0,95676$), nustatyta tiesinė teigiama koreliacija. Tai rodo, kad ES parama stipriai veikia TUI.

ES struktūrinių fondų skiriamos paramos ir valstybės biudžeto deficito nuo BVP santykio priklausomybė pateikiama 34 pav.

34 pav. Europos Sąjungos struktūrinės paramos ir Lietuvos Respublikos biudžeto deficito nuo bendrojo vidaus produkto Lietuvoje poveikio palyginimas 2007-2013 m. ir 2014-2016 m. laikotarpiu

Duomenys rodo, kad ES struktūrinės paramos poveikis yra stiprus biudžeto deficito atžvilgiu. Nustatytas koreliacinis ryšys 2007-2013 m. laikotarpiu yra kreivinis ir teigiamas ($r= 0,78801$). Tai reiškia, kad gautas ES struktūrinių fondų finansavimas teigiamai veikia valstybės biudžeto deficitą. 2014-2016 m. laikotarpiu nustatytas stiprus tiesinis koreliacinis ryšys ($r= 0,99162$).

IŠVADOS IR REKOMENDACIJOS

- Atlikus statistinių duomenų analizę padaryta prielaida, kad Lietuvoje egzistuoja socialiniai ir ekonominiai skirtumai. Nustatyta, kad kaimo ir miesto užimtumo lygis skiriasi daugiau negu 2 kartus, nedarbo lygis pagal amžiaus grupes pasiskirsto netolygiai, o šalyje sukuriamas BVP ir pritraukiamos TUI apskrityse žymiai skiriasi. ES struktūrinių fondų parama labai svarbi regioninių skirtumų šalinimui. Įsisavintomis lėšomis kuriamas verslas skatina apskričių konkurencingumą, didina įsidarbinimo galimybes gyventojams ir mažina socialinę atskirtį.
- Mokslinės literatūros analizė parodė, kad pagrindinis ES struktūrinės paramos tikslas yra kuo labiau sumažinti socialinius ir ekonominius skirtumus. 2007-2013 m. programos laikotarpiu numatytos keturios veiksmų programos: žmogiškųjų išteklių plėtros, ekonomikos augimo, sanglaudos skatinimo ir techninės paramos, o 2014-2020 m. laikotarpiui numatyta viena investicijų veiksmų programa. Programavimo laikotarpiai įgyvendina Lisabonos ir „Europa 2020“ strategijų prioritetus. 2007-2013 m. laikotarpio programoje numatyta 13 prioritetų, kurie buvo nukreipti ne į žmogiškųjų išteklių tobulinimą, o į verslo subjektų gebėjimų plėtrą. 2014-2020 m. laikotarpio programoje numatyta 12 prioritetų, kurie apima ekonominį, socialinį ir aplinkos apsaugos modelius. Šių modelių sąveika yra kaip visuma, o ne atskirai vertinamos dalys. Lėšų paskirstymo instrumentams priskiriami penki ES struktūriniai fondai: ERPF, ESF, SF, EJŖŽF ir EJŖŽF. Atsižvelgiant į fondų tikslus, lėšos skirstomos pagal šalių narių ekonominius rodiklius ir patvirtintus projektus. Šalys skirstomos į mažiau išsivysčiusius, pereinamojo laikotarpio ir labiau išsivysčiusius regionus. Mokslinėje literatūroje išskiriami makroekonominiai rodikliai, kurie yra veikiami ES struktūrinės paramos – užimtumas, nedarbas, TUI, valstybės biudžeto deficitas, BVP ir DU. Pateiktų rodiklių atžvilgiu vertinama įsisavintų lėšų nauda trumpuoju, vidutiniu ir ilguoju laikotarpiu.
- ES struktūrinės paramos vertinimo metodus sudaro 7 pagrindinės kryptys: tyrimo apimtis, rūšis, aspektai, tikslai, uždaviniai, programos sudėtis ir aplinka. Aplinka ir programa lemia kitų krypčių pasirinkimą, nes tai yra išorinės jėgos, kurios nepriklauso nuo vertinimą atliekančių asmenų ar institucijų. Pastebėta, kad ES struktūrinės paramos vertinimas pagal aspektus, sudaro sąlygas detaliau ištirti projektų ar programų trūkumus ir juos pašalinti. Atsižvelgiant į ES struktūrinės paramos vertinimo rūšis, numatomi ir tikslai, kurie gali apimti įgyvendinimo arba poveikio vertinimą. Planavimo stadijose būtina numatyti analizės dimensijos gylį, sąveiką su aplinkinėmis dimensijomis ir kriterijus. ES struktūrinės paramos vertinimas yra kiekinių ir kokybinių tyrimo

metodų visuma, kuri vertina efektyvumą, poveikį aplinkai, tikslų įgyvendinimą ir galimybes ateičiai.

- Statistinių duomenų analizė parodė, kad ES struktūrinės paramos teikiamos projektų paraiškos yra nepakankamai neefektyvios, nes patvirtinama tik 67,7 % paraiškų. Vertinant prašomo finansavimo skyrimą, nepatvirtinama 24 % projekto lėšų. 2007-2013 m. laikotarpiu skiriamos paramos dalis vienam gyventojui kasmet vidutiniškai siekė 741,33 EUR, o 2014-2016 m. laikotarpiu 3,6 karto mažiau – 204,56 EUR. Tai įtakojo programos pasikeitimas ir lėtas lėšų įsisavinimas laikotarpio pradžioje. Didžiausią ES struktūrinių fondų paramą 2007-2013 m. įsisavinino LR Susisiekimo ministerija, kuri daugiausiai rėmė transeuropinių transporto tinklų plėtrą ir kelių infrastruktūros tobulinimą. Šalies regionuose 2014-2016 m. daugiausiai paramos buvo skiriama Vilniaus apskrįčiai, kurios vienam gyventojui skiriama ES struktūrinių fondų paramos dalis siekė 1285,62 EUR, kitose apskrityse – iki 13 kartų mažiau. Atskirtis pastebima ir vertinant šalies makroekonominius rodiklius: apskričių užimtumo lygis skiriasi iki 7 kartų, nedabo lygis – iki 2,5 karto, BVP vienam gyventojui – iki 19 kartų, TUI vienam gyventojui – iki 57 kartų. Netolyginus lėšų įsisavinimas ir makroekonominių rodiklių skirtumai pagrindžia regioninės atskirties problematiką.
- Korecialinės-regresinės analizės budu nustatytas ES struktūrinės paramos poveikis Lietuvos ekonomikai parodė, kad 2014-2016 m. laikotarpiu įsisavintų lėšų poveikis buvo stipresnis negu pirmuoju programavimo laikotarpiu (2007-2013 m.). Nustatyta, kad ES struktūrinės paramos poveikis BVP vienam gyventojui 2007-2013 m. laikotarpiu buvo silpnas ($r = 0,36892$), o 2014-2016 m. poveikis nepastebėtas ($r = 0$). Užimtumui ir nedarbui didesnę poveikį turėjo 2014-2016 m. programavimo laikotarpis. 2007-2013 m. laikotarpiu poveikis TUI buvo labia silpnas ($r = -0,25464$), o 2014-2016 m. nustatytas stiprus poveikis ($r = 0,95676$). Apibedrindant galima teigti, kad ES struktūrinė parama turi poveikį šalies ekonomikai.

Atlikus magistro darbo teorinę ir praktinę dalį, rekomenduotina:

- *LR Socialinės apsaugos ir darbo ministerijai skatinti jaunimo užimtumo lygį.* Rekomenduojama sukurti darbo teisės normas, kurios neapsunkintų nepilnamečių asmenų įdarbinimo galimybių. Siekiant padidinti 15-24 m. asmenų užimtumo lygį turėtų būti taikomos mokestinės lengvatos dirbantiems asmenims ir darbdaviams.
- *TUI pritraukimas į žemesnio išsivystymo regionus.* Siūloma skatinti TUI į Marijampolės, Tauragės ir Alytaus apskritis, kurių sukuriama BVP vertė vienam gyventojui yra mažiausia. Šiuose

regionuose turėtų būti kuriamos Laisvosios ekonominės zonos ir numatomos lengvatos SVV. LR Finansų ministerijai siūloma sukurti mokestinę sistemą išskiriant regionus, kurioje būtų numatytos mokesčių lengvatos mažiau išsivysčiusiems regionams.

- *Skatinti verslo kūrimą ir plėtrą, kuri yra darni aplinkai.* Siūloma remti ekologiškų ir draugiškų aplinkai veiklų kūrimą bei plėtrą, kuri formuotų socialiai atsakingo verslo kultūrą. Prisidėjimas prie klimato kaitos gerinimo turėtų būti privaloma naujai kuriamo verslo sąlyga.

LITERATŪRA

2014-2020 m. laikotarpio Europos struktūriniai ir investicijų fondai (2015). Oficialieji tekstai ir komentarai, Regioninės ir miestų politikos. [žiūrėta 2017-10-27]. Prieiga per internetą http://ec.europa.eu/regional_policy/sources/docgener/guides/blue_book/blueguide_lt.pdf

Aillo, F, Pupo, V. (2012). Structural funds and the economic divide in Italy. *Journal of Policy Modeling.*, 34, 403-418. [žiūrėta 2017-10-27]. Prieiga per internetą <https://doi.org/10.1016/j.jpolmod.2011.10.006>

Alegere, J.G. (2016). *European Social Fund: Evolution and geographic allocation. The case Spain.* Universidad Autonoma de Barcelona y Universidad de Malaga, Cuadernos economicos de ice N.91, 183-200 p. [žiūrėta 2017-10-27] Prieiga per internetą http://www.revistasice.com/CachePDF/CICE_91_183-202_F5A8852A24EBE5D834444F36E6336F91.pdf

Becker, S.O., Egger, P, Ehrlich, M. (2009). Going NUTS: The efekct of EU Structural Funds on Regional Performance. 19-20 p. [žiūrėta 2017-10-27]. Prieiga per internetą <http://www2.iadb.org/intal/catalogo/PE/2012/11124a08.pdf>

Beržinskienė, D., Cibulskienė, D., Būdvytytė-Gudienė, A. (2012). *ES struktūrinių fondų paramos įsisavinimo intensyvumas Lietuvos smulkaus ir vidutinio verslo sektoriuje.* *Ekonomika ir vadyba: aktualijos ir perspektyvos*, 2012, 4(25), 53-64 p. ISSN 1648-9098.

Beržinskienė, D., Raziulytė, S. (2012). Darbo našumo ir darbo užmokesčio tarpusavio priklausomybės vertinimas Lietuvos pavyzdžiu. *Ekonomika ir vadyba: aktualijos ir perspektyvos* 2(26), 36-40 p. ISSN 1648-9098

Brazienė, R., Mikutavičienė, I. (2013). Lietuvos jaunimo perėjimas iš švietimo sistemos į darbo rinką: švietimo, darbo užimtumo politikos aspektas, 108-117 p. [žiūrėta 2017-11-02]. Prieiga per internetą http://www.mruni.eu/upload/iblock/df8/008_braziene%20.pdf

Brazienė, R., Šalkauskaitė, U. (2012). Darbo rinkos reikalavimai ir jaunimo įdarbinimo galimybės Lietuvoje: darbo pasiūlos skelbimų turinio analizės rezultatai. *Ekonomika ir vadyba: Aktualijos ir perspektyvos*, 4 (28), 77-88 p. ISSN 1648-9098.

Bruneckienė, J. (2014). Sumanios ekonomikos koepcija ekonominės vertės kūrimo mieste kontekste. *Viešoji politika ir administravimas*, T.13, Nr. 3, 469-478 p. ISSN 1648-2603 .

Bučaitė-Vilkė, J. (2014). Ar nedarbas riboja? Bendruomeniškumas, socialiniai paramos tinklai ir dalyvavimas viešame gyvenime. *Socialinių tyrimų žurnalas Kultūra ir visuomenė*, 5(2), 37-56 p. ISSN 2335-8777.

Cardenete, M.A., Carmen Delgado, M.d. (2013). *Analysis of the Impact of the European Funds in Andalusia in 2007-2013 Using a General Equilibrium Model*. Prieiga per internetą [žiūrėta 2017-10-27] https://file.scirp.org/pdf/ME_2013061714131987.pdf

Čiegis, R., Tauraitė, V. (2017). *Lankstisauogos modelio elementų vertinimas ir perspektyvos Lietuvos darbo rinkoje*. Taikomoji ekonomika: sisteminiai tyrimai, (2017.11/1), 57-76 p.

Dall'erba, S., Guillain, R., Le Galo, J. (2009). *Impact of structural funds on regional growth: how to reconsider a 9 ear-old black box*. Region et Developpement No 3-2009, 78-92 p. [žiūrėta 2017-11-02]. Prieiga per internetą http://region-developpement.univ-tln.fr/fr/pdf/R30/8-Dall%27erba_Guillain_Le%20Gallo.pdf

Damulienė, A. (2012). Europos Sąjungos finansinė parama kaimo turizmui: teorinis ir praktinis aspektai. Socialinių mokslų studijos, 4(1), 125-132 p. [žiūrėta 2017-11-02]. Prieiga per internetą http://www.mruni.eu/upload/iblock/6bb/10_Damuliene.pdf

Damulienė, A. (2013). Migracijos problema Lietuvoje ir jos įtaka šalies ekonomikai. Bussiness systems and economics Vol 3(1). 106-116 p. [žiūrėta 2017-11-02]. Prieiga per internetą <https://repository.mruni.eu/bitstream/handle/007/10564/314-500-1-SM.pdf?sequence=1>

Dapkus, M., Garšvienė, L. (2012). Einamosios sąskaitos saldo poveikio ekonomikai tyrimas. Taikomoji ekonomika: sisteminiai tyrimai“ 2012.6/2. [žiūrėta 2017-10-02]. Prieiga per internetą <https://ejournals.vdu.lt/index.php/applied-economics/article/viewFile/347/290>

Dapkus, R., Streinikienė, D. (2016). *Impact of Use of European Union Struktural Funds for Sustainable Development in Member States*. International Journal of Trade, Economics and Finance, Vo.7, No. 2, April 2016, 25-29 p. [žiūrėta 2017-11-29]. Prieiga per internetą <http://www.ijtef.org/vol7/494-E104.pdf>

Domarkas, V., Juknevičienė, V., Kareivaitė, R. *Institucinės dimensijos vaidmuo darnaus vystymosi koncepcijoje*. Viešojo politika ir administravimas, T.11, Nr.3, 461-472 p. <https://repository.mruni.eu/bitstream/handle/007/10764/164-330-1-SM.pdf?sequence=1&isAllowed=y>

Dromantienė, L. (2002). Užimtumo politika – socialinis garantas Europos Sąjungoje. Lietuvos teisės universiteto leidinys Socialinis darbas Nr.1(1) 117-125 p. [žiūrėta 2017-11-27]. Prieiga per internetą <https://repository.mruni.eu/bitstream/handle/007/13412/2240-4778-1-SM.pdf?sequence=1>

Dudzevičiūtė, G., Čekabnauskas, J. (2014). Priežastinio ryšio tarp nedarbo ir emigracijos tyrimas Lietuvoje. Verslas: teorija ir praktika, 15(4), 294-301 p. doi: 10.3846/btp.2014.516

Dumčiuvienė, D., Adomynienė, I. (2014). The evaluation of European Union structural support. 19th International Scientific Conference; Economics and Management 2014, ICEM 2014, 382-387 p.

[žiūrėta 2017-10-02] prieiga per internetą https://ac.els-cdn.com/S1877042814060273/1-s2.0-S1877042814060273-main.pdf?tid=6e86c36c-da8a-11e7-b6c0-00000aacb35e&acdnat=1512567555_639e9c478719b597b98fed13cf2109fe

Dumčiuvienė, D., Meilienė, E., Snieška, V. (2005). Konkurencingumo ir sanglaudos ryšiai Europos Sąjungos politikos kontekste. Viešoji politika ir administravimas, Nr. 13. ISN 1648-2603.

Dumčiuvienė, D., Stravinkas, T. (2012). Struktūrinės paramos įtaka šalies ekonominiam augimui. Economics and management: 2012, 17(4), 1347-1355 p. [žiūrėta 2017-11-27]. Prieiga per internetą <http://www.ecoman.ktu.lt/index.php/Ekv/article/viewFile/2999/2076>

Ederveen, S., Groot, H.L.F., Nahuis, R. (2006). *Fertile Soil for Structural Funds? A Panel Data Analysis of the Conditional Effectiveness of European Cohesion Policy*. žiūrėta 2017-10-27]. Prieiga per internetą <http://onlinelibrary.wiley.com/doi/10.1111/j.1467-6435.2006.00318.x/full>

ES struktūrinės paramos vertinimas: metodinės gairės (2010). LR finansų ministerija, 6-90 p. ISBN 978-609-437-075-5.

ES Tarybos rekomendacija (ES) 2015/1184 dėl valstybių narių ir Europos Sąjungos ekonominės politikos bendrų gairių, 1-5 p. [žiūrėta 2017-10-02] prieiga per internetą <http://eur-lex.europa.eu/legal-content/LT/TXT/PDF/?uri=CELEX:32015H1184&from=EN>

Europos Komisija, Regioninė politika. Principai. [žiūrėta 2017-10-27]. Prieiga per internetą http://ec.europa.eu/regional_policy/lt/policy/how/principles/

Europos Parlamentas (2017). . [žiūrėta 2017-10-27]. Prieiga per internetą http://www.europarl.europa.eu/atyourservice/lt/displayFtu.html?ftuId=FTU_5.1.2.html

Europos Parlamento ir Tarybos reglamentas (ES) Nr. 1304/2013 (2013). [žiūrėta 2017-10-02] prieiga per internetą <http://eur-lex.europa.eu/legal-content/LT/TXT/PDF/?uri=CELEX:32013R1304&from=LT>

Europos Parlamento ir Tarybos reglamentas (ES) Nr. 1305/2013 (2013). [žiūrėta 2017-10-02] prieiga per internetą <http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=OJ:L:2013:347:0487:0548:lt:PDF>

Europos Sąjungos Lisabonos darbotvarkės ir jos poveikio Lietuvai įvertinimas (2003). Ekonominės ir socialinės politikos sričių integracijos poveikio analizė, Lietuvos laisvosios rinkos institutas, 4-5 p. [žiūrėta 2017-10-02]. Prieiga per internetą <https://www.llri.lt/wp-content/uploads/2003/12/Lisabona-galutine-ataskaita-final.pdf>

Europos Sąjungos struktūrinės paramos vertinimo planavimas ir organizavimas Lietuvoje (2013). [žiūrėta 2017-10-02] prieiga per internetą

http://www.esparama.lt/es_parama_pletra/failai/fm/failai/Vertinimas_ESSP_Neringos/Vertinimo_pla_navimas_ir_organizavimas.pdf

Europos Sąjungos sutarties ir sutarties dėl Europos Sąjungos veikimo suvestinės redakcijos (2016/C 202/01). Europos Sąjungos oficialusis leidinys, 2016. [žiūrėta 2017-10-27]. Prieiga per internetą <http://eur-lex.europa.eu/legal-content/LT/TXT/PDF/?uri=OJ:C:2016:202:FULL&from=LT>

Europos. Komisijos komunikatas (2010), 2020 m. Europa, Pažangaus, tvaraus ir integracinio augimo strategija (2010 m. kovo 3 d.). [žiūrėta 2017-10-02]. Prieiga per internetą [https://sumin.lrv.lt/uploads/sumin/documents/files/ES_parama/2020m_europa_\(4\).pdf](https://sumin.lrv.lt/uploads/sumin/documents/files/ES_parama/2020m_europa_(4).pdf)

Eurostat statistiniai duomenys. [žiūrėta 2017-10-27]. Prieiga per internetą <http://ec.europa.eu/eurostat/data/database>

Fiaschi, D., Lavezzi, A.M., Parenti, A. (2011). *Productivity Growth across European Regions: the Impact of Structural and Cohesion Funds*. 18-21 p. [žiūrėta 2017-10-27]. Prieiga per internetą http://www1.unipa.it/~mario.lavezzi/papers/SCF_ProductivityGrowth_spat_05.pdf

Gajewski, M. (2017). Policies Supporting Innovation In The European Union In The Context Of The Lisbon Strategy And The Europe 2020 Strategy. *Comparative Economic Research*, Volume 20, Number 2, 10.1515, 109-126 p. [žiūrėta 2017-12-17] Prieiga per internetą <https://www.degruyter.com/downloadpdf/j/cer.2017.20.issue-2/cer-2017-0015/cer-2017-0015.pdf>

Hagen, T., Mohl, P. (2011). *Econometric evaluation of EU Cohesion Policy: a survey*. Econstor, 1-36 p. [žiūrėta 2017-10-02]. Prieiga per internetą <https://www.econstor.eu/bitstream/10419/28113/1/609865870.PDF>

Inokaitytė-Šmagarienė, S. (2017). *Lietuvos politinių partijų požiūriai į Europos integraciją: 2016 m. Seimo rinkimų programų analizė*. Viešoji politika ir administravimas, 10-15. [žiūrėta 2017-10-20]. <file:///C:/Users/VARTOT~1/AppData/Local/Temp/19344-57581-1-PB.pdf>

Isoda, V. (2017). Europos sąjungos institucijos kaip regioninės tarptautinės visuomenės struktūros dalis. *Jaunųjų mokslininkų darbai*, 47(1), 40-44. doi:10.21277/jmd.v47i1.86

Jakaitienė, A., Klyvienė, V. (2007). *Europos Sąjungos finansinės paramos poveikis Lietuvos ekonominei raidai*. Ekonomikos teorija ir praktika, Pinigų studijos 2007/2. [žiūrėta 2017-10-02]. Prieiga per internetą http://eia.libis.lt:8080/archyvas/viesas/20080807111714/http://www.lb.lt/lt/leidiniai/pinigu_studijos2007_2/jakaitiene_klyviene.pdf

Jasinskas, E., Simanavičienė, Ž. (2008). Valstybės finansinės paramos įtaka ūkininkų pelnui. *Taikomoji ekonomika: sisteminiai tyrimai*: 2008.2/1, 25-33 p. Prieiga per internetą [žiūrėta 2017-10-

27] http://eltalpykla.vdu.lt:8080/xmlui/bitstream/handle/1/1330/ISSN1822-7996_2008_V_2.N_1.PG_24-35.pdf?sequence=1&isAllowed=y

Kazėnas, G. (2008). *ES struktūrinės politikos reforma*. Viešoji politika ir administravimas, Nr.26, 55-57 p.. [žiūrėta 2017-11-27]. Prieiga per internetą <https://repository.mruni.eu/bitstream/handle/007/12514/1975-4153-1-SM.pdf?sequence=1&isAllowed=y>

Kriščiukaitienė, I., Andrikienė, S., Jedik, A., Namiotko, V. (2012). Tiesioginių išmokų įtakos Lietuvos žemės ūkiui įvertinimas taikant Agmemo Mokslo studija, 2012, 8-42 p. ISBN 978-9955-481-33-1

Kriščiukaitienė, I., Namiotko, V. (2012). *Ekologinio ūkininkavimo sąlygų palyginimas ES šalyse*. Mokslo darbai Vadybos moklas ir studijos – kaimo verslų ir jų infrastruktūros plėtrai 2(31), 86-93 p. [žiūrėta 2017-11-29]. Prieiga per internetą [http://vadyba.asu.lt/31/ManagKaunas_2\(31\).pdf#page=86](http://vadyba.asu.lt/31/ManagKaunas_2(31).pdf#page=86)

Kvedaraitė, N., Repečkienė, A., Glinskienė, R. (2012). Emigruojančio akademinio jaunimo socialiniai ryšiai formuojant darbo ir edukacinės paieškos strategijas. Taikomoji ekonomika: sisteminiai tyrimai: 2012.6/2. [žiūrėta 2017-11-29]. Prieiga per internetą http://eltalpykla.vdu.lt:8080/xmlui/bitstream/handle/1/1326/ISSN1822-7996_2012_T_6_N_2.PG_99_112.pdf?sequence=1

Laužikas, R., Varnienė-Janssen, R. (2014). *Paveldas ir visuomenė: Lietuvos kultūros paveldo skaitmeninio strateginės plėtros gairės 2014-2020 metų programavimo laikotarpiui*. Informacijos mokslai, Paveldo komunikacija, 2014-69, 118-133 p. ISSN 1392-0561.

Lietuvos 2007-2013 m. Europos Sąjungos struktūrinės paramos panaudojimo strategijos konvergencijos tikslui įgyvendinti įgyvendinimo strateginė ataskaita 2012 (2012). [žiūrėta 2017-10-02] prieiga per http://www.esparama.lt/es_parama_pletra/failai/fm/failai/Ataskaitos/Metines_ataskaitos_2009/strategie_ataskaita_2012.pdf

Lietuvos Respublikos Statistikos departamentas (2017). [žiūrėta 2017-10-02] prieiga per internetą <https://osp.stat.gov.lt/statistiniu-rodikliu-analize#/>

LR 2014–2020 metų Europos Sąjungos struktūrinių fondų investicijų veiksmų programa (2017). [žiūrėta 2017-10-02] prieiga per internetą <http://www.esinvesticijos.lt/lt/dokumentai/2014-2020-metu-europos-sajungos-fondu-investiciju-veiksmu-programa>

LR Finansų ministerija (2008). *Kas yra struktūrinė parama?* [žiūrėta 2017-11-20]. Prieiga per internetą <http://www.esparama.lt/kas-yra-strukturine-parama>

LR Finansų ministerija (2014). ES finansavimo 2014-2020 m. apžvalga, ko tikėtis naujuoju laikotarpiu? [žiūrėta 2017-10-27]. Prieiga per internetą http://www.esinvesticijos.lt/uploads/publications/docs/12_f15fabeca031b561bf227653f643617f.pdf

LR Finansų ministerija. 2007–2013 m. ES struktūrinių fondų galimybės, Europos Sąjungos struktūrinės paramos 2007–2013 m. prioritetai ir priemonės. Apie paramą – iš Esmės. [žiūrėta 2017-11-27]. Prieiga per internetą <http://www.esparama.lt/documents/10157/bcd9b077-9311-45df-bbcea75f885f6f51>

LR Finansų ministro įsakymas Dėl Europos Sąjungos struktūrinės paramos vertinimo plano patvirtinimo Nr. 1K-018, 2008-01-15. [žiūrėta 2017-10-20]. Prieiga per internetą <https://e-seimas.lrs.lt/portal/legalAct/lt/TAD/TAIS.313201>

LR Partnerystės sutartis (2014). 8-140 p. [žiūrėta 2017-10-02]. Prieiga per internetą <http://www.esinvesticijos.lt/lt/dokumentai/lietuvos-respublikos-partnerystes-sutartis>

Mačerinskaitė, R., Kėdaitis, V., Baležentis, T. (2016). *Minimaliojo darbo užmokesčio ir makroekonominių rodiklių sąsajos Europos Sąjungoje*. Management Theory and Studies for Rural Business and Infrastructure Development, Vol.38, No.1, 36-47 p. [žiūrėta 2017-10-02]. Prieiga per internetą <http://mts.asu.lt/mtsrbid/article/viewFile/977/1002>

Masionek-Schweda, Maciej Tokarski (2014). *The Absorption of the European Funds Granted to Poland for the Period 2007-2013 – Examples of Projects and Evaluation*. 42-60 p. [žiūrėta 2017-10-27]. Prieiga per internetą <https://www.ceeol.com/search/article-detail?id=444398>

Mažylis, L. (2006). Paramos smulkiajam ir vidutiniam verslui administravimo Lietuvoje europinis kontekstas. Viešoji politika ir administravimas, Nr. 16, 37-44 p. [žiūrėta 2017-11-29]. Prieiga per internetą <https://repository.mruni.eu/bitstream/handle/007/12851/2357-5037-1-SM.pdf?sequence=1>

Mohl, P., Hagen, T. (2011). *Do EU Structural funds promote regional employment? Evidence from dynamic panel data models*. European Central Bank Working paper series No 1403, 7-26 p. [žiūrėta 2017-10-02]. Prieiga per internetą <https://www.ecb.europa.eu/pub/pdf/scpwps/ecbwp1403.pdf?99c5db06bcb49ad238bda84968c13b98>

Nacionalinė bendroji strategija: Lietuvos 2007–2013 metų Europos Sąjungos struktūrinės paramos panaudojimo strategija konvergencijos tikslui įgyvendinti (2012), 3-61 p. [žiūrėta 2017-11-27]. Prieiga per internetą http://www.esparama.lt/es_parama_pletra/failai/fm/failai/Visos_patvirtintos_priemones/strategija_20120925.pdf

Okunevičiūtė-Neveauskienė, L., Moskvina, J. (2008). Vyresnio amžiaus asmenų dalyvavimo darbo rinkoje galimybių vertinimas. *Socialinis darbas*, Nr. 7(1). [žiūrėta 2017-11-29]. Prieiga per internetą <https://repository.mruni.eu/bitstream/handle/007/11992/1935-4075-1-SM.pdf?sequence=1&isAllowed=y>

Paun, C. (2014). *The Socio-economic Impact of European Funds on Eastern European Countries*. *International Review of Social Research*, 49-56 p. [žiūrėta 2017-10-27]. Prieiga per http://www.irsr.eu/issue10/04_Paun_p49-56.pdf

Puidokas, M., Daukaitė, I. (2013). *Lietuvos regioninės politikos tobulinimo kryptys Europos Sąjungos regioninės politikos kontekste*. *Viešoji politika ir administravimas* 2013, T.12, Nr. 1, 65-79 p. ISSN 1648-2603.

Raipa, A., Backūnaitė, E. (2004). Decentralizacijos reformų teoriniai ir taikomieji aspektai. *Viešoji potika ir administravimas*, Nr. 7, 23-31 p. [žiūrėta 2017-11-29]. Prieiga per internetą <https://repository.mruni.eu/bitstream/handle/007/13766/2469-5262-1-SM.pdf?sequence=1>

Rakauskienė, O.G., Makauskaitė, I. (2004) Lietuvos makroekonomikos pasiekimai ir valstybės pajamų didinimo problema. *Viešoji potika ir administravimas*, Nr. 7, 33-41 p. [žiūrėta 2017-11-29]. Prieiga per internetą <https://repository.mruni.eu/bitstream/handle/007/13767/2470-5264-1-SM.pdf?sequence=1&isAllowed=y>

Remeikienė, R., Gasparenienė, L., Grikštaitė, I. (2015). ES Struktūrinių fondų paramos poveikio ekonomikos konkurencingumui problematika. *Socialinių mokslų studijos*, 7(2), 338-346. ISSN 2029-2236.

Sakalauskaitė, R., Miškinis, A. (2014). Tiesioginių užsienio investicijų Lietuvoje pritraukimo veiksniai. *Taikomoji ekonomika: sisteminiai tyrimai*: 2014.8/1, 31-46 p. [žiūrėta 2017-11-29]. Prieiga per internetą http://eltalpykla.vdu.lt:8080/xmlui/bitstream/handle/1/1289/ISSN2335-8742_2014_T_8_N_1.PG_31-49.pdf?sequence=1&isAllowed=y

Sinkienė, J., Grumadaitė, K. (2014). Sumanaus regiono konceptualusis modelis. *Viešoji politika ir administravimas*, T.13, Nr. 3, 414-426 p. ISSN 2029-2872.

Stankevičienė, J., Lakštutienė, A. (2012). Tiesioginių užsienio investicijų pritraukimą lemiančių veiksnių ir jų kitimo tendencijų tyrimas Baltijos šalyse. *Mokslinis žurnalas* Nr. 4 (33), 69-76 p. [žiūrėta 2017-11-29]. Prieiga per internetą http://vadyba.asu.lt/40/ManagKaunas4_33_40_tais.pdf#page=69

Stockholm School of Economics in Riga (2011). *Evaluation of the impact of EU funds on the economy of Latvia*. Procurement Nr. FM2010/15-TP, second deliverable. 21 p. [žiūrėta 2017-11-29]. Prieiga per internetą

http://www.esfondi.lv/upload/Petijumi_un_izvertėjumi/2ndStageReportEnglishUltimateFinal15Dec.docx&prev=search

Stokaitė, V. (2012). *Verslumo skatinimas aukštajame moksle: Europos Sąjungos dokumentų ir Lietuvos atvejo analizė*. Socialinės technologijos 2012, 2(1), 139-155 p. ISSN 2029-7564.

Varga, J., Veld, J. (2010). *The Potential Impact of EU Cohesion Policy Spending in the 2007-13 Programming Period: A Model-Based Analysis*. 14-19 p. [žiūrėta 2017-10-27]. Prieiga per internetą http://ec.europa.eu/economy_finance/publications/economic_paper/2010/pdf/ecp422_en.pdf

Vilpišauskas, R. (2004). *Galutinis konkurencingumas ir Lietuvos eksporto politika*. Pinigų studijos, Integracijos aspektai, 63-64. [žiūrėta 2017-10-02]. Prieiga per internetą https://www.lb.lt/uploads/documents/docs/publications/vilpisauskas_2.pdf

Vveinhardt, J., Kuklytė, J. (2016). Suminio inovacijų indekso ir jį emiančių veiksnių analizė Lietuvoje. Taikomoji ekonomika: sisteminiai tyrimai: 2016.10/2, 31-37 p. [žiūrėta 2017-10-02]. Prieiga per internetą https://eltalpykla.vdu.lt/bitstream/handle/1/33446/ISSN2335-8742_2016_T_10.N_2.PG_31-45.pdf?sequence=1&isAllowed=y

Žernytė, A., Burkšienė, V., Spiriajevas, E. (2016). Darnio Klaipėdos regiono plėtros smulkiojo ir vidutinio verslo dimensijos. Regional formation and development studies, No.3 (20), 147-150 p. ISSN 2029-9370.

Židonis, Ž. (2012). *ES struktūrinių fondų parama Lietuvos jaunimo verslumui skatinti: valstybės intervencijos logikos rekonstrukcija*. Viešojo politika ir administravimas, T.11, Nr.2. ISSN 1648-2603.

Žmogiškųjų išteklių plėtros veiksmų programa 2007–2013 m. (2013). [žiūrėta 2017-10-27] Prieiga per internetą http://www.esparama.lt/es_parama_pletra/failai/fm/failai/teises_aktai_PDF/ZIPVP_2013_07_25.PDF

Čekanavičius, V., Murauskas, G. (2014). Taikomoji regresinė analizė socialiniuose tyrimuose. [žiūrėta 2017-10-02]. Prieiga per internetą http://www.lidata.eu/files/mokymai/vadoveliai/TRAST_visa.pdf

Janilionis, V. (2015). Koreliacinės ir regresinės analizės pagrindai. [žiūrėta 2017-10-02]. Prieiga per internetą http://www.lidata.eu/index.php?file=files/mokymai/Janilionis_III/jan_III.html&course_file=jan_III_1.html